

Identitet prezbitera - perspektive i mogućnosti ostvarenja

Ćosić, Luka

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:120:906951>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

**IDENTITET PREZBITERA – PERSPEKTIVE I MOGUĆNOSTI
OSTVARENJA**

Diplomski rad

MENTOR

Doc. dr. sc. Stanislav Šota

STUDENT:

Luka Ćosić

Đakovo, 2018.

Identitet prezbitera – perspektive i mogućnosti ostvarenja

Sažetak

Rad analizira identitet svećenika unutar različitih društveno kulturnih okolnosti. Nastoji pokazati cjelovitu viziju razvoja svećeničke službe kroz povijest, ukazati na najvažnija obilježja svećeničkog identiteta te osvijetliti teološke aspekte koji opisuju na koji način izgrađivati svećenički identitet te što bi on u svojoj srži trebao biti. U prvom djelu rada polazi se od same naravi svećeništva te analize biblijskih izvora na temelju kojih su naznačeni aspekti koji čine svećeništvo i levitsku službu Staroga zavjeta, nakon čega slijedi govor o Kristovu svećeništvu koje je promijenilo samo razumijevanje svećeništva i svećeničke službe. U drugom dijelu rada predstavljen je povijesni presjek razumijevanja svećeništva i svećeničkog identiteta kako bi se, prepoznavajući nosive elemente razvoja službe kroz povijest Crkve, nastojalo naznačiti koji su trajni momenti identiteta prezbitera, a koji su od njih tijekom povijesti razvojno donosili kulturološki doprinos. Treći dio rada ukazuje na današnje poteškoće prisutne u životu Crkve te na izazove koji nastaju u današnjoj kulturi stavljajući pritom svećenički identitet pred nove izazove. Četvrto poglavlje rada želi ukazati na glavne elemente koji čine jezgru izgradnje svećeničkog identiteta. Ono nastoji obuhvatiti sve elemente koje crkvena odgojna praksa postavlja kao stožerne elemente odgoja i obrazovanja svećeničkih kandidata. Peto poglavlje donosi smjernice za izgradnju identiteta prezbitera prema enciklici *Evangelii gaudium*, a šesto poglavlje prema *Amoris laetitia*. Ova dva dokumenta otkrivaju viziju identiteta prezbitera te nove pristupe evangelizaciji. Sedmo poglavlje oslanja se na pobudnicu *Gaudete et exultate* prepoznajući u njoj elemente koji čine sastavnice svećeničkog identiteta.

Ključne riječi: Identitet, svećeništvo, služba, evangelizacija, formacija

Identity of presbyters – prospects and opportunities for achievement

Summary

This paper analyzes identity of priest which is in different social and cultural contexts. We tried to show a complete vision of the priestly ministry through history, to point out the most important features of priestly identity and to illuminate the theological aspects that describe how to build a priestly identity and what he should be in his heart core.

In the first part of the work, we begins with the very nature of priesthood and the analysis of biblical sources based on which aspects of the priesthood and the Levitical service of the Old Testament were pointed out, and then pointed to the priesthood of Christ that changed the understanding of the priesthood and the priestly ministry. In the second part of the paper, we reached for some historical cross section of understanding of the priesthood and the priestly identity how could we've been able to sought to identify the supporting elements of service development through the Church's history, to identify which are the permanent moments of the predecessor's identity and which have historically contributed to the cultural contribution. In the third part of the paper, we pointed out the present difficulties in the life of the Church and the challenges that arise in today's culture and which are emphasized priestly identity in front of new challenges. The fourth chapter deals with the main elements that make up the core of building a priestly identity. It sought to encompass all the elements that church ecclesiastical practice sets up as pivotal elements of the education and teaching of priestly candidates. The fifth chapter focuses on building the identity of the priests according to the encyclic *Evangelii gaudium* and the sixth chapter of *Amoris laetitia*. These two documents reveal the vision of the priests identity and new approaches to evangelization. The seventh chapter relies on the exhortation of *Gaudete et exultate* and points to elements that make up the elements of priestly identity.

Keywords: identity, priesthood, service, evangelization, formation

Uvod

Govor o identitetu prezbitera u današnjem vremenu sveprisutni je govor u životu Crkve koja, promatrajući različite utjecaje teološko – pastoralnih poteškoća, uviđa kako su relacijski povezane sa manjkavostima u samom razumijevanju identiteta današnjih prezbitera. Govor o identitetu prezbitera za sobom povlači veći problem, a to je razumijevanje identiteta svakog krštenika koji je uzročno – posljedično povezan s razumijevanjem identiteta prezbitera. Polazeći od nedostatka razumijevanja identiteta prezbitera nužno nam se otvara nedostatak razumijevanja kršćanskog identiteta na temelju kojega bi se spomenuti identitet trebao graditi. Prezbiterski identitet nije samosvojan identitet koji nema nikakve veze sa identitetom kršćanina te razumijevanjem Crkve koja u sebi također nosi obilježja samostalnog identiteta. Polazeći od Božje objave u kojoj se otkriva Božji naum s ljudima, pokušat ćemo približno ukazati samo na neke aspekte prezbiterskog identiteta koji nam mogu ukazati barem na put kojim nam je ići u izgradnji vlastitog identiteta.

U prvom djelu rada nastojat ćemo reflektirati neke elemente svetopisamskih tekstova koji govore o svećeničkom identitetu. Polazimo od Staroga zavjeta želeći ukazati na to da čitav ljudski rod u sebi nosi obilježja toga svećeničkog identiteta. Iz stvorenosti na sliku Božju čovjek kao ljubljeno biće Stvoritelja u sebi nosi veliko dostojanstvo koje mu omogućuje relaciju, odnosno odnos s Bogom te posredovanje Boga, po tom odnosu, sa čitavom stvorenom stvarnošću. U svećeništvu Izraelskog naroda očituju se bitne dimenzije identiteta svećenika današnjice, istovremeno ukazujući na bitne razlike i nesličnost današnjega svećenika i starozavjetnog levita. Točka razdvajanja i ujedinjavanja je osoba Isusa Krista. U njemu i njegovu jedinstvenom, univerzalnom i neponovljivom svećeništvu svi starozavjetni prinosi su dobili svoju puninu. Krist je identitet svećenika postigao u punini jer je istovremeno bio i onaj koji žrtvuje i sama žrtva. Buduće svećeništvo, posredno, uvjetno i u sebi bez Krista neostvarivo, bit će participacija na njegovu svećeništvu.

Drugi dio rada želi promatrati povijesni razvoj razumijevanja identiteta svećenika. Isprva je teško govoriti o identitetu prezbitera jer sama terminologija nije bila posve razjašnjena, stoga imamo različita poimanja same rasporedbe službi u prvoj Crkvi i tek će kasnijim razvojem biti pojašnjene razlike unutar svećeničke službe kao one koja je u službi služenja – *đakon*, zatim upravljanja – *biskup* i na koncu onih koji se okupljaju oko biskupa i čine liturgijsku zajednicu – *prezbiter*. Uloga prezbitera se u prvoj Crkvi može učiniti zanemarenom jer ju se uvijek promatra u zboru vežući spomenuti zbor sa predsjedanjem biskupa, no složenost pastoralnih zahtijeva unutar određenih zajednica, po svim prilikama,

dovela je do nužnosti da mnoge službe, isprva pridržane biskupu, zbog pastoralnih okolnosti moraju biti prenesene na prezbitere. Kasnija će teologija, napose teologija Tome Akvinskog, istaknuti važnost i jedincatost prezbiterske službe kao one koja u bitnome ostvaruje poslanje Crkve. Prezbitere će istaknuti kao nositelje euharistijskog života Crkve. Razlog ovoga obrata zasigurno u bitnome leži u samim povijesnim okolnostima u kojima se od biskupske službe učinilo službu vlastelinstvu te se investitura biskupa u određenu biskupiju razumijevala kao dobra prilika za ekonomski napredak pojedinca ili određene skupine. Sve te povijesne okolnosti zatamnile su ulogu biskupa u Crkvi.

Unatoč povijesnim prilikama i kontekstima koji prirodno nastaju, istina i srž ostaje, no ne biva prepoznata u pravom svijetlu. Novo, obnovljeno razumijevanje teologije, kršćanstva, a onda i prezbiterskog identiteta pokrenula je teološka obnova koja je svoj vrhunac dosegla na Drugom vatikanskom saboru i u dokumentima koji iz njega izrastaju. Nastojat ćemo donijeti nama relevantan sadržaj tih dokumenata te ukazati na temeljne misli koje oni žele žele prikazati. S obzirom na samu formaciju svećeničkih kandidata, vidjet ćemo kako je Sabor tek započeo govor o identitetu i formaciji svećenika, a da će daljna razrada i produbljivanje biti u godinama nakon Sabora kada će ta pitanja, usred krize, biti još egzistencijalnija i potrebnija nego da u vrijeme trajanja samoga Sabora.

Treći dio vodi nas konkretnim poteškoćama s kojima se suočavamo; unatoč visokoj teologiji koju imamo, prepoznamo praktične poteškoće koje otežavaju ili nagrđuju sam svećenički identitet u njegovoj izvornosti. Prvo ćemo istaknuti misaone svjetonazore i različite koncepcije koje narušavaju razumijevanje identiteta prezbitera. Potom konkretne pojave koje se pojavljuju kao potpuna negacija identiteta prezbitera te pojave zlostavljanja i različitih zloporaba koje umanjuju vjerodostojnost prezbitera u svijetu.

Pomiriti zahtjev ideala s jedne strane i postojećega stanja s druge strane, nije nimalo lak proces. Zadaća Crkve je razborito osmisliti i usmjeriti odgoj svećeničkih kandidata kako bi se, unatoč postojećim stanjima u svijetu, jasno očitovao ideal koji svima stoji kao zahtjev - osoba Isusa Krista u svojoj jednostavnoj zahtjevnosti koju sa sobom nosi. Prikazat ćemo u tom kontekstu dokument *Ratio fundamentalis* koji donosi temeljne odrednice svećeničkog odgoja, potom *Evangelii gaudium* u kojemu želimo prepoznati viziju navještaja Božje riječi čovjeku današnjice koji više nego ikada, iako nesvjesno, traga za pravim sadržajem. Želimo projicirati viziju i tip pastoralnog djelatnika i njegova identiteta. Unutar govora o identitetu dotaknut ćemo se i enciklike *Amoris laetitia* koja progovara o bitnim postavkama obiteljskog

identiteta. Već smo ukazali na isprepletenost različitih identiteta te se čini nužnim na svaki od njih bar baciti svjetlo kako bi se uvidjela njihova međusobna prožetost.

Pokušat ćemo prikazati neke poteškoće na koje nailazimo u govorimo o odgoju i obrazovanju evangelizatora. Prvo ćemo o tome progovoriti s obzirom na globalnu politiku nastojeći ukazati na tendencije uništavanja prirodnog, naravnog zakona. Nakon toga ukazat ćemo na konkretne poteškoće koje se pojavljuju unutar same Crkve te na koncu, kao treći aspekt, promotrit ćemo kandidata u odnosu na identitet kojega on treba usvojiti. Sve ove naznake poteškoća koje ćemo istaknuti čine jedan veliki mozaik socioloških pojavnosti koje snažno utječu na formaciju identiteta. Ono što se sve više prepoznaje kao nužnost jest ponovno promišljanje nad povijesnim oblicima i formama evangelizatora koje su se formirale unutar Crkve i njezine prakse.¹

Posljednji dokument koji ćemo u ovome radu istaknuti je dokument *Gaudete et exultate* koji govori o zajedničkom pozivu na svetost svih vjernika bez obzira na službu. Ta zajednička svetost koja nije nekakva nepovezana stvarnost sa običnim ljudskim životom, svetost koja nije privezana uz zidove nekakve organizacije, već ona koja se očituje u svakodnevnom ostvarivanju zadaća i nošenju sa tjeskobama koje svakodnevica nosi. Svetost iz susjedstva, kako ju naziva papa Franjo, je namijenjena svima bez obzira na životne staleže. Svetost je identitet koji svatko treba ostvarivati jer biti svet znači biti čovjek.

¹ Usp. G. GRESHAKE, *Biti svećenik u ovom vremenu*, Zagreb, 2010. 20.

1. Narav svećeništva u Svetom pismu

1.1. Identitet svećeništva u Starom zavjetu

U izobilju svoje ljubavi Bog je čovjeka stvorio te mu dao vlast da zemljom upravlja i da nastavi ono što je sam započeo.² Čovjek je stavljen u ulogu posrednika između stvorene stvarnosti i Stvoritelja. Svojim dijaloškim obilježjem čovjek vrši svećeničku ulogu u svijetu jer jedino on ima mogućnost stupanja u odnos s Bogom. Čovjek je tako Božji predstavnik, osposobljen za ostvarivanje podlaganja zemlje. Vršeci svoju ulogu na zemlji te održavanjem reda u svijetu čovjek očituje svoju sličnost s Bogom i ostvaruje svoj identitet.³

Povjerivši tako visoku ulogu čovjeku, Bog je od svih ljudi odabrao židovski narod za koji je imao poseban naum koji je htio s njima izvršiti. Dimenziju savezništva moguće je uvidjeti u Božjoj rasporedbi spasenja u Noinu savezu (usp. Post 9, 9) i savezu sa Abrahamom (usp. Post 17, 2). Kad je Bog izbavio Narod iz Egipta i tako pokazao svoju silnu suverenost nad drugim bogovima, odlučuje sklopiti Savez na Sinaju gdje otkriva kakvu ulogu će Izraelski narod imati u Božjem planu spasenja. „Stoga, budete li mi se vjerno pokoravali i držali moj Savez, vi ćete mi biti predraga svojina (...) Vi ćete mi biti kraljevstvo svećenika, narod svet.“ (Usp. Izl 19, 5a.6) Ono što je u stvaranju namijenio svakom čovjeku, to sada u daru Saveza namjenjuje jednom narodu, no ne zbog samog naroda već zbog čitavog svijeta kojemu će taj narod vršiti svećeničku ulogu - preko njega će svi narodi stupiti u odnos s Bogom. Time se poslanje nekih proširuje na čitav ljudski rod (usp. Iz 2, 1-15; usp. Mih 4, 1-4; usp. Iz 51, 4-8; usp. Ps 72, 17).

Savez koji Bog sklapa sa čovjekom čini srž Starog i Novog zavjeta.⁴ Po svojoj ulozi svećenik posvećuje sebe i cijeli narod prinosom žrtava. Važno je naglasiti kako je njegova temeljna dimenzija odnos koji ima prema Zakonu jer je on čuvar Zakona i onaj koji poučava te iz toga proizlazi da je njegova služba uvjetovana načinom na koji on svoju službu obavlja. Ako je autentično njegovo poštivanje zakona, onda je veća vjerojatnost da Bog uvaži njegove zastupničke prinose, no ipak naglasak je veći na samom prinosu, a vjernost Zakonu samo je dodatni jamac Božjega odgovora na žrtvu.⁵ Kada govorimo o starozavjetnom razumijevanju službe i identiteta, onda nam se lik Abrahama pokazuje kao prvi egzemplarni uzorak osobe

² Zbog opširnosti materije koja zahvaća ovu problematiku ograničili smo se samo na neke tekstove koje nećemo dubinski analizirati već pomoću njih samo uvesti u temu i starozavjetno razumijevanje pojmova o kojim želimo govoriti.

³ Usp. I. ČATIĆ, Načinimo čovjeka... (Post 1, 26) Antropološki naglasci u Post 1, 1 – 2, 4a, u: *Diacovensia* 29(2011.)2, 174.-190.

⁴ Usp. A. REBIĆ, *Središnje teme Staroga zavjeta*, Zagreb, 2009. 113.-124.

⁵ Usp. PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, Zagreb, 2006., 50.-51.

koja dobiva posebne oznake koje postaju dio njegova identiteta. Abraham postaje praotac vjere, predvodnik naroda Božjega, zadobiva udio u Božjim obećanjima s kojima se identificira te, njima potaknut, sve svoje životne odluke donosi u skladu sa Savezom i identitetom koji je zadobio. Vjerujući Bogu na riječ, Abraham se odlučuje krenuti u nepoznato i neizvjesno. Prestaje se identificirati sa zavičajem u kojem je do tada živio te se, pun povjerenja u Božje obećanje, odlučuje na hod vjere koji će postati ne samo njegov hod, već hod čitavog Izraelskoga naroda i svih naroda svijeta.⁶

Ono što se naslućuje već iz ovoga jest da Bog može učiniti ono što se Abrahamu čini nemoguće. Daje obećanja koja su čovjeku nezamisliva. Ovu dimenziju Božje logike otkriva već sam naslov knjige autora Bože Lujica, *Bog uvijek novih mogućnosti*. Bog se pokazuje kao onaj kojemu ništa nije nemoguće. Abrahamov identitet može biti ostvaren tek ukoliko je življen unutar Božjih obećanja i blagoslova.⁷ Vjernost Božjim obećanjima postala je dio Abrahamova identiteta koji je sada, po zadobivenim obećanjima, postao baštinik obećanja te se odvažio na hod vjere koji je i sam postao dio njegova identiteta te njegov vlastiti odgovor na zadobivena obećanja. U savezu s Abrahamom Bog se pokazuje kao partner koji odlučuje s Abrahamom sklopiti Savez na način na koji su se u ono vrijeme savezi sklapali između dvije jednake strane. Ovdje Bog jamči i za Abrahamovu stranu.⁸ Jasno je da Bog i čovjek nisu jednaki partneri, no Bog u sklapanju saveza pristupa Abrahamu kao osobi. Takav savez bio je navlastit za običaje onoga vremena. Nakon zadobivenih obećanja Abraham se zatekao u novim okolnostima života. Više nije u zavičaju u kojem je boravio, a u novim krajevima on je pridošlica, tuđinac (*paroikos*).⁹

Kasnije će se u židovstvu posebno skrbiti za tuđince, strance jer je i sam Izrael bio tuđinac. Nakon što je otišao u nepoznato, nakon obećanja nemogućega, Abraham dobiva svoga sina Izaka. Tu nastupa kušnja: ono što je Bog obećao počelo se ispunjavati, no sada mu to isto Bog želi oduzeti. U ovom trenutku Abraham pokazuje vrhunac svojega povjerenja jer sada, osvjedočen prethodnim blagoslovima, vjeruje kako Bog i unutar toga zahtjeva ima svoju razložnost.¹⁰ Abraham ovdje očituje i rani oblik vjere u besmrtni život, koji će kasnije stupnjevitim rastom Božje objave zadobiti svoje konkretnije i sveobuhvatnije dimenzije.

U svojim nevjerama i nejasnoćama Izrael je često zaboravljao pravi smisao Saveza te u njemu iščitavao isključivo privilegije. Izraelski hod povijest je raskida i ponovnog sklapanja

⁶ Usp. B., LUJIĆ, *Vjera u Boga uvijek novih mogućnosti*, Zagreb, 2014., 39.-40.

⁷ Usp. Isto, 41.-42.

⁸ Usp. I. GOLUB, *Prisutni, misterij Boga u Bibliji*, Zagreb, 1983., 13.

⁹ Usp. B. LUJIĆ, *Vjera u Boga uvijek novih mogućnosti*, 49.-50.

¹⁰ Usp. Isto, 52.-55.

Saveza. Bog se tako pokazuje kao onaj koji kažnjava, ali opet iz ljubavi prihvaća narod, iako grešan i nevjeran. Kada Bog kažnjava, On samo pokazuje svoju vjernost Savezu.¹¹ Dar saveza koji Bog daje Izraelskom narodu poklonjena je ljubav Božja koja ga obvezuje na vjernost i prijateljstvo prema Bogu.¹²

Nakon Abrahamova odaziva na Božju inicijativu, prikazat ćemo lik Mojsija kao još jednog starozavjetnog lika koji se, osvjedočen Božjim zahvatom, potpuno predaje njegovoj službi. Posrednik Izlaska i Saveza s Bogom bio je upravo Mojsije. Različita su tumačenja njegova imena: klasično je da je on »izvučen iz vode«, dok su novija biblijska istraživanja utvrdila da je Mojsije egipatska riječ značenja »rođeni, potomak«. Na 770 mjesta u Tanaku navodi se njegovo ime što ukazuje na važnost koju je imao za Izabrani narod. Mojsija se smatra Božjim Slugom, Prorokom, Pastirom, Zakonodavcem. On je predstavnik Boga u zajednici na najneposredniji način jer je osobno govorio s Bogom. U Mojsijevu liku ocrta se sve ono što jedan voditelj naroda, prema Izraelskim kriterijima, treba imati. On je arhetip idealnog proroka, zakonodavca, pastira, vođe naroda i tek nakon njega se o Izraelskom narodu može govoriti kao o narodu koji ima ustroj i monoteističku baštinu vjeroispovijedanja. Egipatski izvori ne spominju prisutnost Izraelskoga naroda u Egiptu što ne znači da tamo nisu bili. Također, brojevi u Petoknjižju su vjerojatno podlegli historijskom „friziranju“ što je bio tada nerijedak postupak, no povijesni korijen o ovom događaju postoji.¹³

U Mojsijevom pozivu Bog se predstavlja kao Bog Abrahama, Izaka i Jakova, odnosno kao Bog njegovih otaca. Time se želi naznačiti da on nije neki nepoznati, strani Bog već Bog koji mu je poznat, koji mu je blizak, od kojega ne treba strahovati. Ne poziva ga netko koga nikada nije susreo iako je ovaj susret novi za Mojsija. Bog se Mojsiju pokazuje kao Bog koji je na njegovoj strani, koji želi s njime, a preko njega i sa cijelim narodom, stupiti u odnos, u Savez. Teološki vrhunac ove biblijske zgode nije toliko sam poziv Mojsiju koliko objava Božjega imena, rast Božje objave. Na vapaje naroda Bog želi odgovoriti.¹⁴ Prema M. Buberu Bog se obavio kao *Ja jesam nazočan i ostajem nazočan*.¹⁵ Ovim izrazom želi se ukazati na Božju prisutnost u sadašnjosti i budućnosti. Zbog toga i govori da je Bog otaca, kako bi se obuhvatila sva vremena i vjekovi.¹⁶ Nakon što je Mojsije prihvatio Božji poziv, uplaši se da mu narod neće povjerovati da mu je Jahve govorio, na što mu Bog ponudi znamenja po

¹¹ A. REBIĆ, *Središnje teme Starog zavjeta*, 126.-127.

¹² Savez, u: K. RAHNER, H. VORGRIMLER, (ur.), *Teološki rječnik*, Đakovo, 2004., 514.-515.

¹³ Usp. M., ZOVKIĆ, *Poziv biblijskih proroka*, Zagreb, 2012., 19.-21.

¹⁴ Usp. Isto, 26.

¹⁵ Isto, 29.

¹⁶ Zbog opširnosti i kompleksnosti rasprave o Božjem imenu autor nas ograničava na samo jedan aspekt.

kojima će se pokazati da djeluje u ime Božje.¹⁷ Žali se Mojsije i na svoj nevješt govor koji neće biti dovoljno uvjerljiv. Bog dodjeljuje Mojsiju Arona da mu bude pomoć te jamči da će im u usta staviti riječi kako bi uvjerljivo govorili.¹⁸ Vidimo kako je veličina poziva i njegov zahtjev daleko ispred Mojsijevih sposobnosti. Postoji mnoštvo ljudskih faktora koji mu se čine kao otežavajuće okolnosti koje će mu onemogućiti ostvarenje poziva. Bog mu na njegove zahtjeve odgovara alternativama koje nisu na njemu, alternativama za koje će se Bog sam pobrinuti jer ne nastupa Mojsije i nije važan on, nego nastupa Bog koji govori sa svojim narodom, stoga Bog svojim djelovanjem jamči za uspješnost pothvata. Može nam se također učiniti kako Mojsije zapravo pokušava postaviti takve okolnosti da bi Bog zaključio da radije pronađe nekog drugog jer Mojsije nije dorastao njegovu zahtjevu. No umjesto toga, Bog mu daje protuargumente na njegove argumente, Bog ga uvjerava bez prisiljavanja. U kontekstu oslikavanja hermeneutike Božjega pozivanja u svetoj povijesti vidimo da se nije toga puno promijenilo. Pozvanik uvijek stoji spram veličine s osjećajem nedostatnosti uviđajući da je nedostatan, nesposoban i nedorastao. Bog, s druge strane, kao da namjerno izaziva ljudsku logiku kada poziva one koji se takvim čine i više nego što bi se netko drugi činio na njihovu mjestu kada bismo, mi ljudi, pozivali. A ipak unatoč nesposobnosti, manjkavosti, nedoraslosti i nevjernosti, Bog uspijeva i preko takvih ljudi pisati svetu povijest Izabranoga naroda. „Ne pojavi se više prorok u Izraelu ravan Mojsiju – njega je Jahve poznao licem u lice!“ (Pnz 34, 10) Nakon Mojsija više niti jedan prorok nije mogao dosegnuti „status“ koji je stekao Mojsije. Sve oznake koje je Petoknjižje dalo Mojsiju postat će kriterij za svaku službu u Izraelu (proročku, kraljevsku, svećeničku). Naravno, kraljevska će se služba ostvarivati u liku kralja (Davida), svećenička služba u Levijevu plemenu, a proročka u razdoblju profetizma. Ipak, sva ta povijesna očitovanja službi pokazat će se kao nedorasla jer će i kraljevi i svećenici zastranjivati te neće biti vjerni Savezu, a tako ni svojoj službi.¹⁹ Kao što su kralj i kraljevstvo zakazali u svojoj osnovnoj namjeri služenja ljudima, na jednak način zakazao je i svećenički institut prisutan u Levijevu plemenu u Izraelu. Svećenik je trebao biti posrednik između Boga i ljudi te čitavome narodu omogućavati, kroz prinose i žrtve, susret sa Bogom Saveza. No događalo se nerijetko da su sami postajali zapreka u toj komunikaciji. Zbog toga se proroci oštro odnose prema Hramu i postojećim praksama. Unutar profetizma rađa se ideja da će Bog uspostaviti novo svećeništvo koje će biti drugačije od postojećega. Tom budućem svećeniku pridavane su božanske odlike koje su nadilazile povijesna ostvarenja. Jedan od takvih navoda je u 1 Sam 2, 35. To će biti vjeran svećenik čiji će hram biti trajan.²⁰ Svi ti

¹⁷ Usp. M., ZOVKIĆ, Poziv biblijskih proroka *isto*, 32.-33.

¹⁸ Usp. *Isto*, 33.-35.

¹⁹ Usp. G., BAULIK, *Mojsijeva oporuka. Knjiga ponovljenoga zakona*, Zagreb, 1988., 88.-89.

²⁰ Usp. B. LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka*, Zagreb, 2010., 24.-25.

elementi uzrokovat će kasniji razvoj mesijanizma koji će omogućiti gledanje iznad Mojsijeva lika, no tek po čitavu Kristovu djelu pokazat će se jasnim dimenzije nadilaženja ove povijesne konstelacije.²¹

Sva starozavjetna obećanja počivaju na Gospodinovoj spasiteljskoj skrbi za narod i na njegovu stalnom djelovanju. Obećanje nove budućnosti nije samo u kraljevskoj i svećeničkoj službi, već i u proročkoj, što će se Novozavjetnim tumačenjem Kristove osobe dovesti do punog značaja. Ta Božja obećanja utemeljena su na tri razine, institucije: Mesija kao kralj, kao prorok i kao svećenik.²² Kasnije će starozavjetna teologija razvijati mesijanske elemente koji do Kristova dolaska neće biti posve jasni, no mnoge su elemente već predznačili i na neki način pretkazali ono što će biti samo potvrda autentičnosti novozavjetnih događaja.²³ Dakle, čitava povijest spasenja od samih svojih početaka ukorijenjena je u egzemplarnim primjerima koji su pozvani biti u službi Njegove volje. Osoba koja zadobiva posebnu ulogu u zajednici svoj identitet veže uz obećanja i Savez te iz vjernosti Savezu i uzdajući se u Božji providonosni angažman u tom poslanju koje mu je Bog dao on zadobiva snagu ići onkraj svojih mogućnosti.

1.2. Identitet svećeništva u Novom zavjetu

Ipak, potpuno ostvarenje starozavjetnih obećanja događa se u Kristovom jedincatom, univerzalnom i jedinstvenom posredništvu između Boga i ljudi. U Kristu se sva starozavjetna obećanja ostvaruju i dobivaju novu dimenziju. Ono što je Izraelska vjera nosila kroz povijest spasenja, svoju konkretizaciju i puninu dobiva u Kristu. Krist je kao jedini pravi posrednik i svećenik ustanovio Crkvu kao mjesto spasenja. Po Kristovu jedincatom i univerzalnom spasenjskom posredovanju Crkva djeluje kao njegova zaručnica.²⁴

„Utoliko je Isus i postao jamac boljega Saveza. K tomu, mnogo je bilo svećenika jer ih je smrt priječila trajno ostati. A on, jer ostaje dovijeka, ima neprolazno svećeništvo. Zato i može do kraja spašavati one koji po njemu pristupaju k Bogu – uvijek živ da se za njih zauzima. Takav nam Veliki svećenik i bijaše potreban – svet, nedužan, neokaljan, odijeljen od grešnika i uzvišeniji od nebesa – koji ne treba da kao oni veliki svećenici danomice prinosi žrtve najprije za svoje grijehe, a onda za grijehe naroda. To on učini jednom prinijevši samoga sebe. Zakon doista postavi za velike svećenike ljude podložne slabosti, a riječ zakletve – nakon Zakona – Sina zauvijek usavršena.“ (Heb 7, 22-28)

²¹ Usp. G. BAULIK, *Mojsijeva oporuka*, 88.-89.

²² Usp. B. LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka*, 26.-27.

²³ Više o novozavjetnim mesijanskim elementima u Starom zavjetu u: *Isto*, 29.-38.

²⁴ Usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Dominus Iesus*, Zagreb, 2000., 33.-35.

Obećanja koja je Izrael baštiniio konačno su dobila svoj oblik. Bog se s čovjekom u Novom zavjetu susreće poosobljeno, postaje jedan od nas, susreće se licem u lice.²⁵ Ono što je bilo manjkavo u Izraelskom žrtvovanju bila je nepremostivost posredništva i Onoga kojemu se posreduje. Kada govorimo o identitetu, onda u bitnome trebamo razlikovati narav identiteta u starozavjetnom i novozavjetnom konceptu. U Starom zavjetu pozvanik dobiva posebnu zadaću s kojom se identificira te vjernošću Savezu zadobiva sredstva ostvarivanja identiteta. U Novom zavjetu Krist je onaj iz kojega pozvanik crpi svoj identitet. Što se više približava Kristu kao izvoru svojega identiteta to je bliži svojem identitetu. Dok je u Starom zavjetu identitet više vezan uz osobu i Boga koji mu daje poseban nalog koji ima izvršiti u narodu, u Novom zavjetu iz nasljedovanja Krista stječe se samim nasljedovanjem poslanje navješćivati Krista svim narodima i vremenima. Novozavjetni identitet u bitnome je učenički identitet, identitet u školi i na putu Isusa Krista. U svojem javnom djelovanju Isus nije želio biti sam, nije htio biti veliki osamljenik već je otvorio dimenziju prijateljstva, preoblikovavši klasično poimanje učenitva kakvo je bilo u rabinskoj tradiciji. On prvi pristupa učeniku i poziva ga pri čemu ne bira učenik svojega učitelja kako je bio običaj u tadašnjoj kulturi, već on izabire njih.²⁶

U molitvi i odnosu s Ocem nastaje Isusov poziv učenicima. Pozvanost je događaj izabranja, volje Oca i Kristove volje. To je novost koja do tada nije postojala i kojom se nadilazi puka funkcionalnost dotadašnjeg učenitva.²⁷ Svojim javnim djelovanjem Isus zasniva novu obitelj koja se rađa iz njegova navješćaja i učeničkog odgovaranja na taj navješćaj. To novonastalo zajedništvo nije bezoblično već je zajedništvo oko Kristove osobe koje postaje živi Zakon, Savez, Obećanja.²⁸ Isus učenike uvodi u središte svojega života i daje im na važnosti čime im otkriva temeljni smisao nasljedovanja i djelovanja te ih uvodi u proglašenje kraljevstva Božjega. Oduševljeni navješćajem kraljevstva Božjega uključuju se u put spasenja koji im Kristova osoba donosi. Biti Isusov učenik znači biti okrenut prema van, prema ljudima.²⁹ Kada poziva učenike od njih očekuje prijanjanje uz nasljedovanje krajnjom odlučnošću (usp. Mt 8, 22; Mk 10, 21; Mk 10, 25). Nasljedovanje Krista nije nekakva puka afirmacija, već štoviše – uzrokuje nerazumijevanje okoline i neprihvaćenost. Ono nosi mogućnost sukoba i opasnosti, iziskujući čak spremnost na trpljenje i smrt te odbacivanja od obitelji, bližnjih i dotadašnje životne okoline koja je bila sastavna pozvanomu. Istovremeno se postavlja zahtjev da sve te elemente se stavi u službu navješćaja i nasljedovanja kraljevstva Božjega. Isus

²⁵ Usp. A. DOMAZET, *Kršćanska objava. Fundamentalno- teološka studija*, Split, 2015., 90.-91.

²⁶ Usp. J., GNILKA, *Isus iz Nazareta*, Zagreb, 2009., 139.-140.

²⁷ Usp. J. RATZINGER, *Isus iz Nazareta*, Split, 2007., 182.

²⁸ Usp. *Isto*, 181.

²⁹ Usp. J. GNILKA, *Isus iz Nazareta*, 141.

odmah na početku jasno ističe svojim učenicima kako nasljedovanje Njega nije nikakav lagodan put koji ne zahtjeva od pozvanoga ništa posebno, štoviše na samom početku ukazuje im na nošenje križa kao na dimenziju ostvarivanja toga nasljedovanja. Učenika na tom putu čeka neprijateljstvo, prijezir, mučeništvo i trpljenje. Očitovanje te spremnosti za i biti gubitkom postaje moćno stjecanje života.³⁰ Znakovito je, u određenoj mjeri, da se u Novom zavjetu koristi starozavjetna terminologija za svećeništvo (usp. Lk 6, 13-14; 1 Kr 12, 31; 13, 33) te se učenništvo u bitnome obilježava kao posluživanje, odnosno služenje. Također ih sve poimence imenuje što je klasično biblijsko ukazivanje na važnost osobe o kojoj se govori ili nad kojom se nešto čini.³¹

Izbor Dvanaestorice implicira uspostavu dvanaest novih plemena Izraelovih. Ponovno se uspostavlja cjeloviti, novi Izrael. Taj novi Izrael znak je Kristove Crkve kao novog naroda utemeljenog na dvanaest apostola.³² Isus izabire učenike kako bi bili s njim. Da bi bili poput njega, da bi ga upoznali moraju boraviti s njime kako bi postali njegovi svjedoci.³³ Bitno za uočiti jest da komunikacijom (molitvom, relacijom) učenici naizgled stupaju u vanjsko zajedništvo. Izabranjem to vanjsko zajedništvo polako postaje njihov osobni, unutarnji put koji zahvaća totalitet učenika stavljajući u središte njegova života kraljevstvo Božje koje je i taj put na kojem su se našli i to u svim i vanjskim i unutarnjim oznakama kao što je kraljevstvo i sam Učitelj koji ih je na taj put priveo.³⁴ Naviještanjem riječi učenici se uvode u susret s Njime. Propovijedanjem se otvara nova forma života u Duhu Svetom koja zahvaća cijelu osobnost.³⁵ Kada je Isus poučavao učenike, realno je, iskreno i nedvosmisleno ukazivao na težinu puta kojim žele ići, no oni su u odnosu na tu težinu bili nepovjerljivi nikako ne mogavši shvatiti što im Isus pretkazuje. Unatoč njihovu neshvaćanju, Isus ih postupno uvodi u činjenicu da će njihova veličina biti upravo u njihovoj malenosti, njihovu prihvaćanju takve

³⁰ Usp. J. GNILKA, *Isus iz Nazareta*, 142.-145.

³¹ Ime nije nikada neka konvencionalna oznaka već označava društvenu ulogu koju osoba obnaša, djelatnost ili sudbinu nositelja. Ono uvijek iskazuje društvenu ulogu čovjeka. Promjena imena označava duboki zahvat u čovjeka i zaokret njegove dotadašnje uloge, gotovo da nastane posve drugačiji čovjek. Izraelski ambijent u kojem nastaje Sveto pismo nije u imenu vidio dekorativnu dimenziju kako je to danas pojava već vrlo važnu ontologalnu strukturu osobe. Navesti nečije ime ili pak ne navesti ga označava važnost koju osoba zauzima u događaju koji se opisuje tako da imenovanje u Svetom pismu uvijek treba zapaziti kao važan detalj. Usp. Ime, u: XAVIER LÉON DUFOUR (ur.), *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb, 1980., 327.-333.

³² Usp. BENEDIKT XVI., *Apostoli i prvi Kristovi učenici*, Split, 2011., 9.

³³ Usp. J. RATZINGER, *Isus iz Nazareta*, 182.-184.

³⁴ Usp. *Isto*, 185.-186.

³⁵ Usp. *Isto*, 186.-187.

Božje volje.³⁶ Na Isusov govor o patnji učenici će pokazivati trajno nerazumijevanje i neshvaćanje.³⁷

Potpuna negacija ljudski velikoga i važnoga bila je vječiti izazov Isusovim učenicima u nasljedovanju Krista i koraćanju na njegovu putu. Taj izazov i današnje učenike uvijek iznova intrigira i stavlja u osobni odnos. Upravo veličina u malenosti, jednostavnost i iskorak ka skromnijemu vidu života, naizgled nezahtjevna, no upravo po toj jednostavnosti bremenita zadaća kršćanske egzistencije i svećeničkog identiteta u Kristu ostala je i ostat će trajno prisutna osnova identiteta koju ćemo kroz povijest Crkve uvijek pokušavati relativizirati, prilagoditi i ublažiti, no uvijek će takve inicijative ostajati bez sadržaja jer se temeljno nastoji izbaciti, a to je kristocentričnost svećeničkoga identiteta.³⁸

2. Prikaz teologije svećeništva od otačkog vremena do pontifikata pape Franje

Rad nema namjeru opsežnije analize povijesti, no u kratkim crtama ćemo pokušati ukazati na glavne aspekte koji nam dolaze kako bismo ipak mogli lakše s razumijevanjem više pozornosti posvetiti II. vatikanskom saboru i postsaborskoj teologiji uključivo s aktualnom teologijom XXI. stoljeća.

U prvim kršćanskim vremenima vladala je duboka svijest o međusobno jednakoj povezanosti i važnosti koja niti jedan kršćanski stalež nije uzdizala ili ponižavala. Iako se već tada jasno znala uloga biskupa³⁹, kasnije se u srednjem vijeku stvorio veliki jaz između klerika i laika koji je svoj vrhunac imao u borbi protiv laičke investiture. Drugi vatikanski sabor teološki će obnoviti sveopće svećeništvo i barem na teorijskoj razini nadvladati kriva shvaćanja Crkve koja su se stvorila. Teološki naglasci će se mijenjati pod pritiscima različitih povijesno kulturoloških datosti.

³⁶ Usp. B., LUJIĆ, *Isusova otvorena antropologija*, Zagreb, 2005., 257.-258.

³⁷ Usp. J., GNILKA, *Das Evangelium nach Markus II./2*, 54, prema: B., LUJIĆ, *Isusova otvorena antropologija*, Zagreb, 2005., 259.

³⁸ O svećeništvu u Starom i Novom zavjetu te o razlikama i sličnostima o liku i identitetu svećenika u: J. L. SKA, Svećeništvo u Starom i Novom zavjetu, u: *Služba Božja* 49(2009.)2, 131.-152., B., DUDA, Kristovo svećeništvo prema poslanici Hebrejima, u: *Bogoslovska smotra* 41(1971.)1, 46.-55.

³⁹ Kada se pokušava analizirati hijerarhijski ustroj prvih kršćanskih zajednica onda nam terminološka raznolikost stvara dodatne poteškoće. Naime, za predvodnika zajednice koristi se pojam *episkopus*, *presbiteros*, *starješina*. Ponekada se ti pojmovi poistovjećuju, ponekada razlikuju te nemamo precizne slike radi li se o sinonimima ili su postojali i jedni i drugi na samom početku. Ponekad će ovi nazivi biti poistovjećeni a ponekad će imati razlikovnost. Ipak, može se ustvrditi da je u načelu zajednica bila vođena od biskupa (*episkopus*) i zbora starješina (*presbiteroi*) a svi oni zajedno u jedinstvu bili su predvodnici zajednice.

2.1. Otačko razdoblje

U spisu nepoznatog autora pod naslovom *Didache* čitamo: Izaberite, dakle, sebi biskupe i đakone dostojne Gospodina, muževe krotke i nepohlepne za novcem, istinoljubive i prokušane; i oni nek vam vrše proročku i učiteljsku službu.⁴⁰ Ovaj spis je datiran u vrlo ranu fazu kršćanske zajednice te nam otkriva kako je, unatoč ranoj fazi, već postojala jasna hijerarhijska struktura u Crkvi.

Klement Rimski svjedoči kako su apostoli, nakon što su propovijedali po gradovima i selima prve obraćenike, Duhom Svetim prokušane, postavljali u službe biskupa i đakona. Ističe kako je riječ o prokušanim, odličnim ljudima, uz pristanak čitave Crkve postavljani kako bi besprijeckorno vršili svoju službu te služili Kristovu stadu u poniznosti, mirno i dobrostivo.⁴¹ Plodno i blaženo su okončavali svoje živote ne bojeći se da će ih netko otjerati s mjesta na koje su postavljeni.⁴²

Ignacije Antiohijski izražava duhovno poimanje crkvenih službi koje je u bitnome način duhovnosti. Po službi se službenik posvećuje, te veli: „Potičem vas da se trudite sve činiti u Božjoj slozi uz predsjedanje biskupa namjesto Boga, svećenika namjesto apostolskog zbora i meni predragih đakona kojima je povjereno otajstvo Isusa Krista, koji prije vjekova bijaše kod Oca i na kraju se objavio.“⁴³ Ustvrdjuje kako se kroz đakona poštuje Isusa Krista, kroz biskupa⁴⁴ slika Oca, a kroz svećenike zbor apostola.⁴⁵ Vidimo kako svećenici u prvo kršćansko vrijeme imaju bitno suradnički odnos sa biskupom. Ignacije Antiohijski snažno naglašava poslušnost biskupu kao formu poslušnosti Ocu. „Budite uz biskupa da i Bog bude uz vas. Spreman sam svoju dušu predati za one koji su podložni biskupu, svećenicima i đakonima (...) Nastojte se svidjeti onome za koga vojujete i od koga primete plaću.“⁴⁶ Na drugom mjestu sličnim riječima ističe: „Svi budite podložni biskupu kao Isus Krist Ocu i

⁴⁰ Didache, br. 28, u: *Apostolski oci II.*, I. Bodrožić (ur.), Split, 2010.

⁴¹ Kvalitete koje Klement Rimski ističe za *biskupsku, prezbiterku i đakonsku* službu proizlaze iz opomene koju im izriče. Dogodilo je se da su smijenili sa službe osobe koje to nisu zaslužile. Istaknuo je kako je veliki grijeh nepravedno nekoga izbaciti iz biskupske službe. Zamjetno je također da je zajednica imala važnu ulogu u izboru biskupa no da istovremeno nije mogla smijeniti biskupa kad ga jednom postavi zbog vlastitih nekih nahođenja već samo ako svoju službu ne vrši dostojanstveno.

⁴² Usp. KLEMENT RIMSKI, Pismo Korinćanima, u: *Apostolski oci I.*, I. Bodrožić (ur.), Split, 2010., 78.-81.

⁴³ IGNACIJE ANTIOHIJSKI, Pismo Magnežanima, u: *Apostolski oci I.*, I. Bodrožić (ur.), Split, 2010., 55.

⁴⁴ Kada Ignacije progovara o ulozi biskupa u zajednici onda moramo imati u vidu da je na čelu svake zajednice bio biskup te da nije bilo zajednice u kojoj se nije nalazio biskup, osim nekih udaljenih seoskih zajednica koje su onda prezbiteri opsluživali, iako nam nije poznato na koji način. Mnoge oznake koje Ignacije pretpostavlja biskupu u današnjim pastoralnim prilikama mogle bi se odnositi i na prezbitere koji, iako djeluju u ime biskupa, redovito predsjedaju određenom zajednicom i vlastiti su pastiri određene župne zajednice.

⁴⁵ Usp. Isto, 60.

⁴⁶ IGNACIJE ANTIOHIJSKI, Pismo Polikarpu, u: *Apostolski oci I.*, I. Bodrožić (ur.), Split, 2010., 88.

svećenstvu kao apostolima, a đakone poštivajte kao Božju zapovijed. Neka nitko mimo biskupa ne čini ništa (...) tko god čini štogod bez biskupova znanja, služi đavlu.“⁴⁷ Ono što Ignacije očekuje od svećenika jest da budu samilosni, milosrdni, da bolesnike obilaze kao i udovice, sirote i siromašne. Uvijek se trebaju brinuti za dobro pred Bogom i pred ljudima. Negativni vid identiteta svećenika posebno se očituje u prisutnosti mržnje, pristranosti, pohlepe, lakovjernosti.⁴⁸ Za Ignacija biskupova je uloga euharistijska, on je služitelj euharistije i svih drugih liturgijskih čina. Iako biskup ima druge vidove svoje službe i prvenstveno kao otac zajednice dijeli euharistijski kruh, njegovu važnost prepoznaje se i na drugim područjima djelovanja. Ignacije ističe kako prezbiter ne treba ništa činiti bez Boga, da svaka njegova radnja proizlazi iz duboka odnosa sa Bogom te da pomno proučavati što se događa u svijetu te da oko toga bude zauzet u nadi, molitvi i slavljenju Boga.⁴⁹ Polikarp⁵⁰ preporučuje da se ne bavi nečasnim umijećima kao što je trgovina, lihva ili neki drugi poslovi koji nisu povezani sa službom, već da protiv njih propovijeda, da potiče supružnike na međusobnu ljubav, a one koji žive u čistoći posebice da se time ne hvale. Ženidbe se sklapaju uz biskupov pristanak.⁵¹ Uz sve važno je napomenuti kako se u ovo vrijeme celibat i posvećeno djevičanstvo nije vezalo uz svećeništvo i crkvene službe, iako se već tada preporučuje čistoća i djevičanstvo kao vrhunski izraz nasljedovanja Krista:

„Poznavali smo mnogo ljudi koji su se od rane dobi pokazivali zaljubljenicima čistoće. Ipak su poslije počeli sudioništvom u užicima, koji im se učiniše zakonitima i dopuštenima s prljavim životom. Pošto, naime, doživješe to iskustvo, sve što je u njima izvor čeznuća, skrenuše na te stvari. Od misaonog nagona na božansko spalili su na nisko i tvorno, otvoriše si prostore strasti. Sva čeznuća su presušila i potpuno se predala požudama.“⁵²

U patrističkom razdoblju dio autora bio je pod direktnim ili indirektnim utjecajem platonističko gnostičke misli. Grgur Nisenski jedan je od primjer takvog autora.⁵³ Kao što su Pavlove poslanice pisane iz pastoralne potrebe i stvarnih problema, tako je i patristička

⁴⁷ IGNACIJE ANTIOHIJSKI, Pismo Smirnjanima, u: *Apostolski oci I.*, I. Bodrožić (ur.), Split, 2010., 81.-82.

⁴⁸ Usp. *Isto*, 105.

⁴⁹ IGNACIJE ANTIOHIJSKI, Pismo Polikarpu, 86.

⁵⁰ Polikarp iz Smirne bio je biskup u Maloj Aziji, suvremenik je Ignacija Antiohijskog te je proživio mučeničku smrt kao i sam Ignacije Antiohijski. Po svoj prilici rođen je 69. god jer iz izvještaja o njegovu mučeništvu znademo da je mučeništvo podnio s 86 godina, a zna se da je mučen 155. Zapisi o njegovu mučeništvu *Martyrium Polycarpi* prvi su sačuvani zapisi o mučeništvu uopće. Napisao je više pisama. Ignacije i Polikarp susreli su se na putu kad su Ignacija vodili iz Antiohije u Rim da bude mučen. Ignacije je kasnije Polikarpu napisao pismo iz Troade. Usp. *Apostolski oci I.*, I. Bodrožić (ur.), Split, 2010., 93.-95.

⁵¹ Usp. IGNACIJE ANTIOHIJSKI, Pismo Polikarpu, 86.-88.

⁵² GRGUR NISENSKI, *Spis o djevičanstvu*, Split, 1982., 145.-146.

⁵³ Zbog opširnosti patrističke misli i raznolikosti autora i misaonih strujanja ograničili smo se samo na nekoliko otaca. Bilo bi vrijedno prikazati poimanje Grgura Nazijanskog te Irineja Lyonskog no to prelazi okvire ove teme.

teologija svoj razvoj doživljavala iz potrebe za bistenjem teološke misli i razjašnjavanjem određenih nejasnoća koje se u životu Crkve pojavljuju.

Otačko poimanje teologije bilo je iskustveno, praktično i pastoralno, spekulacija je bila usko vezana uz pastoralno djelovanje, a tvorci teološke misli uvijek su bili pastoralno angažirani predvoditelji crkvenih zajednica. Teologija se razumijevala ne kao *sveto znanje* kojim se samo povlašteni služe, već kao jednostavan, no dubok i ozbiljan rad, a još više razmatranje i jednostavno promatranje Božjega govora koji je na koncu početak svake istinske teologije kojoj Božji govor prethodi i koja se pred istim uvijek predstavlja malenom i nedostatnom. Zbog toga je ideja blaženoga neznanja, apofatička teologija, mistična teologija bila jedna od karakteristika i specifičnosti patrističke misli koja o Bogu govori, ukoliko joj Bog govori.

2.2. Srednji vijek

U srednjem vijeku, za razliku od patrističke misli, razvojem crkvenih učilišta, razvija se sistematizirano sustavna *školska* teološka misao koja posredstvom sistematike dozrijeva i u znanstvenom smislu ostvaruje velik napredak. Na tragu Augustinove misli je Anselmo Canterburyjski⁵⁴. Sveti Anselmo koristeći pojam *satisfactio*⁵⁵ objašnjava kako niti jedno biće, niti jedna žrtva nije mogla popraviti onaj narušeni, izvorni odnos Boga i čovjeka.⁵⁶ Sam čovjek nije mogao to postići. Zahtjev takvoga posredništva nitko nije mogao ostvariti, nitko nije mogao prinijeti tako čistu žrtvu. Samo Bogočovjek mogao je to ostvariti.⁵⁷ Bog je poslao svojega Sina da to posredništvo izvrši kako bi se ponovno postigla ona narušena ravnoteža

⁵⁴ Sveti Anselmo, rođen je u Aosti 1033., a umro je u Canterburyju 1109. On živi i djeluje u vremenu u kojem je monaška srednjovjekovna kultura na svojem vrhuncu. Poznat je po svojem filozofsko teološkom aksiomu za razumijevanje vjere i traganje za znanjem *fides quaerens intellectum*. On pomiruje odnos vjere i znanosti stavljajući ih u bitnu koleraciju i upućenost jedno na drugo. Vjernik ne treba biti nekakav iracionalni fanatik koji ne koristi svoj um, već štoviše, služeći se umom koji mu je Bog dao nastoji svoju vjeru koja je po svojoj naravi čvrsta, hraniti argumentima i produbljivanjima koja se po umu događaju, tom metodom vođen, vjerniku se onda, posredstvom znanja, još više produbljuje i biva razložno ono u što je uzvjerovao. Ovaj put iako je racionalno umski proces postaje ujedno i hod vjernika koji čitavim bićem želi obuhvatiti ono što mu dolazi kao sadržaj vjere. Jasno da ovaj model u mnogim pitanjima ne može ponuditi rješenje jer ne možemo sve stvarnosti vjere racionalizirati, no daje se mogućnost da vjera ne bude *neozbiljna* stvarnost već životno predanje i put koji ima svoje utemeljenje u stvarnosti. Više o Anselmu u: M. FUMAGALLI, B. BROCCHERI, M. PARODI, *Povijest srednjovjekovne filozofije*, Zagreb, 2013., 149.-166.

⁵⁵ Zadovoljština, naknada, a potječe od glagola *satis-facere* što znači »činiti dosta, zadovoljiti, podmiriti«. Ovaj termin nije izvorno teološki pojam već je preuzet iz tadašnje pravne terminologije. Po takvim zahvatima jamačno je najpoznatiji Tertulijan koji je skovao mnoštvo termina bez kojih današnji teološki terminološki registar ne bi mogao biti zamisliv. Primjenu ovoga pojma prvi je započeo Ambrozije koji je kategoriju zadovoljštine počeo primjenjivati na vrijednost Kristove muke, a kasnije ju je dokraja razradio Anselmo Canterburyjski u djelu *Cur Deus homo*. Usp. G. IAMMARRONE, Zadovoljština, u: *Enciklopedijski teološki rječnik*, Zagreb, 2010., 1279.-1281.

⁵⁶ Usp. ANSELMO CANTERBURYJSKI, *Zašto je Bog postao čovjekom. Cur Deus homo*, Zagreb, 2014., br. I, 5.

⁵⁷ Usp. isto, br. II., 6.; II., 8.

između stvorenja i Stvoritelja. Da bi se došlo do starog poretka⁵⁸ mora se učiniti *satisfactio*. Čovjeku je to nedokučivo, stoga jedino Bog može popraviti taj narušeni sklad.⁵⁹ Zahvaljujući jedinstvenoj i neponovljivoj zadovoljštini koju je Bogočovjek poduzeo uspostavlja se neponovljivi *novi*, savez. „(...) a ako bi se dogodilo da poslije onoga oproštenja ponovno zgriješe te ako budu htjeli na dostojan način dati zadovoljštinu i ponovno se popraviti, opet će primiti oproštenje po djelotvornosti istoga onog saveza.“⁶⁰ Ipak, da bi spasenje bilo u skladu s Božjom namisli, mora dolaziti od čovjeka. Čovjek mora reći „da“ spasenju, ono se mora dogoditi iz čovjeku. Po Isusu Kristu to se spasenje postiže.⁶¹

Krist je svojim posredništvom ostvario puninu svećeništva jer je sam bio žrtva i svećenik. Prinio je samoga sebe kao žrtvu savršenu. Na Kristovoj svećeničkoj žrtvi Crkva gradi svoj navještaj. Nema više svećeništva u prijašnjem smislu jer niti jedna žrtva ne može biti onakva kakvu je Krist učinio, stoga svako žrtvovanje prestaje njegovom žrtvom. Svećenički identitet izrasta na tom Kristovu jedinstvenom posredništvu. Nestaje tako i starozavjetno svećeništvo. Središnje mjesto zauzima navještaj Kristova pashalnog misterija ostvarenog u njegovu jedincatu posredništvu. Sada apostoli, poslani od Krista, vrše to novo posredništvo koje svoju snagu vuče iz onoga koji ih šalje, iz osobe Isusa Krista. Sad je ponovno sav narod onaj starozavjetni svećenički narod koji naviješta. Čitav narod ima posredničku ulogu. Ta novost koju Krist donosi uklapa se u židovsku žrtvenu večeru. *Figura transit in veritatem*, ono naviještano ustupa mjesto samoj istini. Tako je dovršen dar Božjega utjelovljenja koji je zauvijek nadišao drevni obred. Po euharistiji Krist nas uvodi u sam čin žrtve.⁶²

Srednjevjekovna teološka misao svoju realizaciju zadobiva u okvirima različitih samostanskih i sveučilišnih škola. U XII. st. teološka se misao smatra najvišom disciplinom. Demografska obnova omogućila je da se u svakoj biskupiji postavi učitelj pod vlašću biskupa. U srednjevjekovnom razdoblju puno se veći naglasak stavlja na znanje. Teologija tek tada u punom smislu zadobiva obilježja znanstvenosti dok je prije uvijek veći naglasak bio na iskustvenoj razini. Ovaj zaokret donijet će neke dobre i loše elemente.⁶³

Ono što možemo primijetiti jest da je središnja okupacija skolastičke teologije objava Boga i spoznaja same objave Boga čime se onda dovodi u napetost odnos vjere i razuma,

⁵⁸ Usp. *isto*, br. I., 24.

⁵⁹ Usp. *isto*, br. I., 19.

⁶⁰ *Isto*, br. II., 16.

⁶¹ Usp. *isto*, br. II., 18.

⁶² Usp. BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis*, Zagreb, 2007., 11, 19.-20.

⁶³ Usp. M. OZILOU, G. BERCEVILLE, Srednjevjekovna teologija, u: J. Y. LACOSTE (ur.) *Povijest teologije*, Zagreb, 2013., 133.

iskustvenog i metafizičkog, spoznatljivog i nespoznatljivog.⁶⁴ U skolastici se Euharistija promatra kao vrhunac kršćanskog života i sakramentalne ekonomije Crkve.⁶⁵ Zbog toga će Toma Akvinski prezbitera istaknuti kao direktnog služitelja euharistije. Tomin nauk uzrokovat će puno veće vrednovanje prezbitera kao nositelja euharistijskog događanja dok će biskupska služba biti manje naglašena.⁶⁶ Srednjevjekovna teologija svećenički identitet dovodi u snažniju povezanost sa sakramentima i sakramentalnim radnjama Crkve. U prvoj Crkvi identitet se razumijevao kao forma odgovaranja na kršćanski poziv, a u srednjem vijeku on se veže uz sakramente donoseći tako svojevrsnu *sakralizaciju* same službe. Jasno, dijelom je to zbog laičke investiture i povijesno kulturoloških okolnosti srednjega vijeka.

2.3. Novi vijek

Novovjekovno razdoblje obilježeno je epohalnim društvenim promjenama koje su ostavile nemali utjecaj na samu teologiju koja je do tada, zbog reformacijske kritike, postala obrambena, kruta, agresivna te zatvorena za svaku promjenu. Industrijska revolucija, razvoj građanskih društava, radničkog društva, uz to razvoj različitih ideologija koje su neki teolozi pokušali ucijepiti u kršćansku objavu i drugi različiti utjecaji i promjene uzrokovali su u većoj i manjoj mjeri svekoliku crkveno teološku obnovu koja je imala za cilj osuvremeniti pristup istovremeno se vraćajući na izvore, na prva kršćanska stoljeća. Koncilskoj obnovi prethodila je svekolika teološka obnova koja je na neki način i uzrokovala koncilske promjene. Vrijeme teološke obnove, uz mnogobrojne teologe i teološke škole, uzrokovalo je novo proljeće Crkve koje je svoje vrijeme cvata imalo na Koncilu.⁶⁷

2.4. Identitet svećeništva u dokumentima II. vatikanskoga sabora

Optatam totius,⁶⁸ dekret o odgoju i izobrazbi svećenika, formalno iznašašće saborskog hoda, pred Crkvu je stavilo velike promjene odgojnih naglasaka. Tragalo se za likom, odnosno identitetom postkoncilskog prezbitera. To traganje uzrokovalo je krizu identiteta prezbitera. Neki su teolozi svojim spekulacijama, uzevši samo neke *nove* elemente, pritom zanemariivši cjelinu Sabora i duh sabora, doveli do horizontalno-profaniziranog lika svećenika koji više gotovo da nema ništa sa pretkoncilskim svećenikom. Joseph Ratzinger u svojem osvrtu na neposrednu realizaciju sabora ustvrdio je kako je umjesto obnove došlo do

⁶⁴ Usp. A. DOMAZET, *Kršćanska objava. Fundamentalno – teološka studija*, Split, 2015., 125-128.

⁶⁵ Usp. G. GRESHAKE, *Biti svećenik u ovom vremenu*, Zagreb, 2010., 28-29.

⁶⁶ Usp. F. COURTH, *Sakramenti*, Đakovo, 1997., 171.

⁶⁷ Usp. G. GRESHAKE, *Biti svećenik u ovom vremenu*, Zagreb, 2010. 31.-34.

⁶⁸ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, »*Optatam totius*«. Dekret o odgoju i izobrazbi svećenika (28.10. 1965.), u: ISTI, *Dokumenti*, Zagreb, 2008., 335.-365. (= OT)

dekadencije koja se u velikoj mjeri odvijala upravo kroz pozivanje na Sabor, čime je sam Sabor na neki način bio diskreditiran.⁶⁹ Na nastale manipulacije samim tekstom ukazuje sam tajnik internacionalne teološke komisije Ph. Delhaye⁷⁰.

J. Ratzinger ustvrđuje kako je kriza pojma *svećenik* uzrokovala krizu svećeničke egzistencije i krizu svećeničkih zvanja. Sakralno se sve manje shvaćalo, a funkcionalno je postala vodeća maksima valorizacije svećeničkog djelovanja. U prilog nastaloj krizi išla je i egzegeza Novoga zavjeta koja je u desakralizaciji službi vidjela novost kršćanstva zbog čega u prvim zajednicama na mjesto pojma *sacerdotes (hiereis)* stupa pojam *presbyter*. Ovakvo razumijevanje proizišlo je iz protestantskih krugova.⁷¹ U krilu obnove nastala su dva poimanja svećeništva. S jedne strane pojavilo se *socijalno-funkcionalno*, a sa druge strane *sakramentalno-ontološko* poimanje. Prva struja naglašavala je pojam „služba“ dok je druga ostajala pri pojmu „sacerdotum“.⁷²

Spomenuti dokument donosi smjernice za ustroj i uređenje sjemenišnog života i odgoja. Glavna svrha sjemeništa i samoga odgoja smatra se da je odgoj za potpunim *zaodijevanjem* Krista, kako bi bili pravi pastiri koji uprisutnjuju Pravoga pastira.⁷³ Zahtjeva se pomno vrednovanje prikladnosti odgajnika.

Kao glavne naglaske sabor ističe: *život po Kristovu duhu, dostatan talent, fizičko i psihičko zdravlje, uravnotežen sud, ispravna nakana, slobodna i čvrsta volja*. Sve ove elemente treba procijeniti i uvažiti mišljenja svih koji imaju neki vrijedan uvid u samog kandidata. Vrhunac života sjemenišne zajednice trebao bi biti duhovni život i usmjerenost na duhovni život. On ima prednost prije svih drugih. Studij, vježbe, disciplina, zajednički život, sve te dimenzije zauzimaju tek drugotnu ulogu u samom odgoju. Naglašava se važnost razvijanja duha molitve, osjećaja za liturgijski život, osjećaj za teološke kreposti, vježbanje u odricanju, život po uzoru na evanđeoske savjete, odgoj za celibat, poslušnost. Uz sve ove naglašava se važnost iskrenosti, pravednosti, vjernosti, uljudnosti, ljubaznosti.⁷⁴

Formacija se pastoralnim djelovanjem i proučavanjem na neki način nastavlja i kasnije.⁷⁵ Pastoralno djelovanje je kruna i smisao same formacije tako da se ono pretpostavlja kao

⁶⁹ Usp. V. MERČEP, *Dekret o svećeničkom odgoju i obrazovanju Optatam totius*, Zagreb, 1988., 5

⁷⁰ Usp. Isto, 6.

⁷¹ Usp. J. RATZINGER, *Zajedništvo u Crkvi*, Split, 2006., 163-164.

⁷² Usp. Isto, 165-166.

⁷³ Usp. V. MERČEP, *Dekret o svećeničkom odgoju i obrazovanju Optatam totius*, 21.

⁷⁴ Usp. Isto, 22-25.

⁷⁵ Ideja permanentnog odgoja svećenika na saboru je samo naznačena, nije uopće razrađena, to će učiniti kasniji dokumenti koji se bave odgojem. Navest ćemo samo neke ključne: KONGREGACIJA ZA KLER, *Direktorij za službu i život prezbitera*, Zagreb, 1994.; KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Upute za*

uspjeli oblik same formacije Možemo primijetiti kako je struktura i rasporedba dimenzija odgoja ustrojena u *vertikalnoj dimenziji*. Naglašava se duhovni život koji onda izgrađuje sav drugi život. Kroz duhovnost se gradi sve ostalo. Iz središta se promatraju pojedinačni aspekti. Ovakav pristup odgoju možemo nazvati *vertikalno-deduktivni*⁷⁶ pristup. Naravno, kada ga nazivamo tako onda ga uzimamo kao prvu razvojnu etapu postkoncilskog života. U onom trenutku ovaj dokument je bio novi pristup, pun svježine, skroman u konkretizaciji, ali pun izazovnosti. Kada dokument sagledamo u njegovoj cjelini i uvažimo kontekst u kojem je nastao onda se ne možemo čuditi konstruktivnoj kasnije interpretaciji. Iz ovoga dokumenta, ako želimo proizvesti identitet svećenika, onda možemo reći kako je temeljni izraz svećeničkog identiteta duboki duhovni život (usp. OT 8, 1) koji izrasta prvenstveno iz razmatranja Božje riječi, svetih otajstava Crkve, biskupa koji ih šalje i ljudi kojima su poslani. Svakako je velika sinovska odanost Blaženoj Djevici Mariji i suobličenju Kristovu križu (usp. OT 8, 2). Ono što je uočljivo jest izjednačavanje stola riječi i svetih otajstava čime se želi ukazati na obnovljeni pristup crkvenoj stvarnosti kao onoj koja je i Crkva riječi i Crkva sakramenata nadvladavajući tako nastalu stereotipnost katoličkog i protestantskog.

Identitet prezbitera koji izvire iz koncilskih zaključaka je snažno *kristocentričan*.⁷⁷ Kristocentričnost je u određenoj mjeri stavila u stranu ljudsku dimenziju, iako je i ona po prvi put naglašenija nego što je to bilo prije sabora. Sam koncil dao je temelje budućoj obnovi, dao je polet, ali je uzrokovao i svojevrsnu krizu jer se pod krinkom *obnove* pokušalo narušiti sve ono izvorno katoličko. U ime koncila (bez stvarnog koncilskog sadržaja) proizveo se lik prezbitera koji je *sav u svijetu*, sekulariziran, pomalo funkcionalno shvaćen lik koji gotovo da nema unutarnje dimenzije svećeništva kao nutarnjeg izraza, identitet koji izvire iz horizontaliziranog razumijevanja Crkve kao društveno kulturalne stvarnosti koja živi svoje

formaciju budućih svećenika o problemima vezanim uz ženidbu i obitelj, Zagreb, 2003.; PAVAO VI., *Sacerdotalis caelibatus*, Zagreb, 1967.; KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Teološka formacija budućih svećenika*, Zagreb, 1976.; KONGREGACIJA ZA KLER, *Prezbiter, pastir i vođa župne zajednice*, Zagreb, 2003.; TREĆA SINODA BISKUPA, *Ministerijalno svećeništvo i pravda u svijetu*, Zagreb, 1972.; PAPINSKO DJELO ZA CRKVENA ZVANJA, *Nova zvanja za novu Europu, (In verbo tuo...)*, Zagreb, 2000. Postoji još dokumenata koji su izdavani no koji nisu bili prevedeni na hrvatski jezik, ili ćemo ih kasnije detaljnije obrađivati pa ih sada ne navodimo.

⁷⁶ Ovaj pojam koristimo proizvoljno, njime želimo ukazati da se formacija koncipirala tako da proizlazi iz središta naše vjere i relacije prema Bogu na kojoj se onda izgrađuju ostale značajke svećeničkog identiteta.

⁷⁷ *Kristocentričnost* je nauk koji postavlja Krista u središte čitave stvarnosti i ljudskoga života. Kristocentričnost je do izražaja došla teologijom Drugog Vatikanskog sabora koji polazi od postavke da je u Kristu čitava stvarnost smještena, od stvaranja do eshatološke preobrazbe. Začetnik kristocentrične teologije je Anselmo Canterburyjski, kojega smo već spominjali u ovome radu iako bismo i Pavlovu teologiju mogli smjestiti u ovu misao. Modernija interpretacije u katoličkoj teologiji prisutna je kod Teilhard de Chardina koji naznačuje da se čitava stvarnost odvija u kristovskoj stvarnosti. Krist je tako dinamično središte evolutivnog gibanja koji proniče kozmičku i ljudsku stvarnost snagom uskrsnuća. Kod H. U. von Balthasara Krist je središte teofanije i teologije jer uvodi u otajstvo Boga koji svojim pashalnim misterijem logiku spasenjske ljubavi. Krist kao *universale concretum* blista posebnosti jer je lik Boga a ujedno tako i pralik čovječanstva. Usp. C. DOTOLO, Kristocentizam, u: *Enciklopedijski teološki rječnik*, A. STARIĆ (ur.), Zagreb, 2009., 543.

spasenje i kojoj Bog gotovo da i ne treba. Ovome su doprinijela i neomarksistička razmišljanja, teologija oslobođenja, *teologija svijeta* J. B. Metza koja je prerasla u *teologiju nade*, a svoj puni razvoj zadobiva u krilu političke teologije od koje se razvija svaki pragmatizam.⁷⁸

Kasniji razvoj bit će usmjeren i prema ovom krivom razumijevanju i ispravljanju narušenog. Sabor je želio naglasiti *svjetsko-povijesnu* snagu Božjega djela u Kristu u čijoj je službi sam svećenik. Zadnja svrha čovjeka je da postane sretan. Sreća se rađa samo kroz uzajamnost koja vodi do beskonačnosti ljubavi. Ona se rađa tek kad se oslobađamo od svojega »ja« i smještanjem u Boga kao izraz pobožanstvenjenja.⁷⁹

2.5. *Pastores dabo vobis*

Ono što se započelo koncilskom nadom u svekoliku obnovu života Crkve svoju najjasniju artikulaciju je dobilo tek dvadeset i pet godina nakon Koncila. Prodorne su misli samih dokumenata II. vatikanskoga sabora, no unatoč tomu, znale su izazvati i nerazumijevanje. Valja imati na umu kako nije ni bila želja Sabora donijeti gotov nauk, već upravo suprotno, raspiriti raspravu i uključiti mnoge u život Crkve. Konačna interpretacija, na tragu sabora, u svakom je slučaju postsinodalna apostolska pobudnica *Pastores dabo vobis* (25. ožujka 1992.), koju je izdao sveti Ivan Pavao II. Njezina dalekosežnost ju čini i više nego aktualnom i danas. Mnogi ju smatraju *magna chartom* života i identiteta prezbitera kao i temeljem formacije budućih prezbitera. Promišljanja koja su započela Saborom, nastavila su se ovim dokumentom koji na neki način, kao plod sinodalnog hoda, upriličuje istu onu eklezijalnost sabora. Sinodalni oci su izrazili, unatoč različitim negativnostima koje smo izlagali u prethodnom naslovu, vjeru kako nikada neće u potpunosti uzmanjkati svećenika u Crkvi.⁸⁰ S druge strane, ukazuju i na trajnu potrebu molitve za svećenička zvanja kao osnovne zadaće Crkve. Nove prilike ipak, zahtijevaju da se iznova promišljaju metode i sadržaji pastoralnog djelovanja u radu u službi novih zvanja. Priznaju kako nove prilike uvelike ukazuju na potrebe reforme jer su mladići uvijek drugačiji i nose duh vremena što sve ukazuje na nužnost promišljanja identiteta⁸¹, također ističu kako neke oznake identiteta ostaju trajne oznake svećeništva, koje niti jedno vrijeme i okolnosti ne brišu i ne mijenjaju.⁸²

⁷⁸ Usp. J. RATZINGER, *Dogma i navještaj*, Zagreb, 2011., 422.-427.

⁷⁹ Usp. J. RATZINGER, *Zajedništvo u Crkvi*, 177.-179.

⁸⁰ Usp. IVAN PAVAO II., *Pastores dabo vobis*, Zagreb, 2012., 1. (dalje = PDV)

⁸¹ Usp. PDV, 2-3

⁸² Usp. PDV, 5

Sam dokument strukturiran je u pet velikih cjelina. Prva cjelina naslovljena „Uzet od ljudi“ (Heb 5, 1) iznosi temeljne izazove u kojima se današnja formacija nalazi. Donosi neke pozitivne i negativne aspekte koji utječu na samu formaciju. Druga cjelina nosi naslov „On me pomaza i posla“ (Lk 4, 18-19; usp. Iz 61, 1-2) i govori o identitetu prezbitera u suvremenom svijetu. Ovo poglavlje želi rasvijetliti ontološku povezanost prezbitera s Kristom, Vrhovnim svećenikom. Svećenički Identitet svoje izvorište ima u Presvetom Trojstvu⁸³ kojim se povezuje sa čitavom Crkvom.⁸⁴

Svećenički identitet u *misijskoj* je napetosti, kako sam dokument u navedenom broju ističe, čime se ukazuje na protkanost poslanja i same osobnosti kao jedinstvene cjeline. Ono što se ističe kao ključ za razumijevanje svećeništva jest *ekleziologija zajedništva*⁸⁵ koja naznačuje samu svrhu, a onda i ostvarenje svećeničkog identiteta.⁸⁶ Treće poglavlje ove Pobudnice govori o životu prezbitera kao jedinstvenom putu svetosti⁸⁷ ne umanjujući pritom zajednički hod svih krštenika na tom istom putu. Nosi naziv „Duh Gospodnji na meni je“ čime se neosporno ukazuje na činjenicu da svećenik treba odsijevati duhom Gospodnjim po kojemu tek ukazuje na svoj identitet kao identitet u Bogu.

Papa Franjo u apostolskoj pobudnici *Gaudete et exultete*⁸⁸ govori o općem pozivu na svetost kao vlastitom stanju i težnji svakog kršćanina.⁸⁹ Četvrto poglavlje bavi se samim pastoralom zvanja „Dođite i vidjet ćete“ (Iv 1,39).

„Pastoral zvanja nadasve zahtijeva da bude zahvaćen novim, gorljivim i odlučnijim marom od svih vjernika (...) On je (...) djelatnost duboko ucijepljena u sveukupni pastoral svake Crkve.“⁹⁰

Sam misterij Crkve, može se označiti, kako sinodalni oci vele, kao *mysterium vocationis*.⁹¹ Čitavo biće Crkve pozvano je odgovarati, tako da se samu Crkvu s pravom može

⁸³ Usp. PDV, 11-12

⁸⁴ O dimenzijama svećeničkog identiteta i osobitim naglascima unutar svećeničke službe papa Ivan Pavao II. je mnogo govorio i pisao, naročito u pismima svećenicima na Veliki četvrtak. Usp. IVAN PAVAO II., *Pisma svećenicima*, Split, 2010.

⁸⁵ O ekleziologiji zajedništva više u: Usp. W. KASPER, *Crkva Isusa Krista, ekleziološki spisi*, Zagreb, 2013., 195-200., 239-243., 293-307.

⁸⁶ Usp. PDV, 12

⁸⁷ O odnosu svetosti i grešnosti u Crkvi te liku svećenika kao službenika pomirenja koji nosi unutar svoje službe različite oznake koje čine sastavni dio njegova identiteta, u: Usp. V. DUGALIĆ, *Između svetosti i grješnosti, lik svećenika – službenika sakramenta pomirenja – u svijetlu poslijesaborskih dokumenata*, u: *Iščekivati i požurivati dolazak Dana Božjega*, I. DŽINIĆ, I. RAGUŽ(ur.), Đakovo, 2009., 367-387.

⁸⁸ FRANJO, *Gaudete et exultate*, Zagreb, 2018.

⁸⁹ Usp. PDV, 19-33

⁹⁰ PDV, 34

⁹¹ Usp. PDV, 34

nazvati Crkvom „pozvanih“⁹² gdje svi vrše i ostvaruju vlastite pozive no i zajednički poziv. Taj osjećaj pozvanosti rađa se unutar života Crkve i štoviše, u njoj se tek na potpun i cjelovit način ostvaruje. I svećenički poziv dar je Crkvi i za Crkvu, pred njim kandidat može samo sa zahvalnošću stajati.⁹³

»Kandidat za prezbiterat treba primiti poziv ne postavljajući osobne uvjete, nego u jednostavnosti srca prihvaćajući ponizno i zahvalno odredbe i uvjete koje postavlja Crkva....«⁹⁴

Peto poglavlje ove pobudnice razrađuje, mogli bismo ustvrditi, stupove današnje formacije. U njemu se izgradnja utemeljuje na ljudskoj⁹⁵, duhovnoj⁹⁶, intelektualnoj, pastoralnoj izgradnji, a kao osnovno ozračje izgradnje prepoznaje se sjemenište kao odgojna zajednica na putu. Prema ovim smjernicama utemeljen je odgoj u današnjoj Crkvi. Na tragu ove pobudnice o izgradnji u ovom obliku progovorio je i prethodni *Ratio fundamentalis*, a ovu strukturu, uz poneke nove naglaske donijet će *Novi Ratio fundamentalis*.

Uz dimenzije izgradnje kao nositelje izgradnje PDV na prvo mjesto stavlja Crkvu na čelu s biskupom, zatim Sjemenišnu odgojnu zajednicu koja je okupljena oko svojih poglavara koji istovremeno uprisutnjuju biskupovu prisutnost u odgoju po mandatu. U samom izboru poglavara treba se voditi računa o njihovoj izgrađenosti i zrelosti. Nakon toga su profesori teologije koji brinu o intelektualnoj izgradnji no takvoj da podržava i izgrađuje sve ostale

⁹² Želimo ukazati na opsežnu studiju koja donosi viziju kršćanskog odgovaranja na Božji poziv na malo drugačiji način. Riječ je o knjizi talijanskog isusovca p. Luigija M. Rulla. Spomenuti autor polazi iz psihološko – sociološke perspektive. Ova studija značajna je jer nam želi progovoriti o kršćanskom pozivu koji svojevrsnu podlogu ima u čovjekovoj podvijesti. On analizira koje bi to mogle biti predispozicije i sklonosti, već prisutne u čovjeku koje ga potiču da zanemari ili pak posvema odgovori na upućeni poziv. Autor ovom studijom želi ukazati na kršćansku antropologiju u kojoj se omogućuje odgovor na Božji poziv. Ovu mogućnost autor naziva *teocentrično samonadilaženje* posredstvom kojega mu se otvara mogućnost nadilaziti sve što je samostalno ostvarivao, kako bi sve podredio Bogu koji mu tim procesom postaje konačni cilj. U ovom kontekstu autor zapodijeva veoma zanimljivu raspravu o *trebaš* formulacijama gdje progovara o poimanju kršćanske slobode te nas dovodi tako do druge antropološke dimenzije koja se istovremeno krije u Pozvanomu a to su ograničenosti koje su prirodene ljudskoj osobi koje mogu priječiti čovjekovu slobodu da živi teocentrično samonadilaženje. Ova studija svojom sustavnošću i veličinom ne udovoljava suvremenim marketinškim zahtjevima no definitivno je na hrvatskom govornom području trenutno najbolja dostupna literatura koja se ovom temom bavi. U formaciji kako kandidata osobno, tako i njihovih formatora ovaj rad može pomoći u razlučivanju zvanja. Usp, L. M. RULLA, *Antropologija kršćanskog poziva*, Zagreb, 2001.

⁹³ Usp. PDV, 35.

⁹⁴ Isto.

⁹⁵ Usp. PDV, 43., 45., 51., 57.

⁹⁶ Usp. A. FAVALE, *Duhovnost prezbiterske službe*, Sarajevo, 1991. Ovaj talijanski duhovni pisac donosi nam duhovno promišljanje o tome kako upravo duhovna dimenzija i njegovanje autentične prezbiterske duhovnosti put je, i osiguranje, da se prezbiter neće udaljiti od svojega identiteta te da će mu upravo kroz duhovni život cjelokupni njegov identitet biti puno jasniji te da će, posredstvom duhovne dimenzije u punini živjeti identitet vlastita svećeništva u punini. On ustvrđuje kako u ovakvom svijetu, prepunom izazova, svećenik treba nastojati da čuva i živi svoj identitet Božjega čovjeka jer je sredstvo po kojem i u kojem se Krist i Crkva uprisutnjuju i djeluju među ljudima. Iako je duhovni službenik, potaknut Božjom milošću, i dalje ostaje čovjek koji će biti podložan površnosti, rasipanju snage na nebitno. Sve to što ga okružuje stavlja mu zahtjev da se bori te da na svojoj osobnosti gradi putove Kristovoj osobnosti.

dimenzije izgradnje, zajednica podrijetla (obitelj, župa), udruge i pokreti mladih⁹⁷, i na koncu sam kandidat koji, jer je na kraju naveden, time je i na početku jer ima presudnu ulogu i nositelj je formacije u punom smislu⁹⁸.

Posljednje poglavlje ove pobudnice na neki način je najveća novost ovoga dokumenta. Iako smo vidjeli da se već na Drugom vatikanskom saboru govorilo o nužnosti trajne formacije, ovdje je taj govor upotpunosti razrađen i utemeljen u konkretnim prijedlozima njegove realizacije. Poglavlje je naslovljeno „Podsjećam te: raspiruj milosni dar Božji koji je u tebi“ (2 Tim 1, 6). Božji darovi i talenti koje svaki pozvanik, a onda i svećenik nosi nisu oni koji, jednom razvijeni, ostaju. Njih treba produbljivati, nadograđivati te se njima služiti kako bi bili još snažniji znak Božje darežljivosti prema čovjeku.

Trajna izgradnja⁹⁹ tiče se svakog svećenika osobno te nikakav pastoralni program ne može nadomjestiti njegovu inicijativu ili nezainteresiranost. Uzalud je govoriti o nužnosti trajne formacije ako ona nije odraz čovjekove bogotražiteljske nutrine koja se nikada ne zadovoljava određenim stadijem već, uvijek iznova ponire, tražeći znanje, usavršujući talente, izdižući se iz svakodnevnih briga koje svakoga pastoralnog djelatnika često preplavljaju i prisiljavaju baviti se onim što i nije u tolikoj mjeri vlastitost svećeništva. Trajna formacija pretpostavlja različite aspekte svećeničkog života.¹⁰⁰

Njezina je uloga pomagati svećeniku u njegovu trajnom osvježavanju znanja koje je stekao na teološkom studiju usmjeravajući pri tom to znanje u praktičnu, pastoralnu dimenziju. Zbog toga mnoge biskupije organiziraju različite pastoralno teološke tečajeve, susrete. Uz to su povremene duhovne vježbe, susreti i putovanja usmjereni na razne aspekte svećeničkog života te služe za izgrađivanje bratskog zajedništva i osjećaja povezanosti unutar jednog prezbiterija.

Ovaj dokument odražava zanos i brigu sinodalnih otaca na čelu sa Vrhovnim Pastirom Crkve, koji je ovaj dokument i izdao. Briga oko zvanja istinska je briga Crkve koju ovaj dokument odražava. Svježina spasonosne riječi Evanđelja ovim tekstom odjekuje kako bi se što hitnije pohnitalo u djelatnije odgovaranje Božjem pozivu i zapovijedi učiniti sve narode

⁹⁷ Usp. PDV, 60., 66., 67., 68.

⁹⁸ Usp. PDV, 69.

⁹⁹ PDV, 70. Termin »trajna izgradnja« postao je sastavni aspekt u govoru o formaciji. Analogno ovomu pojmu primjetno je i u društvu kako se sve više govori o tzv. »permanentnom obrazovanju« uočava se kako na području drugih društvenih procesa, tako i teoloških brzorastuće promjene koje nužno za sobom povlače trajno obrazovanje je se više niti jedno zvanje ne može steći u trajnom smislu. Svako zahtjeva trajan angažman jer brzina promjena uzrokuje nužnost obnavljanja znanja i djelovanja.

¹⁰⁰ Usp. PDV, 70-81.

Njegovim učenicima (usp. Mt 28, 19). Nova evangelizacija¹⁰¹ zahtijeva nove pristupe, *nove* navjestitelje koji se trajno obnavljaju na različite načine.¹⁰² Ona zahtijeva od navjestitelja ići onkraj svojih mogućnosti i onkraj *uhodanih putova* kako bi se Kristov put pokazao putem i za 21. Stoljeće.

3. Identitet svećenika u izazovima suvremenog društva

U opširnoj analizi krize svećeništva u današnjem vremenu istaknuti teolog Greshake ustvrdio je:

„Sva pitanja ukazuju na to da je današnja kriza svećeničke službe u biti kriza identiteta. Nimalom broju svećenika više nije jasno što je zapravo bit i središte, specifično poslanje i zadaća svećenika.“¹⁰³

Vidimo da čovjek sve kasnije sazrijeva što dovodi do promišljanja o dobnoj granici za ređenje, očigledno je i da suvremeni svjetonazor utječe na razvoj osobe, različite ideologije i društvene struje u velikoj mjeri oblikuju *forma mentis* jednog budućeg evangelizatora. Nekada, formacija je bila drugačije postavljena nego danas. Događala se iza zatvorenih ograda, bez velikog kontakata sa društvom. Odnos s društvom bio je kontroliran i cenzuriran, prostor za oblikovanje osobe bio je ogroman jer nije potpadala pod krive utjecaje. Ono što se iz toga pokazalo jest velika doza nerazumijevanja i nesnalaženja u kasnijim službama što je onda dovodilo ili do pretjerane klerikalizacije ili pak do potpunog sloma evangelizatora.¹⁰⁴

Danas, posredstvom različitih medija svaki kandidat uronjen je u svijet medija koji mu otvara obzorja svekolikog društva koje ga onda svojim utjecajem oblikuje. Moramo priznati kako je u današnjem globaliziranom društvu teško odgajati osobu bez vanjskih utjecaja. Ono što je poteškoća odgoja jesu iskrivljene vrijednosti koje im se posredstvom različitih medija želi prikazati kao poželjne, prihvatljive i napredne. Problematično je što mlada osoba, dok još treba usvajati ispravan smjer uranja u virtualni svijet pun različitih svjetonazora te mu u mnoštvu ponuda može sve to djelovati vrlo zbunjujuće.¹⁰⁵ Nije problem biti okružen različitostima nakon usvojene ljestvice vrednota, no dok je u fazi izgradnje ljestvice to može biti vrlo pogubno te je u tom procesu odgajateljeva zadaća ogromna. Očuvanje i zatvaranje

¹⁰¹ »Nova evangelizacija« pojam koji se često može čuti u svakodnevnom crkvenom govoru. Pod tim se pojmom često misli da treba pronaći nove oblike navještaja. Ovaj pojam obuhvaća mnoštvo različitih dimenzija crkvenoga djelovanja, no često je zamjena za nekonkretn prijedlog konkretnog djelovanja ili konkretne smjernice kako neki aspekt unaprijediti.

¹⁰² Usp. PDV, 82.

¹⁰³ G. GRESHAKE, *Biti svećenik u ovom vremenu*, Zagreb, 2010., 23.

¹⁰⁴ Usp. K. NOVAK, Virtualni svijet kao izazov na putu zrelosti, u: J. BOŠNJAKOVIĆ (ur.) *Izgrađivati zreću osobnost za plodne međuljudske odnose*, Đakovo, 2014., 125-127.

¹⁰⁵ Usp. Isto, 128-129.

kandidata borba je koju ne možemo voditi te se u to ne treba ni upuštati. Ono na čemu bi trebalo raditi jest kvaliteta odgojnih procesa.

Današnje društvo snažno je obilježeno fluidnošću, pluridimenzionalnošću te se kao imperativ udjela u društvu postavlja tolerancija, proširenost vidika. Ta dimenzija zdrava je ukoliko ju se ne apsolutizira jer time vodi do svojevrsnog ograničavanja koje je Benedikt XVI nazvao *diktatura relativizma*.¹⁰⁶ Papa Benedikt XVI ustvrdio je kako postoje vrijednosti kojima se ne trguje kao što je zaštita života u svim njegovim fazama, pravo na život, obitelj, odgoj. Te vrijednosti nisu vezane uz privatno područje već imaju javnu i društvenu ulogu te su u izravnom odnosu s božanskim.¹⁰⁷ „Obitelj je riznica vrednota s kojima se ne trguje, počevši od prava na život: ona je sama vrednota s kojom se ne trguje.“¹⁰⁸

U formaciji obitelj igra važnu ulogu. Donedavno nije se toliko pridavalo važnost obiteljskog zajedništva za pojedinog kandidata. Neki stariji svećenici čak tvrde da je u njihovo vrijeme bilo poželjno da kandidat kada ide u rodni kraj, što je također bilo vrlo rijetko, spava kod župnika u župnom stanu a svoju obitelj obiđe preko dana. Danas su se ipak običaji promijenili te se omogućuje zdrava bliskost unutar obitelji. Možemo primijetiti u današnjem društvu kako se želi tu povezanost s obitelji banalizirati, te rast i odrastanje unutar jedne obitelji relativizirati. Suvremeno društvo ponudit će odgoj u različitim ustanovama smatrajući ih najadekvatnijim mjestima za odrastanje jednoga djeteta. Time se zaboravlja da dijete najbolji svoj razvoj na svim razinama ostvaruje unutar zdrave obitelji kojoj je omogućena kvaliteta života.¹⁰⁹

Ono što uzrokuje želju za rastakanjem obiteljskog odgoja je ideologija koja od temelja naravnog zakona želi iskoračiti u pozitivni zakon gdje nema pojma objektivne norme ili zakona već se sve svodi na pozitivni zakon koji onda otvara mogućnost stvaranja bilo kojega prava.¹¹⁰ Na takav način nastaje *reproduktivno pravo* koje u sebi sažima mnoga prava kao što je pravo na pobačaj, kontracepciju, eutanaziju, obvezan spolni odgoj i pravo na spolnu orijentaciju utemeljenu na rodu. Pod vidom reproduktivnog zdravlja i reproduktivnih prava se pretpostavljaju različite ideologizirane postavke. Pojam reproduktivno pravo uveden je 1994.

¹⁰⁶ Usp. R. DE MATTEI, *Diktatura relativizma*, Split, 2010., 35-36.

¹⁰⁷ Usp. *Isto*, 17-18.

¹⁰⁸ *Isto*, 19.

¹⁰⁹ Usp. R. MARX, *Kapital*, Zagreb, 2009., 82-90.

¹¹⁰ Usp. R. DE MATTEI, *Diktatura relativizma*, 22.

godine na Međunarodnoj konferenciji o stanovništvu i razvoju u Kairu kao zamjena za pojam *planiranje obitelji*.¹¹¹

U ovom novom poretku *rod* je društveno – kulturna kategorija različita od biološkog spola te nema veze sa spolom. Time se želi zaniijekati ili barem zanemariti prirodnu razliku između muškarca i žene čime se rastače koncept društva. Posljedice ovoga dovode do potpunog rastakanja ljudskog *identiteta*¹¹² te se obitelj doživljava kao mjesto gdje se ženu ponižava i iskorištava.¹¹³ Bitno je napomenuti kako naravni zakon nitko nema moć promijeniti, pa ni Crkva. Neka pitanja ne može mijenjati niti volja većine. Nad nekim pitanjima društvo ne može biti ono koje samovoljno određuje što jest, a što nije.¹¹⁴

Druga poteškoća jest razina afektivne (ne)zrelosti koja se pokazuje vrlo kobna za ugled Katoličke Crkve. Nerijetko se događa da se pojavljuju kandidati koji imaju dobru razinu obrazovanja, no nju ne prati nužno jednak stupanj međuljudske i afektivne zrelosti što ukazuje na njihovu (ne)sposobnost slobodne i zrele ljubavi čime se otvara široka lepeza mogućih zastranjenja u formaciji.¹¹⁵

Prvi primjer takvog zastranjenja je pedofilija. Pedofilija je specifična seksualna aktivnost koja u razdoblju od najmanje 6 mjeseci kao objekt seksualne želje ima djecu do 13 godina. Češće su osobe koje imaju sklonosti prema muškom spolu od osoba koje preferiraju ženski spol. Šezdeset posto žrtava pedofilskog nasilja je muškog spola. Često takve osobe imaju i druge različite spolne devijacije kao što je egzibicionizam, voajerizam, sadizam, mazohizam... Pedofilna osoba često pati od različitih *perverzija* te je moguće da je i sama bila žrtva zlostavljanja, iako nije nužno.¹¹⁶ Nasilnici koji vrše zlostavljanje nad djecom žele biti superiorniji, bili su očinske figure da bi im pružili što sami nisu u djetinjstvu dobili. U tom zlostavljanju isprepletene su dimenzije bijesa, agresivnosti i perverzije koji dovode do

¹¹¹ Usp. *Isto*, 23.

¹¹² Iako na prvi pogled pitanje rodne ideologije i reproduktivnih prava nema direktnu povezanost sa našom temom primjećujemo kako je nužno spomenuti ju i ucijepiti u govor o poteškoćama u formaciji jer kandidati dolaze iz obitelji koje su danas izložene suvremenim izazovima i ideologijama. Vidimo da ova ideologija želi razoriti biološki identitet osobe kao i obiteljski identitet. Ne možemo govoriti o svećeničkom identitetu mimo pretpostavljanja zdravog naravnog identiteta. Svećenički identitet ostvaruje se u zdravom, Kristovskom identitetu koji je prije svega potpuno ljudski u izvornom smislu ljudskoga. Ukoliko se dogodi rastakanje onoga što smo smatrali klasično ljudskim, onda teško možemo govoriti o Kristu kao punini ljudskoga jer ljudsko u punom smislu tada više ne postoji. Teologija nas pak, unatoč naporima različitih ideologija uči kako do izvorno ljudskoga možemo doći tek u i po Kristu. Kristov život nam pokazuje kakav treba biti ljudski život koji svoje čovječstvo ostvaruje do krajnjih granica. Više o Kristu kao punini humanuma: Usp. H.U. VON BALTHASAR, Devet teza za kršćansku etiku, u: *Bogoslovska smotra* 45(1975.)4, 467-478.

¹¹³ Usp. R. DE MATTEI, *Diktatura relativizma*, 24-25.

¹¹⁴ Usp. *Isto*, 33-35.

¹¹⁵ Usp. H. ZOLLNER, Teškoće i devijacije na afektivno- seksualnom području posvećenih osoba, u: J. BOŠNJAKOVIĆ (ur.), *Izgrađivati zrelu osobnost za plodne međuljudske odnose*, Đakovo, 2014., 174-175.

¹¹⁶ Usp. *Isto*, 177.

destruktivnih posljedica.¹¹⁷ U posljednje vrijeme Crkva se suočila sa skandalima koji su bili prisutni u Katoličkoj Crkvi.¹¹⁸ Papa Benedikt XVI. oštro je osudio zlodjela koja su svećenici činili prema djeci i mladima. Pozvao je da se sve učini kako bi se istina o tim djelima razotkrila kako bi se barem nekakva zadovoljština učinila zlostavljanim osobama. U Pastirskom pismu irskim katolicima između ostalog ističe:

„Crkva u Irskoj, da bi ozdravila ove duboke rane, mora pred Bogom i pred drugima otvoreno priznati težak grijeh protiv nezaštićene djece. (...) U čimbenike koji su tomu pridonijeli sigurno se mogu ubrojiti: neprimjereni postupci radi utvrđivanja prikladnosti kandidata za svećeničku službu i redovnički život; nedovoljna ljudska, moralna, intelektualna i duhovna izobrazba u sjemeništima i novicijatima: društvena tendencija povlašćivanja klera i drugih autoriteta, kao i neprimjerena briga za dobar glas Crkve i izbjegavanje skandala, koja je dovela do zakazivanja u primjeni postojećih kanonskih kazna i u zaštiti dostojanstva svake osobe.“¹¹⁹

Nakon tih nesretnih skandala Crkva je poradila na sprječavanju budućih zlodjela kakva su se, dijelom i zbog nepažnje, dogodila. Novi *Ratio fundamentalis* donosi jasne smjernice za zaštitu maloljetnika i praćenje žrtava (RF, 202). Papa Franjo pozvao je sve konferencije i sjemeništa na suradnju sa novoosnovanim Papinskim povjerenstvom za zaštitu maloljetnika.¹²⁰

Sada se puno veći naglasak stavlja na suradnju svih odgojnih dimenzija te se želi što više implementirati znanja drugih disciplina. Često se dogode pogreške u formaciji, na nekima se pokaže da su poteškoće određene psihičke mane koje se jasnima pokažu tek nakon svećeničkog ređenja. Njihovo pravovremeno prepoznavanje bi otklonilo teške posljedice.¹²¹

¹¹⁷ Usp. *Isto*, 177-178.

¹¹⁸ Od 2001 do 2010. Godine Kongregaciji za nauk vjere prijavljeno je oko 3000 zlostavljanja koji su počinili katolički svećenici u posljednjih pedeset godina. Od ukupnog broja slučajeva 60% slučajeva su slučajevi efebofilije (seksualna privlačnost prema adolescentima istoga spola), 30% heteroseksualne vrste i 10% djela pedofilije (seksualne privlačnosti prema djeci koja još nisu u pubertetu). Najpoznatiji je slučaj Bostonske biskupije gdje je 2% od ukupnog klera bilo na neki način optuženo za neku vrstu zlostavljanja.

Usp. H. ZOLLNER, Teškoće i devijacije na afektivno- seksualnom području posvećenih osoba, 179.

Snimljen je film *Spotlight*, snimljen je 2015 godine, režirao ga je Tom Mc Carthy u kojemu se govori upravo o spomenutom primjeru Bostonske biskupije. I u Irskoj je zlostavljanje uzelo svojega maha. Skandaloznost zlodjela u toj zemlji uzela je nepovratne posljedice. Irska je nekada bila izrazito zatvorena katolička zemlja, koja je dala mnogobrojne misionare i svetce, bila je ishodište vjere u Njemačkoj.

Usp. BENEDIKT XVI, *Svjetlo svijeta*, Split, 2010., 39-40. Povjerenje u Crkvu ondje je trajno narušeno i teško će biti popravljeno. Današnji stav Irskih vjernika može se iščitati u potresnom filmu *Calvary* iz 2014. godine koji prikazuje svakodnevicu jednog vrlo uzornog svećenika kojega takvo okruženje i pritisci snažno zahvaćaju čime mu još otežavaju osobnu životnu dramu, pozadina ove priče može nam predložiti u kakvom ambijentu se nalaze današnji svećenici nakon tih skandala i sa kakvim nepovjerenjem ljudi moraju računati.

¹¹⁹ Pastirsko pismo irskim katolicima (19. 3. 2010.), u: BENEDIKT XVI, *Svjetlo svijeta*, 215-216.

¹²⁰ FRANJO, *Minorum tutela actiosa* (22. 3. 2014.)

¹²¹ KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Odgojne smjernice za formaciju za svećenički celibat*, (11. 4. 1974.), 38.

Može biti korisno posavjetovati se sa psiholozima uz koje se jasnije može procijeniti psihološko stanje kandidata.¹²²

Uz pedofiliju jedna od stranputica u izgradnji svećeničkog kandidata je homoseksualnost. O homoseksualnosti je danas teško govoriti jer je ona sastavni i neizostavni dio rodne ideologije koja onda, jer je ideologija, svoj stav spram homoseksualnosti želi nametnuti kao apsolutan.¹²³ O samoj fenomenologiji homoseksualnosti ne možemo u okviru ove teme govoriti no pokušat ćemo ukazati zbog čega zapravo kršćanska antropologija, a time i naša formacijska tradicija spram homoseksualnosti ima jasan stav. Kršćanska antropologija seksualni identitet osobe vidi kao neizostavni dio svekolikog čovjekova identiteta. Po toj seksualnoj određenosti čovjek vrši svoju ulogu u svijetu i sudjeluje na Božjem jedincatom djelu stvaranja. Ljudska seksualnost u kršćanstvu je darovana Božja stvarnost koja se po bračnom sjedinjenju ostvaruje čineći ju tako najdubljim izrazom čovjekove egzistencije, a po tomu i samom slikom Trojstvenoga Boga.

„Ljubav uvijek daje život. Zbog toga, bračna se ljubav ne iscrpljuje u bračnom paru (...) bračni drugovi, dok se predaju jedno drugome, preko samih sebe daruju jedno stvarno biće, dijete, živi odraz svoje ljubavi, trajni znak bračnog jedinstva te živu i nerazrješivu sintezu svojega bića kao oca i majke.“¹²⁴

Ljudska seksualnost nije tek nekakav dodatak, privjesak ljudskom identitetu. Seksualnost zahvaća puno šire dimenzije ljudskog međuodnosa. Homoseksualnost kao oblik seksualnosti bitno narušava čovjekovu sposobnost za ispravne i zrele odnose s drugim ljudima. Ona može biti prisutna u različitim oblicima i intenzitetima. U samoj formaciji, kada se analizira pojedini kandidat, u analizu se mora uključiti cjelokupna njegova osobnost. Mnogi autori smatraju kako homoseksualne osobe posjeduju blokade u psihosocijalnom razvoju i međuljudskoj komunikaciji. Često su vođeni željom usavršiti sami sebe po drugome koristeći ga kao sredstvo, svoju unutarnju prazninu pokušavaju nadomjestiti u sebi sličnomu. Njihovi odnosi svode se zapravo na traganje za zadovoljstvom, sigurnošću, udobnošću i odobravanjem.¹²⁵ Temeljno obilježje homoseksualnosti je narcisoidnost koja po drugome postaje lišena svjesnosti drugoga, a u takvoj formi razumijevanja zapravo i nema istinskog otvaranja drugomu jer drugi mu je samo sredstvo dolaska do sama sebe, do afirmacije vlastite

¹²² KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Smjernice za korištenje psihološke struke u primanju i odgoju svećeničkih kandidata*, Zagreb, 2009., 5.

¹²³ Usp. H. ZOLLNER, *Teškoće i devijacije na afektivno- seksualnom području posvećenih osoba*, 181.

¹²⁴ IVAN PAVAO II., *Obiteljska zajednica. Familiaris consortio* (22. studenoga 1981.), prema: FRANJO, *Amoris laetitia. Radost ljubavi*, Zagreb, 2016., 165.

¹²⁵ Usp. H. ZOLLNER, *Teškoće i devijacije na afektivno- seksualnom području posvećenih osoba*, 182-183.

osobnosti. Srž homoseksualnoga jest u neprihvatanju drugačijega od sebe.¹²⁶ Kada u cjelini sagledavamo značajke homoseksualizma onda možemo uvidjeti kako se one duboko razilaze sa vizijom katoličkog prezbitera koji mora biti graditelj zajedništva i međusobnih odnosa, bez zadržki spram svih uzrasta i vrsta ljudskih osobnosti time im otvarajući pristup Ocu koji svim ljudima hrli ususret, a ne samo određenima. Spram homoseksualnosti u kontekstu formacije Crkva je zauzela stav:

„Crkva, premda duboko poštuje takve osobe, ne može pripustiti u bogosloviju i svetim redovima one koji prakticiraju homoseksualnost, koji pokazuju duboko ukorijenjene homoseksualne sklonosti ili podržavaju tzv. *gay kulturu*. Takve osobe se, naime, nalaze u situaciji koja teško ometa njihov ispravan odnos s muškarcima i ženama.“¹²⁷

Današnje društvo je seksualizirano te se sam seks nastoji razdvojiti od vrijednosti koju on, kako smo već istaknuli, nosi. Današnji formatori trebaju se suočavati s različitim osobnostima koje su uronjene u takvu kulturu. Pojavljuje se puno osoba koje nisu u stanju povezati se s drugima te im se sve svodi i ostaje na fizičkom izgledu: to su osobnosti koje ne mogu iskoračiti u istinske ljudske odnose isprepletene povjerenjem i uvažavanjem drugoga. Jedan od izazova svakako je i velika dostupnost i uživanje u pornografskim sadržajima koji također nose puno dublje poteškoće u razvoju ljudske osobnosti i identiteta te na jednak način zatvaraju pojedinca u narcisoidni svijet vlastitog zadovoljavanja koji ga udaljuje od istinskog zajedništva. Sve ove nabrojene poteškoće treba sagledavati u njihovoj dubini i korijenu. U pedagoškom smislu potrebno je provjeravati sposobnost, dostupnost i želju kandidata za vlastitom izgradnjom. Na koncu, zadaća je formatora pomagati kandidatu da dolazi do ostvarenja svoje volje i želje, a gdje nema inicijative od strane kandidata, uzalud sva sposobnost formatora.¹²⁸

Važno je napomenuti da je česti prigovor površnih promatrača upućen prema celibatu, izvoru ovakvih devijacija prema njima, te bi, kad bi se celibat¹²⁹ otklonio iz prakse katoličke Crkve, svi nabrojeni problemi nestali, više ne bi bilo pedofilskih skandala, homoseksualizma i

¹²⁶ Usp. Isto, 183.

¹²⁷ KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Uputa o kriterijima za prosuđivanje zvanja osoba s homoseksualnim sklonostima s obzirom na njihovo pripuštanje u sjemenište i svetim redovima*, br. 2: AAS 97(2005.), 1010., prema: KONGREGACIJA ZA KLER, *Dar svećeničkog zvanja. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, Zagreb, 2017., 199.

¹²⁸ Usp. H. ZOLLNER, Teškoće i devijacije na afektivno- seksualnom području posvećenih osoba, 184-186.

¹²⁹ U kasnijem razlaganju temeljnih postavki svećeničkog identiteta obradit ćemo i temu celibata kao bitne dimenzije identiteta katoličkog svećenika kao i njegovo ispravno poimanje u svijetlu Božje objave i crkvene Tradicije te njegov povijesni razvoj i razumijevanje.

drugih perversija. Istraživanja pedofilije su pokazala kako zapravo pedofilija u 80% slučajeva nastaje unutar obitelji, a čine ju oženjeni ljudi.¹³⁰

4. Identitet svećeništva prema *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*

Slojevitost i hiperdimenziranost ljudske osobnosti, a tako i svećeničkog bića u trajnoj je napetosti između krajnosti te se govor o identitetu može izjednačiti sa hodom po tankom rubu jer naglasiti jedan aspekt formacije gotovo da podrazumijeva umanjiti onaj drugi. Ipak najbolji put naziranja identiteta stoji u svetopisamskoj rečenici koju si sam dokument postavlja kao ključ razumijevanja.

„Krist Gospodin, veliki svećenik uzet od ljudi (usp. Heb 1-5) učinio je novi narod 'kraljevstvom i svećenicima Bogu i svome Ocu (Otk 1, 6; usp. 5, 9-10). Oni naime, koji su kršteni, posvećuju se po preporođenju i pomazanju Duhom Svetim u duhovni dom i sveto svećenstvo da po svim djelima kršćanskog čovjeka prinose duhovne žrtve te navještaju silna djela onoga koji ih je iz tame pozvao u svoje divno svijetlo (usp. 1 Pt 2, 4-10). Stoga neka svi Kristovi učenici, ustrajući u molitvi i zajedno hvaleći Boga (usp. Dj 2, 42-47), prikazuju sami sebe kao živu, svetu i Bogu ugodnu žrtvu (usp. Rim 12, 1); neka po svoj zemlji svjedoče o Kristu te onima koji to budu zahtijevali obrazlažu onu nadu u vječni život koja je u njima (usp. 1 Pt 3, 15).“¹³¹

Opće svećeništvo bratsko je posredovanje u molitvi žrtvi i ljubavi i nije ništa drugo nego donošenje Boga ljudima.¹³² Ministerijalno svećeništvo *sacerdotium ministeriale* nije oprečno općem svećeništvu *sacerdotium commune*, štoviše: ovise jedno o drugome, nadopunjuju jedn drugo i ne bi imali smisla jedno bez drugoga. Ministerijalni svećenici u ulozi Krista u ime zajednice prinose Euharistiju, svoju vlast crpe iz Isusa Krista *in persona Christi*.¹³³

Ovu službu u Crkvi može se shvatiti samo ako ju se shvaća kao pridruženost u posredničkoj službi Krista koja osobu istovremeno i uključuje i isključuje. Svoj temelj ima u formi Isusa Krista koji daje onda formu pojedinom svećeniku čime se on uključuje u Kristovu formu, a isključuje iz svoje forme. Kao značajno mjerilo svoje uključene isključenosti jest apostolat koji ostvaruje jer, osim što vrši liturgijsko sakramentalnu dimenziju, on također

¹³⁰ Usp. *Isto*, 178-179.

¹³¹ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium*. Dogmatska konstitucija o Crkvi (21. XI. 1964.), br. 10, 1, u: ISTI, *Dokumenti*, Zagreb, ⁴1986. (= LG).

¹³² Usp. M. ZOVKIĆ, Svećenički i proročki narod, u: R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, *Komentar dogmatske konstitucije o Crkvi – Lumen gentium*, I, Zagreb, 1977., 228-229.

¹³³ *Isto*, 230-231.

nastavlja poslanje Isusa Krista. Značajan problem svećeničkog života uvijek je bio i ostaje nužnost posvemašnjeg predanja i uključivanja u Krista tako da ne djeluje mimo ili uz njega već tako da sam postane dio Onoga koji je sveobuhvatan, dopuštajući da stvarnost postane njegova nužna isključivost koja njega neće poništiti već ga osloboditi u punini. Kristov primat nad svećenikom istovremeno je onaj koji ponižava i oslobađa no tako daje i putokaz. Ne propovijeda sebe već Krista. Kad sebe učini nevažnim, uistinu postaje važnim jer tako vrši ono na što je pozvan, a to je da omogućuje pravome posredniku da uđe u ovaj svijet od čije ljubavi i sam živi.¹³⁴ Potrebni su svećenici i pastoralni djelatnici čija nesebična i čista egzistencija Boga čini vjerodostojnim čime se i čovjeku vraća njegova vjerodostojnost.¹³⁵ Pastoralni teolog Franz Xaver Arnold kada promišlja o dušobrižništvu u Crkvi ističe princip „božansko-čovječanskoga“ u kojemu treba razlikovati „spasenjski proces“ i „spasenjsko posredovanje“. Kada je riječ o „spasenjskom procesu“ onda se misli na čovjeka koji je u odnosu s Bogom. Gdje Bog čovjeka oslovljava, a čovjek se na Njegov poziv odaziva. Crkva i crkveni navještaj samo je posrednik u tom odnosu. Ona naviješta, a Bog djeluje; njezino djelovanje nikada nije aktivno djelovanje, već je uvijek u službi onoga u čije ime djeluje ostavljajući pritom prostor za Božje djelovanje. Krist je jedini, istinski posrednik Boga i ljudi. Njegovo se posredništvo događa riječju, sakramentom i žrtvenikom. Crkveno posredništvo drugotne je naravi. Kristovo posredništvo temeljni je kriterij, mjerilo i granica čitavoga djelovanja.¹³⁶

J. Ratzinger detektira kako je jedan od većih uzroka problema upravo to da se naslijeđeno nije iskoristilo kao pokretačku snagu koja može dati smisao.¹³⁷

4.1. Temeljne postavke identiteta

Najnoviji *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* donosi novo stare smjernice o odgoju i obrazovanju svećeničkih kandidata. Iako je ovaj dokument izdala Kongregacija za kler on nije samo djelo spomenute Kongregacije već je plod duha sinodalnosti Crkve.¹³⁸ U rad

¹³⁴ Usp. J. RATZINGER, *Teološki nauk o principima. Elementi fundamentalne teologije*, Rijeka, 2010., 328-332.

¹³⁵ Usp. Isto, 312.

¹³⁶ Usp. A. LAUMER, Praktična teologija kao teološka disciplina u povijesti i sadašnjosti, u: *Praktična teologija danas. Stanje i perspektive*, S. NIMAC (ur.), Lepuri, 2016., 47-49.

¹³⁷ Usp. isto, 313.

¹³⁸ Prvi *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* izdan je 6. siječnja 1970. Godine. Tada ga je izdala Kongregacija za katolički odgoj. Iako nedugo nakon izdavanja ovoga prvoga dokumenta stvorila se potreba izdati nove smjernice jer je u međuvremenu izdan novi Zakonik kanonskog prava (25. 1. 1984.) koji je promijenio formacijski koncept čime je *Ratio fundamentalis* izgubio pravni učinak. Novi *Ratio fundamentalis* zapravo je malo prerađeni prethodni, sadržajem se gotovo i ne razlikuje. Proglašen je 19. 3. 1985.

ovoga dokumenta uključeno je mnoštvo suradnika, uključeni su i dikasteriji Rimske kurije, kongregacije, poslan je biskupskim konferencijama, mnogi formatori su dali svoje mišljenje na Međunarodnoj konferenciji koja je održana 2015. godine.¹³⁹ Ono što možemo uvidjeti kao novo jest rasporedba same formacije. Predstavlja se kao jedincata, cjelovita, zajedničarska i misionarska. Uz to novost su i faze formacije. Ono što trebamo prije svega zamijetiti kada se osvrćemo na ovaj dokument jest jedinstvena ucijepljenost svećeničkog zvanja u čitav razvoj pozvanoga. Pozvani nije onaj koji čini rascjep između vremena prije formacije, vremena formacije i vremena nakon formacije. Čitav njegov život je svojevrсна formacija. Ipak, u užem smislu, razlikujemo početnu i trajnu formaciju. Od krštenja pozvani započinje svoj hod koji završava tek smrću. Rast u svetosti i život u formi učenitva trajan je i jedincat poziv svakom vjerniku, a onda i pozvanomu koji će to na poseban način prigrliti ostvarujući rast ili hod u odgoju za zajedništvo, za upućenost drugomu, za posvemašnje sebedarje poradi navještaja svojstveno onomu koji je na putu. Temeljna oznaka pozvanoga je misionarsko djelovanje *missio* u svim njegovim obilježjima.¹⁴⁰ Ono što možemo prepoznati kao utjecaj teologije Pape Franje jest da „bogoslovije trebaju izgraditi učenike misionare 'zaljubljene' u Učitelja, pastire 's mirisom ovaca' koje žive među njima i služe im te im donose Božje milosrđe.“¹⁴¹

Prema odredbama, odgoj se ne treba usmjeravati tako da onaj kojega se formira u evangelizatora bude izdvojen iz nekog društvenoga konteksta već štoviše, da bude onaj koji u svijetu diše i uviđa na koji način društvo i svijet funkcionira te i sam, mirisom ovaca nošen, sa svijetom suosjeća i razumije. Klerikalizam¹⁴², ekskluzivizam¹⁴³, individualizam negativne su stvarnosti koje tijekom i njegovog hoda trebaju biti otkrivane, pravovaljano otklanjane i

Usp. KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, Temeljne odredbe o svećeničkom odgoju i obrazovanju. *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (19. 3. 1985.), u: BISKUPI JUGOSLAVIJE, *Odgoj i obrazovanje svećeničkih kandidata i drugi dokumenti*, Zagreb, 1986. 157-267.

Zadaća pojedinih biskupskih konferencija bila je prilagoditi taj opći dokument u svojim konkretnim mjesnim prilikama zadržavajući pri tom opća načela koja trebaju vrijediti za to područje. Biskupi Jugoslavije to su i učinili, a HBK je 1. 10. 2012. godine izdala dokument »Formacija svećeničkih kandidata. *Ratio fundamentalis nationalis Croatiae*«. Nedavno je izašao treći RF (8. 12. 2016.) u Hrvatskom prijevodu se našao sredinom 2017. godine. Po uzoru na novi RF. Trebao bi se sada izraditi novi nacionalni dokument.

¹³⁹ Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Dar svećeničkog zvanja. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, Zagreb, 2017., 5-9. (dalje = RF)

¹⁴⁰ Usp. RF, 9-11.

¹⁴¹ RF, 11.

¹⁴² *Klerikalizam* je pojam kojim označavamo nastojanja da se klericima, odnosno svećenicima na svim društvenim aspektima dade istaknuto, »posebno« mjesto ili uloga. U unutar crkvenom vidu to je zahtjev za potpunom ovisnošću svake djelatnosti laika o klericima. Usp. V. GRMIĆ, *Klerikalizam*, u: *Hrvatska kršćanska terminologija*, J.ŠETKA (ur.), Split, 1976., 127.

¹⁴³ *Ekskluzivizam, elitizam* pojam kojim označavamo stav ili svjetonazor da je samo jedan svjetonazor istinit, sve drugo, drugačije od toga je neistinito. Uz to to je uvjerenje o vlastitoj povlaštenosti i superiornosti nad drugima. Često je takav stav bio prisutan u povijesti no nema veze sa Kršćanstvom. Kao takav najčešće je bio prisutan u gnostičkim skupinama.

oblikovane već u bogosloviji.¹⁴⁴ Poziv na svećeništvo koji prima nije privilegij već dar Crkvi, a pojedinac koji dar prima sa stavom poniznosti i odgovornosti taj neizmjerni dar ne dobiva kao svoju vlastitost već kao sredstvo za službu drugima. Svećenička zvanja očitovanja su Kristovih darova Crkvi te ih trebati njegovati velikom brižljivošću kako bi mogla izniknuti. Poziv se očituje na različite načine, u različitim prilikama Crkve i različitim životnim dobima.¹⁴⁵ Ono što se prepoznaje kao nužnost jest osnivanje i promicanje *Centara za duhovna zvanja* čija bi uloga bila intenzivnije promicati svećenička i redovnička zvanja te usmjeravati pozvane na put formacije.¹⁴⁶ U pastoralu zvanja i dalje se prepoznaje „malo sjemenište“ kao korisna mogućnost prepoznavanja budućih svećeničkih kandidata kao i njihove ljudsko humanističke formacije. Uz to se predlaže da se iskušaju i novi pristupi i modeli pristupa adolescentima. Pozivaju se pojedine biskupske konferencije da promisle o dobnoj granici za pripuštanje u zvanja te o promišljanju o osnutku posebnog sjemeništa za starije.¹⁴⁷ Ono što posebno treba paziti jest da se domorodcima i migrantima u formaciji ne oduzima njihova kulturološka integritetnost, odnosno da se omogući njegovanje vlastite tradicije.¹⁴⁸ Novi RF donosi jedno novo razumijevanje formacije koja u svojem sadržaju nema velikih razlika.¹⁴⁹ Kada uspoređujemo novi sa starim onda možemo uočiti tu tendenciju permanentnog formiranja kandidata. Iako i stari spominje nastavak dovršavanja formacije nakon ređenja, on formaciju svodi na onu koju novi definira kao *početnu* formaciju, dok se stari u okviru permanentnoga obrazovanja ograničava na početne godine svećeničkog djelovanja.

4.2. Formacija svećenika - evangelizatora

Crkva je u posljednje vrijeme posvetila prostora govoru o osnovnim obilježjima identiteta prezbitera. Ovo polazište, kako upozorava i sam papa Franjo, treba biti polazište za daljnji odgoj. Kako nekoga odgajati za nešto što i ne možemo jasno definirati i kako nekoga nekom zvanju usmjeravati ako nemamo jasnu viziju što želimo i koja su obilježja toga puta? Ono što možemo sa sigurnošću, prije daljnjih analiza, ustvrditi je da je identitet prezbitera i svakog drugog evangelizatora u bitnome zajedničarski te ga se u individualizmu ne može sustavno misliti. Prezbyter treba biti odlučni vođa, učitelj riječi, služitelj, otac koji svojim

¹⁴⁴ Usp. *Isto*, 10.

¹⁴⁵ Usp. *Isto*, 11.

¹⁴⁶ *Isto*, 13.

¹⁴⁷ *Isto*, 24.

¹⁴⁸ Usp. RF 25-26.

¹⁴⁹ Kada govorimo o sva tri RF-a koja su dosad izdana onda možemo uvidjeti, sadržajem vrlo slične elemente. Razlog je svakako taj da RF u svojoj naravi nema za cilj donositi sveobuhvatnu obnovu formacijskog sustava. Uloga RF-a je dati poticaje i opća načela na čijem temelju se treba izraditi konkretne smjerove sukladne potrebama određenog kraja. On samo usmjerava, tipološkog je karaktera jer samo otvara elemente koje bi se trebalo uvažavati u izradi konkretnih formatorskih programa.

misijskim poletom obuhvaća navedene i brojne druge dimenzije službe koja nije njegova osobna vlastitost već djelo Krista jedinoga vođe, učitelja, služitelja i Oca.¹⁵⁰

Osobni odgovor razvija se tijekom procesa koji započinje sviješću o primljenom daru koji se postupno, nepravocrtno razvija i uzrasta i tako čitav život. Druge perspektive mogu biti izrazito opasne za svakoga kandidata te vrlo lako može doživjeti razočaranje ili pasti u klerikalizam ili se može tako deformirati da mu kriterij dobrog bude puko odobravanje zajednice što nije uvijek najbolji put, posebno kada ga se stavlja u kontekst navjestitelja Božje riječi koja je nerijetko ona koja nije baš posve ugodna i na prvi pogled prihvatljiva. Ono što daje glavnu motivaciju i obol prezbiterskog identiteta je prikladna prezbiterska duhovnost bez koje ne možemo promišljati niti jedan stupanj dimenzije formacije. Prezbiterska duhovnost između ostaloga bitno je euharistijska (RF 36), pastirska (RF 37), sebedarna (RF 38), eklezijalna, s majčinskim dimenzijama čuvstvenosti (RF 39) i mariološka jer prezbiter je onaj koji vodi, ispravlja zagovara i brine.¹⁵¹

Da bi za visoke zadaće bio opremljen svim mogućim sredstvima koje mu Crkva može pružiti i koje sam treba steći potrebna je temeljna formacija koja mu omogućuje skladnu razvijenost za unutarnji život kao i za crkveno zajedništvo i dijalog s različitim, uz to potrebna je prikladna unutarnja zrelost i integriranost vlastite osobnosti u osobnosti Krista, dobrog Pastira. Ono što povezuje sve dimenzije formacije jest odgoj za zajedništvo unutar zajednice¹⁵², unutar zajednice kandidat se izgrađuje te mu zajednica sugerira na prostore koje treba izgrađivati.¹⁵³

4.2.1 Narav ljudske izgradnje

U govoru o ljudskoj dimenziji kao uzor ljudskoga vidimo Krista koji je dosegnuo onu razinu ljudskoga kakvu nam je Bog svima namijenio. Vjernička konkretizacija te kristolike ljudskosti svakako su primjeri onih koji su to u određenoj mjeri postigli te ih Crkva prepoznaje kao svete, one koji su nam primjer na putu svetosti.¹⁵⁴ Nije onda neobično da se

¹⁵⁰ Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Dar svećeničkog zvanja. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, Zagreb, 2017. 36-39 (str.)

¹⁵¹ Usp. RF, 35-40.

¹⁵² U vrlo kratkom, no jezgrovitom i bogatom pismu sjemeništarcima i bogoslovima 18. 10. 2010. papa Benedikt XVI. u kratkim je crtama izrazio što se sve uključuje u identitet jednog prezbitera. Prije svega da se ne odgaja sam nego u okviru zajednice u kojoj se nalazi. Kao takav, on prvenstveno treba biti *Božji čovjek* koji se uvijek iznova posvećuje po svetim sakramentima Crkve, napose u sakramentu pomirenja koji ga tjera da sebe promatra Božjim očima i da bude iskren prema sebi. Usp. BENEDIKT XVI., *Pismo sjemeništarcima i bogoslovima (dodatak)*, u: M. ŠPEHAR, *Nekorisni sluge. Svećenička duhovnost u duhu Isusovih riječi*, Zagreb, 2011., 163-171

¹⁵³ Usp. RF, 89, 90, 91, 92.

¹⁵⁴ Usp. *Isto*, 93.

bogoslovima, ali i svima drugima usrdno preporuča nadahnjivanje na životopisima svetaca. Svaki evangelizator treba biti svjestan svojih slabosti i poteškoća te računati i razumijevati i tuđe slabosti kako bi mogao ponuditi svojim navještajem milosrdno lice Gospodina svakom čovjeku. Ljudska dimenzija u formaciji podrazumijeva sve dimenzije osobe u fizičkom i psihičkom smislu. Novi RF donosi u ljudskoj formaciji prepoznaje temelj i izvorište daljnje formacije kao i nužni element daljnje formacije. Ono što u osnovnom smislu ulazi u ljudsku dimenziju je poniznost kao stav onoga koji svjestan sebe i svoje darovanosti ulazi u dijalog s drugima. Bitna odlika svećeničkog identiteta je hrabrost kojom potaknut snagom vjere kao Sveti Nikola Tavelić ima odvažnost stajati i govoriti bez bojazni za posljedice jer je na strani istine. Obilježje ljudske integriranosti je zdrav razum i trezvenost u postupanju; velikodušnost srca je jedna od zdravih odlika izgrađena svećeničkog identiteta koju će vjernici najprije zamjerati jer će ukazivati na egoizam i sebičnost, diskretnost, tolerantnost, transparentnost i ljubav prema istini i svemu čestitom.¹⁵⁵

Sposobnost za kvalitetno dijalogiziranje sa različitim tipovima ljudi nužna je kako bi navještaj bio plodonosan, a ujedno je i pokazatelj ljudske integriranosti pojedinog evangelizatora. U širem smislu očekuje se i kulturološka integriranost pojedinca kao onoga koji moderna sredstva društvenog komuniciranja uspijeva koristiti kao sredstva u službi čovjeka i za čovjeka. Ljudska formacija temelj je sveukupne formacije¹⁵⁶ - tek na ispravnom i zdravom tlu ljudskosti može se graditi sve ostalo jer ukoliko zakazuje ovo temeljno, sve se ruši. Druge dimenzije na ispravnoj ljudskoj dimenziji lako dobivaju svojevrstu i prirodnu, i milosnu izgrađenost.

Nužno je da formatori upoznaju i promotre život svakog bogoslova. Da on sam postane svjestan svojega životnog puta, da analizira svoje djetinjstvo, mladost, svoje vrline i mane, ono što mu je bila poteškoća i ono u čemu se na poseban način istaknuo. Formatori mu tu svojim iskustvom i savjetima mogu pomoći, upoznavati ga postepeno i sa izazovima koji ga čekaju u budućem životu za kojega se sprema, a koji nije jednostavan kako si svaki kandidat zamišlja na samom početku formacije. Potrebno je da formatori upoznaju kandidatovu viziju svećeništva i svećeničkog života, da istraže koje osobine smatraju dobrima, a koje lošima koje su susretali u primjerima svećenika, također koje od tih žele sami usvojiti, koje pak ne.¹⁵⁷

U odgoju uvijek bi trebalo promatrati pod ovim vidom nedovršene milosti te računati sa kandidatovim slabostima koje su sastavni dio njegova identiteta pozvanog, bez obzira što se

¹⁵⁵ Usp. RF, 94.

¹⁵⁶ PDV, 43.

¹⁵⁷ Usp. RF, 94, 96, 97.

toj dimenziji ne raduje, no ona mu uvijek može biti i lijek protiv ovog duhovnog elitizma koji se znade pojaviti. Ono što dokument *Ratio fundamentalis* donosi u kontekstu integrirane cjelovitosti ljudske osobe je potreba sudjelovanja ženskih osoba u formaciji. Prvotno kandidat taj svijet susreće u svojoj obitelji. Prisutnost žena u formaciji pozitivno utječe na formaciju kandidata jer mu one pružaju primjer molitve i služenja, odricanja, brige i nježnosti za bližnje. Preporučuje se da se taj vid na neki način omogući koliko je to moguće u kućama formacije kako bi se i tom dimenzijom puno jasnije odražavala dimenzija obiteljske zajednice.¹⁵⁸

Ljudska dimenzija formacije traži od kandidata sposobnost nošenja sa vlastitim poteškoćama koje jesu ili koje mogu doći kao i sa trenutcima krize koja ne mora biti pogubna za kandidata ako ju pravovremeno i ispravno razumijeva. Takvi trenutci mogu biti poticaj za dodatni trud koji treba ulagati u vlastitu izgradnju koja nije ravna cesta već uvijek sa sobom nosi, kao i svaki drugi ljudski život, obilje stranputica i neočekivanih okolnosti u kojima se može naći. Sve te poteškoće i krize dobro je da kandidat očekuje te da ih shvaća i kao svojevrsni dar koji mu može biti uvijek novi korak u svetosti i napretku. To iskustvo nadvladanih kriza bit će i korisno sredstvo za pastoralno djelovanje i razumijevanja onih koji će mu prilaziti.¹⁵⁹

4.2.1.1 Celibat

Zahtjev za beženstvo, iako nije od Boga objavljen, ne može se osporiti da nije ukorijenjen u tradiciju Crkve od njezinih početaka. Isprva on nije bio uvjet svećeništva, no svakako je bio preporuka i hvale vrijedan potez.

„Čistoća je ispravna integracija tjelesnih i seksualnih stvarnosti u život duha tako da njihovo življenje bude izraz i očitovanje ljubavi prema Bogu, posvećujući mu slobodno i velikodušno cijelo svoje biće. (...) Čistoća i celibat sinonim su ljubavi.“¹⁶⁰

Već od 3. stoljeća donose se odredbe o celibatarskoj praksi tako već sabor u Elviri 325.¹⁶¹ Papa Nikola II. 1059. godine zabranjuje vjernicima pohađanje bogoštovnih čina koje vrše oni koji žive u konkubinatu. Nakon njega veliki papa i reformator Grgur VII. u 12. stoljeću zahtjeva celibat, a kao kaznu za neposluh prijeti oduzimanjem imovine. Na drugom Lateranskom saboru ponovno se traži uzdržavanje od ženidbe. Tek Tridentski sabor ga

¹⁵⁸ Usp. RF, 95

¹⁵⁹ Usp. RF, 96.

¹⁶⁰ P. ŠOLIĆ, Uloga duhovnika u odgoju svećeničkih kandidata, u: *Obnovljeni život* 42(1987.)2, 113.

¹⁶¹ DH, br 118, kan. 27. *Odlučeno je da biskup ili bilo koji drugi klerik, smije kod sebe imati samo sestru ili rođakinju djevicu posvećenu Bogu; strankinju ne smije imati.* I nadalje DH, br. 119, kan. 33. *Odlučeno je da se biskupi, svećenici i đakoni kao i svi klerici postavljeni u službu, suzdržavaju od svojih žena i ne rađaju djecu: tkogod bi to činio neka bude izbačen iz časnog kleričkog staleža.*

proglašava strogo obaveznim iako je on bio obvezan već dugi niz stoljeća. Na tridentskom saboru također se utvrđuje i odgoj za celibat u sjemeništima. Zakonik kanonskog prava iz 1983. godine definira celibat kao posebni Božji dar. *Optatam totius* definira celibat kao stanje u kojem se odriče kandidat, bračne zajednice radi kraljevstva Božjega. U tom stanju kandidat prijanja uz Gospodina *nepodijeljenom ljubavlju*. Koncilski dekret naglašava odricanje poradi Božjeg kraljevstva. Također, Crkva celibat postavlja obaveznim jer on duboko odgovara Novom Savezu te svećenik svojom egzistencijom svjedoči o uskrsnuću budućega svijeta i dobiva najprikladniju pomoć za trajno obavljanje savršene ljubavi. Celibat u sebi krije tri obzorja odnosno perspektive u kojima on ostaje razložan te u kojima upotpunjuje svoj smisao te se izdiže od puke crkvene odredbe odnosno disciplinske mjere. Celibat se može promatrati u tri perspektive: eshatološkoj, ekleziološkoj i kristološkoj.¹⁶²

U zastupničkoj mucij Krist je istodobno i svećenik i žrtva, ovlašteni ostvaritelj a ujedno i egzistencijalni propatitelj onoga krajnjega kao što je ostavljenost od Boga. Nasljedovanje njega i njegova života na najjasniji način očituje se u novozavjetnom svećeništvu stoga se ono može također ostvarivati jedino u najužoj povezanosti s njegovom formom egzistencije koja je, s jedne strane, odgovor na nalog koji tom svećeništvu ostavlja, a s druge strane, obećanje. Apostoli su posvećeni u istini, za istu posvetu života i žrtve kakva je bila Isusova (Iv 17, 17.19). Udioništvo koje se ima dogoditi u novozavjetnom svećeništvu, odnosno budućim nositeljima službe, nije nešto proizvoljno, usputno nego norma ostvarenja svećeničkog poslanja.¹⁶³ Biti kršćanin, a onda i svećenik jest nasljedovanje Krista, koji nam je svima pranjem nogu ostavio primjer. Također, Izraz Kristova služenja je maslinska gora, križ, poniženje koje on trpi jer pranjem nogu uzima prljavštine svoje braće. To je model svećeništva i jedini ispravan put nasljedovanja, ne samo u slavi uskrsnuća nego i u mukama patnjama koje prethode i nužne su za slavu uskrsnuća. U noći križa, gdje se istinski razotkriva dubina i širina Božje ljubavi nastaje novozavjetno svećenička služba. Gdje se očituje sva ozbiljnost muke i patnje, onkraj vlastitoga htjenja, shvaćanja jer istinski trpi samo onaj „koji više ne može“, a do ovoga mjesta dopijeva samo onaj koji istinski ljubi.¹⁶⁴

Poistovjećivanje s Kristovom egzistencijom, kako smo već uvidjeli, nužno je za samo kršćanstvo, a pogotovo onda za svećeništvo koje iz istoga proizlazi. Krist koji je potpuno bio uronjen u poslanje i Očevu volju nije potrebovao bračnoga veza ljubavi jer je bio duboko i trajno, nepodijeljeno i nepomiješano uronjen u Trojstveno zajedništvo.¹⁶⁵ Na takav način, od

¹⁶² Usp. V. MERČEP, *Optatam totius, dekret o svećeničkom odgoju i obrazovanju*, 122-126.

¹⁶³ Usp. H. U. BALTHASAR, *Svećenička duhovnost*, Zagreb, 2010., 69-71.

¹⁶⁴ Usp. *Isto*, 83-85.

¹⁶⁵ Usp. L. GJERGJI, *Svećenik – Kristov učenik*, Zagreb, 2016., 21-22.

samih početaka Crkve, razvija se ideal, a kasnije i zahtjev za valjano vršenje svećeničke službe kroz celibat. Svaki službenik pozvan je imati dioništvo u Kristovu poslanju. Apostoli su ostavili svoje žene i djecu radi kraljevstva Božjega (Lk 18, 29-30) te im je djevičanstvo preporučeno kao još savršenije posvećenje za kraljevstvo Božje.¹⁶⁶ Apostoli, a potom i njihovi nasljednici, sve su to činili kako bi sve tješnje sudjelovali u Isusovoj sudbini.¹⁶⁷

Ljubeći Crkvu, svećenik biva još potpunije prožet Kristovom osobom jer je i Krist ljubio svoju Crkvu te je i svoje tijelo za nju darovao.¹⁶⁸ Svećenik, kao onaj koji je pozvan biti pastir zajednice, mora imati udjela u strukturi koja utemeljuje zajednicu u cjelini na poseban i vidljiv način u Crkvi.¹⁶⁹ Velika je novost samo spominjanje spolnoga odgaja te uključivanja i dosega psihologije i medicine s obzirom na antropologiju. Iako se uvidjela potreba takvoga odgoja jer je, naime, spolnost temeljna sastojnica ljudske osobe te ju se nikako ne treba nijekati već ju treba pravilno usmjeravati.¹⁷⁰

Stoga svećenička formacija zahtijeva udisanje ozračja bliskosti s Gospodinom Isusom, prijateljstva i osobnoga susreta. Ljubav prema Crkvi i narodu proizlazi iz euharistijske žrtve jer je ona središte i korijen čitavoga života prezbitera. Euharistija za svećenika mora zauzimati najvažnije mjesto njegova služenja jer je u njoj sadržano svekoliko duhovno dobro Crkve te je ona vrhunac evangelizacije.¹⁷¹ Bog je ljubav jer je jedan iako ne stoji sam, nego je Otac, Sin i Duh Sveti. Božanske se osobe međusobno daruju i ljube. Ta ljubav na najčišći način očitovana u vidljivoj formi Krista, u obliku Crkve. Zbog tog Crkva se očitovala kao zemaljsko zrcalo zajedništva nebeske ljubavi.¹⁷²

Iako često, s obzirom na ispravnu i smislenu argumentaciju celibata, različite argumentacije poprilično šepaju, ova koju sada želimo izložiti upravo zbog toga je zadnja svjetiljka na ovome putu. Čitava povijest Božje objave i Božja ekonomija spasenja na različite načine svjedoče apsurdnost i nelogičnost spram našega shvaćanja. Mnogi celibat, kojega razložno možemo takvim proglasiti, svjedoči o istinskoj naravi i znaku celibata u Crkvi. Nelogičnost, apsurdnost te ukazivanje na više, vječne vrijednosti koje nadilaze ovozemne, znak su smislenosti celibata. Današnji čovjek razočaran različitim rušenjima ovosvjetskih autoriteta i institucija traži nešto što je znak drugačijega, boljega, vječnoga. Celibat kao

¹⁶⁶ Usp. G. GRESHAKE, *Biti svećenik u ovom vremenu*, 282.

¹⁶⁷ Usp. PAVAO VI., *Sacerdotalis caelibatus*, Zagreb, 1967. 14-16.

¹⁶⁸ Usp. Isto, 17-19.

¹⁶⁹ Usp. H. U. BALTHASAR, *Svećenička duhovnost*, 22.

¹⁷⁰ Usp. KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi, obrisi spolnoga odgoja*, Zagreb, 1996., 6-8.

¹⁷¹ Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Prezbiter, pastir i vođa župne zajednice*, Zagreb, 2003., 27-35.

¹⁷² Usp. BENEDIKT XVI., *Intima Ecclesiae natura, duboka narav Crkve*, Zagreb, 2014., 19.

eshatološki znak crkve koja je sama eshatološki znak Božjega kraljevstva upućuje na vječno, neprolazno, te celibatarac već sada svojim životom svjedoči i anticipira to kraljevstvo o kojemu je sam Isus Krist na različite načine progovarao kada je javno djelovao te je i navještaj toga eshatološkoga kraljevstva koje svi već sada anticipiramo u Kristovoj Crkvi središte Kristova navještaja.¹⁷³ Upravo u ovoj dimenziji očituje se i današnja potreba svećenika koji neće biti puki činovnik i obični funkcioner crkvenoga aparata jer u tom smislu vrlo lako mu se može pronaći zamjena te će primjerice neki psihoterapeut ili pak ekonomista župničke poslove puno bolje obavljati, no ako se u obzir uzme posvemašnje predanje svećenika, predanje koje proizlazi iz ljubavi prema Bogu i narodu sabranom u jedno Tijelo - Crkvu. Tek tada očituje se i njegova potreba ovome društvu. Čudo koje se očekuje od svećenika ništa drugo doli svetost, svetost čovjeka koji je u Bogu postao sebi nevažan toliko da mu je samo Bog važan.¹⁷⁴ *Tko je on sam, više ga se uopće ne tiče.*¹⁷⁵

Eshatološko obilježje celibata sažima samu bit svećeničke službe, pa i cjelokupnog kršćanstva. Svećenik svojim životom pokazuje da je njegova domovina na nebesima, da se potpuno daruje i (ne)ostvaruje u svjetovnome. On Crkvi pristupa kao svojoj Zaručnici ali i kao svojoj Majci.

Iako smo prikazali neke dimenzije celibata te na neki način pokušali doći do neke prihvatljivije sistematizacije, ipak ne možemo trijumfalno niti zaključiti da smo do definicije došli. Kada Karl Rahner govori o celibatu on o njemu promišlja na egzistencijalnoj razini. Prema njemu, celibat je obuhvatna i središnja činjenica života. Pitanje celibata je široko koliko je široko pitanje o smislu života.¹⁷⁶ Dalje ističe kako je kukavički jadikovati nad frustracijama svećenika jer je to varka. Takve zgode, odnosno zastranjenja nisu nepristrane već posljedica odluke za otpadom ili manjkom odluke za provođenje vjere u žrtvi, odricanju, a i za izricanjem odlučnoga „ne“ spram gladne težnje za lako dohvatljivom srećom.¹⁷⁷

Sve što je u životu lijepo, i brak i celibat, naposljetku postanu jednolična svakodnevica koju treba izdržati, veli da je to neizbježno te se sve na kraju svede na krutu svakodnevicu. On se svakako zalaže za celibat te žestoko odgovara kritičarima.¹⁷⁸

¹⁷³ Usp. Isto, 19-20.

¹⁷⁴ Usp. H. U. BALTHASAR, *Svećenička duhovnost*, 61.

¹⁷⁵ Isto, 61.

¹⁷⁶ Usp. K. RAHNER, *Sluge Kristove. Razmatranja o svećeništvu*, Sarajevo, 1978., 93.

¹⁷⁷ Usp. Isto, 94.

¹⁷⁸ Usp. K. RAHNER, *Sluge Kristove. Razmatranja o svećeništvu*, Sarajevo, 1978., 95.

„Zagovornici napuštanja celibata misle da će njegovim ukidanjem otvoriti vrata raja jadnim svećenicima kojima zastarjeli protuprirodni crkveni zakon sprečava sreću i razvitak osobnosti.“¹⁷⁹

On celibat poistovjećuje sa uspjelim brakom. Onaj tko ne bi svoju čovječnost ostvario u braku ne bi niti u celibatu i obrnuto. Istinska sreća u braku je odana strpljivost. Svaki sretan brak počiva na temeljima uzajamno prešućenih osamljenosti i odricanja. Tko svoj celibat izvede do čina nesebične ljubavi, a to je u otkupiteljskoj Božjoj milosti moguće, taj je isto tako sretan kako može biti u braku. Takva osoba, bilo u celibatu ili pak braku, postiže *savršenu radost* kakvu ima onaj koji zna predano plakati. Najveći problem kritičara celibata je što oni polaze od unaprijed osmišljene tvrdnje ili svoga iskustva koje onda uzdižu na vrijednost općeg iskustva. Smatraju da je odricanje od braka znak neke nakaznosti, trag psihičkog ili fizičkog defekta, dokaz nastranosti od rođenja, nastale zbog vlastite životne sudbine. Kaže Rahner da on čak i svoj celibat u najmanju ruku može okarakterizirati kao problematičnim.

Prema *Marcu Oraisonu*¹⁸⁰ odricanje od braka je stvarna mogućnost koju čovječja priroda pruža kao što pruža brak. Ljudska seksualnost nije gotova činjenica nego zadaća, pitanje, šansa, zagonetka. Nema slobode bez odlučivanja, a odlučivanje je odricanje od neke druge mogućnosti. U Novom zavjetu priznato je odricanje od braka kao prave uzvišene i svete mogućnosti kršćanskog života. Život nudi mnoge mogućnosti no proživjeti se može samo jedna. Nitko ne može sam sve iskušati jer se život ne može proživljavati u njegovim suprotnim mogućnostima. Mnogo se toga iskusi ako se suprotno uistinu napusti.¹⁸¹

Odluka za celibat smije i mora biti jednom zauvijek. Kroz vjernost se pokazuje vrijednost. Bez vjere, prihvaćanja kriza koje dolaze, ponekada nadom protiv svake nade, slijepom vjerom, poslušom i molitvom to jednostavno ne ide. Potrebno je čak mudro trijezno i pametno manipuliranje samim sobom. Tko bi želio biti nošen od milosti Božje, a da ne zahtijeva trijezno i čvrsto sve od sebe, taj neće nikad iskusiti da i oni unaprijed neistraženi putovi u neizvjesnosti ipak dođu do cilja. Kada se promišlja o celibatu tada je nužno polaziti od individualne razine jer je ono hrvanje u molitvi za novu pripravnost za „sablazan“.¹⁸² Relativizam, kao kruna dekadencije modernoga čovjeka, upotpunjuje sljepoću za istinom. Kriza celibata, a i obitelji rezultat je krize vjere i metafizičkog mišljenja. Odricanje zbog kraljevstva Božjega ili ograničavanje vlastite slobode zbog žene ili djece u braku shvatljivo je

¹⁷⁹ Isto, 95.

¹⁸⁰ Francuski psihoanalitičar, pristaša Freudove škole.

¹⁸¹ K. RAHNER, *Sluge Kristove. Razmatranja o svećeništvu*, 96-99.

¹⁸² Isto, 100-103.

jedino ako se razumijeva u teološkom aspektu.¹⁸³ Celibat se treba promatrati uvijek u logici dara, kao mogućnost hoda prema punini ljubavi, ne kao neko odreknuće ili danak koji treba dati, već kao dar koji se po njegovu milosrđu prima. Tek po ispravnom vrednovanju bračnog staleža može se uvidjeti kako su celibat i brak dva autentična kršćanska staleža u kojima osobe u različitim ulogama ostvaruju svoje kršćanske pozive.¹⁸⁴

4.2.2 Svrha duhovne izgradnje - Duhovno vodstvo (budućeg) duhovnog voditelja

Duhovna dimenzija ima neizostavnu ulogu i značaj u profiliranju kandidata za Kristovo svećeništvo. Duhovna izgradnja često se podrazumijeva kao samostalan organizam koji raste i kojega ne treba pretjerano doticati jer se nekako prirodno, u okviru zajednice, kroz redovitost na molitvenim točkama izgrađuje i sačinjava duhovnost kandidata. Duhovnost nije statična, čovjeku strana, skup vježbi i propisa već pretpostavlja osobni susret s Kristom i život u svjetlu odnosa s njim. Prezbyter će biti radostan, ispunjen ako je prožet Isusom Kristom koji djeluje u snazi Duha.¹⁸⁵ Duhovno vodstvo omogućuje rast osobe i izgradnju osobnosti ukoliko je iskreno otvoreno i konstruktivno. Ono se sastoji od redovitih susreta.¹⁸⁶ Prosuđivati duhovnost kroz dimenziju redovitosti, izvanjskog stava odobravanja od strane kandidata bilo bi površno i ne bi zahvaćalo bit duhovne izgrađenosti. Put do razlučivanja kandidatove duhovnosti bio bi ispravniji kad bi duhovnik, koji je prethodno upoznao kandidata, mogao sagledavati koliku snagu i predispoziciju kandidat ulaže u duhovnost i sazrijevanje. Potrebno je prije svega da duhovnik bude dobro upoznat s kandidatom kojega vodi: da poznaje njegovu narav, karakter, dobre i loše odlike, mogućnosti, snage kojima kandidat upravlja teškoće i napasti. Potrebno je prihvaćati kandidata takvoga kakav jest i kao najboljeg mogućeg kojega duhovnik prati kako bi bio još bolji. U svakome kandidatu dobro je pronalaziti elemente originalne osobnosti.¹⁸⁷

Duhovnik tu treba biti razborit. U tom smislu nužno je računati na njegove osobne okolnosti, mogućnosti, afinitete. U savjetima treba biti jednostavan, iskren i nedvoznačan. Iskreno ukazivati na dobre i na loše strane kandidata te upozoravati na loše, a zahtijevati dobro. U savjetovanju uvijek treba biti prisutna očinska dimenzija dobronamjernosti. On kao

¹⁸³ Usp. D. HILDEBRAND, *Celibat i kriza vjere*, Zagreb, 1973., 77-79.

¹⁸⁴ Usp. RF, 110.

¹⁸⁵ D. VUKOVIĆ, Svećenik i radost – od iskustva do navještaja evanđelja, u: *Diacovensia* 22(2014.)4, 505.

¹⁸⁶ Usp. RF, 107.

¹⁸⁷ Usp. P. ŠOLIĆ, Uloga duhovnika u odgoju svećeničkih kandidata, u: *Obnovljeni život* 42(1987.)2, 119-120.

duhovnik treba izbjegavati nametanje svoje vizije: radije treba motivirati, savjetovati, usmjeravati.¹⁸⁸

Duhovnost u tom smislu nikad ne može biti objektivno shvaćena u smislu da svaki treba *zadovoljiti* određene elemente. Duhovnost kandidata treba se izgrađivati individualistički u okviru zajednice u kojoj živi i koja mu treba biti poticaj za dodatni napor i napredak, unatoč slabostima. Naravno da će sve ove izvanjske dimenzije ukazivati na duhovnu stvarnost jer duhovnost nije nekakva nedokučiva filozofija. Duhovnost je životni stav koji se jednostavno živi, u okviru svakodnevice, kao prirodni izraz svećeničkog identiteta. Duhovno vodstvo nije samo u funkciji sazrijevanja svećeničkog kandidata, već njegova cjelokupnog rasta kao ljudskog, kršćanskog svećeničkog identiteta. Ono treba biti pomoć koja promiče sveobuhvatni razvoj identiteta osobe.¹⁸⁹

„Duhovna formacija usmjerena je k jačanju i podupiranju zajedništva s Bogom i braćom, u prijateljstvu s Isusom Dobrim Pastirom i u stavu poučljivosti Duhu. Taj prisni odnos oblikuje srce bogoslova za onu velikodušnu i požrtvovnu ljubav koja predstavlja početak pastoralne ljubavi.“¹⁹⁰

Duhovnu dimenziju *Ratio fundamentalis* stavlja u liturgijsko – euharistijsku perspektivu unutar koje se autentično događa duhovna dimenzija formacije.¹⁹¹ Euharistija kao vrelo i vrhunac čitavoga života Crkve na poseban način treba biti bliska svećeničkom kandidatu. Ona je dar samoga Krista svojim prijateljima. Ona je najveći dar koji je Krist mogao ostaviti Crkvi, po njoj je darovao cijela sebe kako bi se i kandidati osposobili darovati drugima. Ta euharistijska dimenzija treba biti vez svekolikog crkvenoga djelovanja u svijetu i svih pastoralnih nastojanja jer samo logikom sebedarja, darovanosti drugima Crkva živi svoj identitet Zajednice koja uprisutnjuje Božju spasenjsku ljubav na najočitiji način darovanu upravo po Euharistiji.¹⁹²

Snažno se naglašava čitanje i meditiranje nad svetim tekstovima. Takva molitva treba biti draga bogoslovima kao i svakodnevna meditacija koja im omogućuje okrepu u svim izazovima koji se pred njima nalaze. Biti čovjek razmatranja i molitve zahtjev je koji se s

¹⁸⁸ Usp. *Isto*, 116.

¹⁸⁹ Usp. *Isto*, 121.

¹⁹⁰ RF, 101.

¹⁹¹ »Sjemeništance (bogoslove) treba voditi do osobnog a iskustva Boga po svakodnevnoj osobnoj i zajedničkoj molitvi, a nadasve po euharistiji, koju treba slaviti i osjećati kao središte cijeloga svog života.« BENEDIKT XVI., *Misli o svećeništvu*, Zagreb, 2009. 107.

¹⁹² Usp. M. NIKIĆ, Svećenička duhovnost – integrativni čimbenik svećeničkog identiteta, u: *Bogoslovska smotra* 80(2010.)3, 855-856.

pravom stavlja pred buduće svećenike. Svećenik koji ne moli s vremenom postaje osoba koja govori ono što ne živi, što nije dio njegova iskustva. Postaje sol koja obljutavi.¹⁹³

Karl Rahner tako je rekao da vjera današnjeg svećenika jest vjera svećenika koji moli, potrebna je vjera mistično kontemplativnog svećenika ili ga uopće neće biti.¹⁹⁴ Duhovnost nikada ne negira potrebu za znanjem i za studijem, isto je i obrnuto. Duhovnost i studij teologije snažno su isprepleteni te ispravna duhovnost uvijek je i dijelom, u skladu sa sposobnostima kandidata, intelektualna.¹⁹⁵ Kandidati bi trebali gajiti duh siromaštva i sebedarja u svojem životu pokazujući svojim životnim primjerom nenavezanost na vrijednosti koje postavlja sekularizirano društvo kao vrhunske ukazujući tako na istinsku vrijednost „biti u Kristu“.¹⁹⁶

Uz sva blaga Crkve koja su izvor autentične kršćanske duhovnosti koje smo pokušali navesti preporučuje se i sinovska pobožnost Djevici Mariji, svecima napose sv. Josipu, razmatranje crkvenih otaca i pučkoj pobožnosti.¹⁹⁷ Duhovnu izgradnju svakako bi trebao pratiti razvoj kreposti koje su uvrštene u ovaj dokument vodeći računa o stavljanju jednakog naglaska na svaku, ne prenaglašavajući pojedinu, kako upozorava dokument¹⁹⁸, a to su vjernost, mudrost, otvorenost svima, ljubaznost, u bitnome dosljednost, nenavezanost na vlastite stavove, nikakvo koristoljublje, strpljivost, povjerenje u Božju milost, poniznost i milosrđe¹⁹⁹ spram svih ljudi.²⁰⁰

4.2.3 Razložnost intelektualne izgradnje

„Svrha intelektualne formacije bogoslova jest steći znanja na filozofskom i teološkom području, kao i izobrazbu iz opće kulture, koja će im omogućiti da navještaju Radosnu vijest na vjerodostojan i današnjem čovjeku razumljiv način, uspostavljajući koristan dijalog sa suvremenim svijetom i, svijetlom razuma, brane istine vjere, pokazujući njihovu ljepotu.“²⁰¹

Narav i svrha samoga studija prvenstveno je navještaj Božje riječi²⁰² koju će kandidat naviještati, a studij će ga osposobiti da to čini na mudar, argumentiran način, kako bi mogao doprijeti i do onih koji neće uzvjerovati samo na temelju tvrdnje svećenika već će od njega

¹⁹³ Usp. *Isto*, 857.

¹⁹⁴ Usp. K. RAHNER, *Knechte Christi. Meditationen zum Priestertum*, Freiburg, 1967., 42., prema: M. NIKIĆ, *Svećenička duhovnost – integrativni čimbenik svećeničkog identiteta*, 857.

¹⁹⁵ Usp. RF, 101-103.

¹⁹⁶ Usp. RF, 111.

¹⁹⁷ Usp. RF, 112-114.

¹⁹⁸ Usp. EG, 38.

¹⁹⁹ Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Svećenik – služitelj Božjega milosrđa*, Zagreb, 2014.

²⁰⁰ Usp. RF, 115.

²⁰¹ RF, 116.

²⁰² BENEDIKT XVI., *Verbum Domini*, Zagreb, 2011.

tražiti argumente i razloge. Svećenici se u pastoralnom radu često susreću sa različitim pitanjima ljudi. Ljudi očekuju da svećenik posjeduje šire znanje, iskustvo kako bi mogao duhovno, osobno voditi u osobni vid rasta i sazrijevanja. Pred svećenika se tako postavlja zahtjev prije svega dobre priprave prije samoga ređenja kroz studij, a još više kroz osobnu izobrazbu i stjecanje različitih znanja ljudske kulture koje ne moraju nužno biti vezane uz samu teologiju. Jasno da je to veliki izazov i da u tom izazovu neće se svaki svećenik na jednak način snaći, no ipak mora biti prisutna trajna želja za usavršavanjem svojega znanja. Dobro je podsjetiti i na staro školsko pravilo da ne treba sve znati no ne bi bilo loše otprilike znati gdje što pronaći u literaturi te se služiti temeljnim znanjem koje se može uvijek dodatno nadopunjavati iz različitih izvora. Raspoloživost za intelektualnu izgradnju jedan je od kriterija razlučivanja zvanja bogoslova te može biti pokazatelj želje za budućim rastom i same vjernosti službi na koju se pripravlja. Važnu ulogu imaju profesori koji trebaju ponuditi solidno znanje koje će kandidatu dati mogućnost primjenjivati stečeno znanje u svojoj budućoj pastoralnoj službi.²⁰³

Preporuča se da profesorski zbor sačinjavaju radije prezbiteri koji će tako zajamčiti pastoralni pristup predmetu te ga obogatiti svojim pastoralnim iskustvom koje može biti dragocjeno u formaciji svećeničkih kandidata. Profesori na toj značajki ne prenose puko znanje nego sudjeluju, formiraju i odgajaju nova svećenička zvanja.²⁰⁴ Pred izazovima nove evangelizacije još se više treba naglašavati intelektualna formacija jer se prepoznaje njezina nužnost u pastoralnom radu.²⁰⁵

Sam studij raspoređen je u nekoliko osnovnih etapa. Prva etapa je propedeutičko razdoblje koje bi trebalo trajati barem godinu dana. Ono služi za stupnjevito uvođenje kandidata u život Crkve kroz proučavanje Katekizma Katoličke Crkve i crkvenih dokumenata, naročito dokumenata Drugoga vatikanskoga sabora, molitvu, opće znanje humanističkih znanosti, nacionalna crkvena i opća povijest, jezici, elementi psihologije.²⁰⁶

Za početnu formaciju zapravo predlaže se jedan gimnazijski pristup znanju koji samo treba otvoriti različite teme po kojima će kandidat razvijati svoje afinitete. Druga etapa je filozofski studij koji uvodi kandidata dublje razumijevanje filozofskih pitanja i razumijevanja stvarnosti kroz jedan racionalni pristup. U toj fazi dobro je da se obuhvate osnovne filozofske

²⁰³ Usp. RF, 140, 141.

²⁰⁴ Usp. RF, 143

²⁰⁵ Usp. RF, 153.

²⁰⁶ Usp. RF, 155-157.

discipline.²⁰⁷ U ovoj etapi kandidat će se učiti spekulativno promišljati, uvidjeti kako istu stvar ili pojam može se na različit način razumijevati. Tako se kandidat uči sagledavati stvarnost u njezinoj slojevitosti i višeznačnosti. Tako se njegovi sudovi počinju izgrađivati na jednoj argumentiranoj razini, objektivnoj i obogaćenoj filozofskim načinima odnosno pravilima racionalnog ophođenja. Treća etapa je sam studij teologije koji otvara horizonte Božje objave sadržane u svetom Pismu, s kojim na neki način sama teološka etapa započinje, kao i predaji. *Ratio fundamentalis* svojom uputom o teološkom studiju želi nadići ustaljeni antagonizam koji se razvija između profesora biblijskih znanosti i teoloških traktata. Jedinstvenost jednoga i drugoga je prava teologija te se teologija ne može misliti izvan prve ili druge dimenzije. Papa Benedikt XVI. u postsinodalnoj pobudnici ustvrđuje kako je zapravo i svaka egzegaza teologija.²⁰⁸ Novost u RF je što više nego prethodne smjernice ističe studij pastoralne teologije koja nije vrsta umjetnosti ili pobudnih nagovora već znanost koja ima puno teološko dostojanstvo. Ona iz vjere prima načela pastoralnog djelovanja Crkve. Kao poseban doprinos pastoralne teologije svekolikoj teologiji ističe se evanđeosko raspoznavanje društveno kulturalnih prilika²⁰⁹ koje mogu biti mjesto navješćaja.²¹⁰ Puno veći naglasak stavlja se na ekološku svijest i tzv. ekološko obraćenje. Studij socijalnog nauka Crkve ističe se da treba biti puno prisutniji. Možemo uvidjeti da sve znanosti zapravo upućuju na poboljšanje pastoralnog djelovanja koje ne bi trebalo biti neka priča za sebe, već uistinu izrastati iz dugogodišnje pripreme koja se događa kroz studij.²¹¹

4.2.4 Crkveno pastoralno djelovanje – rezultat i vrhunac formacije

Otvaranje za pastoralno djelovanje kroz čitav odgoj treba biti prisutno kao konačan cilj svih nastojanja koja se čine unutar formacije. Čitava formacija treba biti usmjerena razvoju pastoralne ljubavi koja se treba roditi u srcu kandidata kao odgovor na Božji poziv. Svaki kandidat kroz formaciju treba uvidjeti kako su buduće zajednice koje će mu biti povjerene svrha njegova zalaganja i stjecanja različitih pastoralnih vještina. Sve ono što učini za sebe na neki način činit će i za njih jer će im donositi sadržaj Božje objave, samoga Boga. Zbog toga ne treba zanemarivati sve ono što može poslužiti za djelotvornije naviješćanje Božjeg otkupljenja. Sve to treba biti usmjereno u pastoralno služenje. Kao pastoralni radnik bit će

²⁰⁷ Usp. RF, 158-164.

²⁰⁸ Usp. RF, 165.

²⁰⁹ Usp. J. RATZINGER, *O relativizmu i vrednotama*, Split, 2009.

²¹⁰ Usp. RF, 170.

²¹¹ U rasporedbi samog studija RF ne odudara u puno elemenata od prethodnih smjernica koje je Učiteljstvo izdavallo. Nakon biblijskih znanosti stavljena je liturgija, fundamentalna teologija, moralna teologija, dogmatska teologija, ekumenska teologija, teologija duhovnosti. Istaknut ćemo samo neke i nove naglaske unutar rasporedbe studija.

graditelj zajedništva, slušanja i pomaganja. To slušanje treba razvijati u svoj stil jer ljudi često pristupaju prezbiteru ne zato jer očekuju da im prezbiteri daju nekakav gotovi recept za određenu poteškoću u njihovu životu već jednostavno da ih saslušaju, uvažavaju i razumiju. Tu se kandidati trebaju pripremati na strpljivost koja će im biti potrebna.²¹²

U svojem djelovanju prezbiteri moraju uprisutnjavati majčinsko lice Crkve. U duhu crkvenosti izobrazba za buduće pastoralno djelovanje, može biti primjer starijih svećenika i umirovljenih biskupa; njihovo iskustvo može poslužiti za cjeloviti odgoj i kvalitetnije djelovanje. Kandidati se trebaju učiti ljubiti svoju biskupiju ipak spremni za, ukoliko se pokažu prilike, dati se za opću Crkvu ili koju drugu partikularnu Crkvu koja je u potrebi.²¹³ Uz sve navedeno usrdno se preporuča u dane kada nema predavanja kandidatima omogućiti neki vid pastoralnog djelovanja na pojedinim župama. Treba također voditi računa da se kandidati susretnu sa metodama i praksom pastoralnog djelovanja u radu sa mladima, bolesnima, starijim osobama, osobama s posebnim potrebama, zatvorenici i svima onima koji su osamljeni i siromašni i kojima je potreban neki vid pastora.²¹⁴

5. Svećenik – evangelizator u pobudnici *Evangelii gaudium*

Ono na što je pozvan svaki pastoralni djelatnik, a na poseban način prezbiter, izlaz je iz ustaljenih načina djelovanja te otvaranje za nove pristupe i društvene okolnosti koje nužno vode novom oblikovanju prakse navještaja koji se u svim društvenim mijenama treba vješto oblikovati. Kada promatramo prvu Crkvu, djelovanje sv. Pavla i drugih apostola nakon duhova onda možemo vidjeti da im je zajedničko obilježje (ne)sigurnost egzistencije u (svijetu) Kristu. Misionarsko – evangelizacijsko poslanje ostvarivo je tek kada se iziđe iz vlastite komocije u potrazi za onima kojima treba Boga navijestiti i životom posvjedočiti Navještanoga.²¹⁵

Ono što se uviđa kao glavna poteškoća u tom »izlaženju«²¹⁶ jest ulaganje puno energije u očuvanje ustaljenih putova koji su se možda nekada u povijesti pokazali efikasnim što ne znači da ih ne treba ponovno propitivati i analizirati te osmišljavati nove putove koji će

²¹² Usp. RF, 119.

²¹³ Usp. RF, 122-123.

²¹⁴ Usp. RF, 124.

²¹⁵ Usp. S. ŠOTA, Poimanje kerigmatske i mistagoške kateheze: Osobne i pedagoške značajke te tipologija evangelizatora u *evangelii gaudium*, u: *Crkva u svijetu* 51(2016.)1, 135.

²¹⁶ »Crkva 'izlaska' Crkva je otvorenih vrata. Izići prema drugima da bi se došlo do ljudskih periferija ne znači bezglavo i besciljno trčati za svijetom. Često je bolje jednostavno usporiti korak, ostaviti po strani tjeskobu da bismo bolje pogledali druge u oči i slušali, ili prestati juriti s jednog posla na drugi i ostati s onima koji su posrnuli u životu. Pokatkad ćemo morati biti poput oca rasipnog sina, koji ostavlja otvorena vrata zato da kad se sin vrati može bez problema ući.« EG, 46.

imati isti cilj, a bit će pristupačniji i prihvatljiviji suvremenom čovjeku. Ono što se zaboravlja jest da odgovaranje na misionarsko poslanje ostvaruje istinsko poslanje svakoga vjernika.

„Život jača kada se daje, a kopni u osamljenosti i lagodnosti. Više koriste mogućnosti što ih život pruža onima koji napuštaju sigurnu obalu i s velikom se ljubavlju i oduševljenjem upuštaju u misiju prenošenja života drugima.“²¹⁷

5.1. Identitet svećenika – evangelizatora

Prvi tip evangelizatora²¹⁸ naziva se *tradicionalističko-konzervativni evangelizator* koji nam na neki način »oživljava« sve one vidove evangelizacije koje je sabor i saborska teologija željela nadići. On svijet i društvo doživljava protivno kršćanskom i teško vidi pozitivno što se događa u svijetu. Očekuje da mu vjernici i svi u potrebi dolaze u župni ured, očekuje od njih da budu ljubazni, da se dovoljno rano najave ili da dođu u uredovno vrijeme. On ne prepoznaje realne evangelizacijske potrebe koje se sve brže mijenjaju. Ovaj tip je zatvoren za sve novo što dolazi, za svaku inicijativu i pastoralni žar. Sve ono što je on naučio u mladosti i način na koji je naučio djelovati on proglašava Tradicijom koja se ne smije mijenjati. Ovaj profil, zatvoren u nekakav svoj svijet gradi nekakvu svoju religiju koja je zatvorena poticajima Duha koji želi svu stvarnost oživotvoriti da se uvijek iznova preobražava, razvija i doživljava svoju promjenu u novoj kulturološko – povijesnoj pojavnosti.²¹⁹

Slično tvrdi i zagrebački pastoralni teolog Josip Baloban govoreći kako je papa Franjo svjestan opterećujućih elemenata prošlosti i nekorisnih tradicija u sadašnjoj povijesnoj Crkvi Kristovoj jer to sve u cjelini gledajući odudara od Isusovog i evanđeoskog izvornog govora. Uz to primjećuje se i umor europskih pastoralnih djelatnika kao i kod svih kršćana općenito.²²⁰

Drugi tip evangelizatora je *progresivističko-puko-aktivizirani evangelizator*. To su osobe koje nastoje postići nekakav napredak, pastoralnu zauzetost kao da se ne radi o Crkvi kao Božjoj zajednici stola riječi i kruha već kao da se radi o nekakvom vjerskom obrtu, kompaniji koja ima za cilj napredovati. Oni u nastojanju da svojom žurbom i angažiranošću postignu pastoralni napredak jure i žure te se s vremenom lako troše. Oni nemaju loše

²¹⁷ PETA OPĆA KONFERENCIJA BISKUPA LATINSKE AMERIKE I KARIBA, *Dokumenti iz Aparecide* (29. lipnja 2007.) 360. prema: EG, 10.

²¹⁸ U analizi pobudnice, đakovački pastoralist Stanislav Šota prepoznao je četiri profila današnjih pastoralnih evangelizatora. Usp. S. ŠOTA, Poimanje kerigmatske i mistagoške kateheze: Osobne i pedagoške značajke te tipologija evangelizatora u evangeliji gaudium, u: *Crkva u svijetu* 51(2016.)

²¹⁹ Usp. S. ŠOTA, Poimanje kerigmatske i mistagoške kateheze, 136.

²²⁰ Usp. J. BALOBAN, Mentalni sklop pastoralnih djelatnika i pontifikat pape Franje, u: *Bogoslovska smotra* 87(2017.)1, 33-34.

namjere, čine onako kako misle da je najbolje, a takvo nastojanje na kraju dovede do trošenja svećeničkog elana. U pozadini ovoga je krivo razumijevanje Crkve i svećeničke služiteljske dimenzije. Nije svećenik onaj koji svojim snagama treba sve postići.²²¹

Gisbert Greshake navodi kako je svećenik poput prozorskoga okna neke kuće koje nije smetnja između sunčanoga svijetla i sobe. Ono u „posredujućoj prozirnosti“ omogućuje kontakt između svijetla i tame koja se nalazi u sobi, no ipak, on nije jednostavno ubačen između naroda i Boga na tako plastičan način, kako ovaj primjer govori. Njegova služba mu omogućuje da stane na Kristovo mjesto umjesto njega te sakramentalno upućuje na Krista. Takvo jamstvo predsjedanja naziva se *character indelebilis*²²².

On ukazuje na svećeničku trajnu povezanost s Kristom po trajnom pečatu i neovisnost njegovih službenih zadaća spram njegove osobne spasenjske situacije pred Bogom. Zajednica ne smije biti navezana na služitelja već na Gospodina. Taj pečat može se nazvati i znakom poniznosti jer evangelizatora podsjeća da nema moć uništavati Kristovo djelo i njegovu Crkvu. Taj znak mu omogućuje da bez umišljenosti i straha preuzme službu koja mu se povjerava. Ta povjerena svetost omogućuje mu vršenje njegova poslanja i neovisna je o njegovoj osobnoj svetosti.²²³

Puko aktiviziranim evangelizatorima često ovaj vid izmiče te si umišljaju da su jamstvo i nositelji spasenja jedne crkvene zajednice. Crkva „izlaska“ i „otvorenih vrata“ ne znači izgubiti se u mnoštvu nebitnih i raznoraznih obveza kojih svaki čovjek ima, a naročito svećenik koji k tomu misli da sve mora sam i da jedino on može svaku stvar najbolje učiniti. Takav profil također guši dimenzije djelovanja Duha Svetoga i nikako ne može pretjerano djelovanje biti na korist svekolike župne zajednice.²²⁴

Treći tip evangelizatora je *rezignirano-dezerterski*. Njegova obilježja su u krajnjoj suprotnosti sa prethodnim tipom. On utjelovljuje onu „umornu“ Crkvu o kakvoj govori papa Franjo. Crkvu koja se navikla na svoju osrednjost, njome je zadovoljna i misli kako ostvaruje svoje poslanje u polovičnom evanđeoskom životu. Oni ne žele napredovati već žele živjeti u svojem individualizmu, osrednjosti i samodostatnosti. Često takvi evangelizatori svoje evangelizatorske zadaće doživljavaju kao mučne obveze koje pošto poto treba izbjegavati. Često su razočarani te za svoje osobne neuspjehe i nedostatke okrivljuju sve druge oko sebe.

²²¹ Usp. S. ŠOTA, Poimanje kerigmatske i mistagoške kateheze, 136-137.

²²² Jedna od interpretacija koja pokušava osuvremeniti ovaj izraz kao trajnu pripadnost Kristu. Usp. G. AUGUSTINI, *Pozvani na radost, ohrabrenje za svećenike*, Zagreb, 2016., 119-121.

²²³ Usp. G. GRESHAKE, *Biti svećenik u ovom vremenu*, 270.

²²⁴ Usp. S. ŠOTA, Poimanje kerigmatske i mistagoške kateheze, 136-137.

Ne uviđaju da je izvor poteškoće u životu i radu njihova indiferentnost spram svega. Oni su se svojim stavom zatvorili za radost i svježinu evanđelja.²²⁵ Oni često posredstvom gore nabrojanih životnih stanja, izbjegavaju kontakte s drugom braćom svećenicima te se zatvaraju u svoj nekakav svijet u kojem, reći će papa Franjo, kušaju gorki otrov imanencije.²²⁶

Četvrti tip evangelizatora je evangelizator koji čitav svoj život i rad smješta u osobnost Isusa Krista, dobrog pastira. Na taj način čitav njegov rad zadobiva dimenziju Krista koji je prvotni uzrok i pokretač svega djelovanja. To je duhom Dobrog Pastira poosobljeni evangelizator.²²⁷ Takav evangelizator svoj duhovni život intenzivno živi i zna da bez njega ne može živjeti svoje poslanje onako kako je to dolično. On uspijeva, unatoč često nemogućnosti, pronaći *equilibrij* između molitve i svojega pastoralnog djelovanja.²²⁸

5.2 Identitet prezbitera, vođe i pastira župne zajednice

U dokumentu pape Franje (EG) duž čitavog teksta dokumenta mogu se iščitati različite pastoralne upute, prijedlozi za reformu evangelizacijskog djelovanja te za samoosposobljavanje za novi polet i novu svježinu koja je tako potrebna novoj evangelizaciji jer nove evangelizacije ne može biti s umornih i preopterećenih lica, već onih koja odsijevaju Božje milosrđe i ljubav u svojem radu. Ono što se izrazito ističe i što je svima nama jasno je kako današnji svećenici manje mole te si umišljaju da je njihov posao i obveze koje su im povjerene nadomjestak za duhovni život koji bi trebali njegovati, jer naime misle da se bave duhovnim stvarima pa da one mogu onda kompenzirati ono što im se naizgled ne čini tako važno.²²⁹ Evangelizatori su ljudi molitve i rada. Potrebna je duhovnost koja mijenja srca. Bez ovih susreta sve pastoralne zadaće postaju besmislene, rutinske i funkcionerske zbog čega se gubi misionarski žar.²³⁰ Ono što pokreće evangelizaciju je Isusova ljubav koju primamo i iskustvo spasenja koje pokreće na djelovanje i na navještaj.²³¹

Identitet prezbitera u bitnome je usidren u iskustvo molitve, duhovnog života koji se, na korist crkvene zajednice aktualizira u njegovu djelovanju, po službi koja mu je povjerena. Njegov identitet, a onda i djelovanje, izrastaju iz iskustva Božje ljubavi koja je dinamična, koja se daruje, a po darovanosti budi želju za davanjem te iste ljubavi čitavome svijetu. Prezbitеров identitet i rad ovako usmjereni, postaju mogućnost posvemašnjeg ostvarenja

²²⁵ Usp. *Isto*, 137-139.

²²⁶ Usp. FRANJO, EG, 87,73., prema: S: ŠOTA, Poimanje kerigmatske i mistagoške kateheze., 139.

²²⁷ Usp. *Isto*, 139.

²²⁸ Usp. G. GRESHAKE, *Biti svećenik u ovom vremenu*, 335.

²²⁹ Usp. *Isto*, 336-337.

²³⁰ Usp. EG, 262.

²³¹ Usp. EG, 263.

životnih želja i čitava smisla života prezbitera. Njegov rad na takav način nije u *znoju* i *mukama* već postaju čista ljubav koja se velikodušno drugima daje. Smjernice za samo djelovanje dobivaju se promatranjem Isusova života te prepoznavanjem njegovog pristupa svim skupinama društva. Svima je otvoren put Bogu i svi smo pripadnici tog istog puta. Evanđeoska riječ upućena je svakom čovjeku. To prezbiter u svojem radu ne treba zaboravljati te u odnosu sa svim društvenim skupinama uvijek treba biti dimenzija ljubavi koja i najtvrdim srcima govori više od riječi. Oduševljenje i autentičnost života najautentičniji su način evangelizacije a istovremeno i ostvarenja vlastitog identiteta. Naše djelovanje i evangelizacija, osim što trebaju biti usmjereni konkretnom čovjeku istovremeno, uvijek više, trebaju biti izrazi davanja hvale i slave nebeskom Ocu koji nas po našem djelovanju uvijek iznova pohađa.²³²

Ono što je očito jest da su ovi zahtjevi vrlo jednostavni no istovremeno uključuju zahtjev za potpunim sebedarjem. Sve ovo što govorimo o identitetu neizmjereno nadvisuje svakoga prezbitera i svakomu je ono što je puno više od njegovih mogućnosti koje ima kao običan čovjek. No upravo to izlaženje iz sebe, svojih zahtjeva i očekivanja, ulaženje u Kristovu egzistenciju, otvara put za neizmjernim, nemogućim i puno višim od običnog. Sebedarje iz ljubavi prema ljudima daruje snagu koja omogućuje istinski susret s Ocem i otvara put punini ljubavi u Bogu.²³³

Ono što je trajna poteškoća evangelizacijskog poslanja, uvođenjem u Isusov način djelovanja, jest prividni neuspjeh i nemogućnost vrednovanja svakog djelovanja brojevima što često evangelizatore dovodi do frustracije. Božja logika djelovanja je drugačija od naših ekonomskih računica.

„Misija (poslanje nije neki unosan posao ili poslovni plan pa čak ni humanitarni rad. To nije umjetničko - zabavna priredba gdje brojimo koliko se ljudi okupilo zahvaljujući našoj promidžbi. To je nešto mnogo dublje što izmiče svakom mjeranju.“²³⁴

Ono bez čega ne bi išao misionarski žar jest povjerenje da je Bog onaj koji uz i bez našega nastojanja djeluje. Da Duh Sveti puše i potiče na različite načine i mimo nas samih. Da ostvarenje kršćanskog života se rađa u tom temeljnom povjerenju u Božje vodstvo i blizinu te njegovu povijesno-spasenjsku blizinu koja je posredstvom mnogih i različitih sredstava u povijesti uvijek djelovala na svjež i nov način, obogaćujući time svaku kulturu i vrijeme. Misionarska molitva je molitva u kojoj ima mjesta za druge, koja nije individualizirana

²³² Usp. EG, 266-267.

²³³ Usp. EG, 271-274.

²³⁴ EG, 279.

kontemplacija koja nema veze sa životom. Evangelizator treba biti molitelj za svoju zajednicu, treba svoju molitvu usmjeravati za druge. Istovremeno zajednica je ona koja moli za svojega prezbitera-evangelizatora koji među njima djeluje i kojemu će ta molitva biti dragocjena u trenucima malodušja, obeshrabrenosti. Takav molitveni međuodnos izriče ono katoličko u punini, ono što Crkvu čini uistinu Crkvom.²³⁵

6. Identitet prezbitera – evangelizatora prema *Amoris laetitia*

6.1. Brak i obitelj u suvremenom kontekstu

U suvremenim različitim izazovima koji zahvaćaju pastoralni rad svakako na najvećem udaru nalazi se ustanova obitelji kao prirodna zajednica ljudi, osnovna društvena jedinica koja čini početak razvoja društva. Uistinu, obitelj kao zajednica je zrcalo društva i njegovo izvorište. Kakva je obitelj, takvo je i društvo. Različite društveno ideološke predodžbe snažno zadiru i preoblikuju obiteljsku zajednicu te se svi ideološki prijevori nad ovom institucijom slamaju ostavljajući na samoj obitelji i njezinu poimanju posljedice. Čitavo biće Crkve satkano je od različitih obiteljskih zajednica te ona predstavlja srce pastoralnog djelovanja. Ne trebamo tako ni isticati koliko je važan obiteljski pastoral jer je on zapravo u širem smislu svaki pastoral. Ono što se prvo može uočiti, a što dovodi do krize obitelji jest današnji pretjerani individualizam koji je zatvoren za zajedništvo, on izobličuje obiteljske veze jer je svaki član obitelji samosvojni individuum koji je prisiljen dijeliti životni prostor s drugim pojedincima. Takav stav dovodi do netrpeljivosti i nasilja unutar obitelji.²³⁶

Uz individualizam prepoznaje se puno veća razina afektivnosti koja nije sklona trajnim i sigurnim osjećajima već se prepušta prolaznoj hirovitosti. Takva narcisoidnost onesposobljuje za gledanje drugih, izvan vlastitih želja i nagona. Na mlade se vrši pritisak da ne sklapaju obiteljske veze jer nemaju mogućnost za budući život zbog različitih razloga: imovine, gospodarstva, karijere i obrazovanja, autonomije. Mnogi čimbenici utječu na cjelokupni izbor i želju ući u obiteljsku vezu, različiti društveni nameti koji se postavljaju kao normalni, prihvatljivi i poželjni mlade udaljavaju od želje za stupanjem u trajnu zajednicu ljubavi. Već smo spomenuli ideologije reproduktivnog zdravlja, sterilizacije, kontracepcije, pobačaja koje razaraju plodnost obitelji te uništavaju budućnost izumiranjem. Uz ovo primjećuje se i veći stupanj samoće i odsutnost odnosa.²³⁷ Mnoštvo je elemenata koji narušavaju obiteljsku zajednicu, a trajni je izazov pastoralnog djelatnika to inkorporirati u

²³⁵ Usp. EG, 280-283.

²³⁶ Usp. FRANJO, *Amoris laetitia, radost ljubavi*, Zagreb, 2016., 32-33. (dalje = AL)

²³⁷ Usp. AL, 40-42.

vlastiti pastoralni program kako bi mogao sa razumijevanjem i dužnom osjetljivošću pronaći koju riječ utjehe za sve koji se nalaze u takvim situacijama. Evangelizator sve ove elemente treba u društvu prepoznavati, treba biti aktualan i njegov rad treba biti usklađen s postojećim naukom Crkve o pastoralu obitelji. On je onaj kojemu će se, ukoliko prepoznaju njegovu usidrenost u stvarnost, obratiti u fazama krize ili trenutcima radosti, u različitim životnim prekretnicama koje su sastavne unutar jedne obitelji. Evangelizator takve trenutke treba iskoristiti za pastoralno djelovanje.²³⁸

U obitelji se rađa prvi navještaj²³⁹ koji ostaje zalogom za čitav život. Kasnije vjerničko sazrijevanje uvijek će se referirati na ovo prvo stoga ono zauzima veoma važno mjesto.²⁴⁰ Današnje prilike ukazuju na zanemarenost obiteljskog pastoralu kao specifičnog načina evangelizacije. Crkva prepoznaje kako usred različitih društvenih izazova obitelj se nalazi na najjačem udaru te se evangelizacijske snage pastoralnih radnika trebaju više usmjeravati u praćenje i podršku obiteljskog života. Obiteljski pastoral morao bi pomoći ljudima u valorizaciji svoje obiteljske situacije kao mjesta ostvarenja osobnosti koje čine dio te obitelji.²⁴¹

U ovom zadatku koji je usko vezan uz svekoliko pastoralno djelovanje potrebno je stvarati ozračje koje očituje da je župa kao osnovna pastoralna jedinica obitelj obitelji. Ono što se prepoznaje kao prioritet je povećana izobrazba svećeničkih kandidata za ovaj vid pastoralu jer se uviđa nedostatnost dosadašnje izobrazbe. Konkretno, predlaže se uključivanje obitelji u sve procese formacije te mogućnost formacije dijelom na župama, djelom u bogoslovijama kako bi se bolje upoznali sa konkretnim životnim prilikama u pastoralu, a onda i kako bi mogli prepoznavati različite tipove i prilike u kojima se pojedine obitelji nalaze. U ovom slučaju svakako se pretpostavlja i ispravno poimanje i razumijevanje obitelji, zaručništva, braka i celibata, i to ne samo na nekoj disciplinarnoj razini već iskustveno, počevši od ispravnog razumijevanja vlastite obitelji.²⁴² Potrebna je i pripravnost za različite krizne trenutke koji se događaju unutar svake obitelji, naročito u samom početku braka, u različitim prekretnicama života i neuspjesima. Za takve trenutke dobro je da pastoralni djelatnik, a naročito svećenik – evangelizator bude pripravan kako bi mogao na neki način pomoći u

²³⁸ Usp. AL, 57.

²³⁹ U obiteljskom pastoralu prepoznaje se važnost tog prvog navještaja vjere koji roditelji posreduju svojoj djeci. Često same predodžbe vjere koje roditelji imaju utječu na odgoj njihove djece. Vrlo je vrijedna studija dvojice đakovačkih pastoralnih teologa koji su analizirali razgovore s mladim roditeljima te iz njih iznijeli njihovo poimanje različitih vjerskih istina. Prepoznali su kvalitete i poteškoće. Usp. P. ARAČIĆ, I. DŽINIĆ, *Mladi roditelji o Bogu, Crkvi i odgoju*, Đakovo, 2013.

²⁴⁰ Usp. AL, 49-52.

²⁴¹ O ovome vidu pastoralu kao i mnogobrojnim izazovima u kojima se današnja obitelj nalazi više u: Usp. J. ANTIĆ, *Čvrsti temelji braka i obitelji*, Mostar, 2013.

²⁴² Usp. AL, 201-205.

prevladavanju takvih trenutaka.²⁴³ Uz to trebaju se znati nositi i sa različitim okolnostima koje su nastupile nakon neuspjelih prevladavanja bračnih kriza te se s njima ophoditi s punom osjetljivošću a naročito sa djecom koja iz takvih prilika dolaze.²⁴⁴ Uz pastoral rastavljenih postoje i druge »neredovite« situacije u kojima se obitelji mogu pronaći.²⁴⁵

7. Identitet prezbitera u *Gaudete et exultate*

Govor o svećeničkom identitetu vodi nas do posljednjega dokumenta koji lijepo odražava ono što smo htjeli izreći u prethodnom govoru o svećeničkom identitetu. Apostolska pobudnica *Gaudete et exultate* želi rasplamsati „želju da budemo sveti na veću slavu Božju i da se uzajamno potičemo u tom nastojanju.“²⁴⁶

Svećenički identitet svoju vlastitost ima upravo u ostvarivanju ovoga zahtjeva koji papa Franjo želi podsjetiti, a u samom je srcu evanđeoske zahtjevnosti. U ovoj Pobudnici želi se ukazati na običnost svetosti koja se rađa u svakodnevicu. Pobudnica ističe kako smo okruženi »oblakom svjedoka« koji nas potiču na različite napore i zahtjeve. Njihova svetost nije u njihovoj izvanrednosti već u tomu da su unatoč nesavršenostima nastavili truditi se napredovati, a u tom trudu svidjeli su se Bogu.²⁴⁷ Sveci iz susjedstva su oni koji su svoju svetost izgrađivali u naizgled običnim prilikama života, muškarci i žene koji naporno rade za svoje obitelji, bolesni, starije nasmijane redovnice i mnoge druge, naizgled marginalizirane i u okviru ovosvjetskog vrednovanja, nebitne i beznačajne pojave koje nisu vrijedne posebnog isticanja, a papa Franjo naziva ih srednjom klasom svetaca.²⁴⁸ Kroz svetost se očituje najljepše lice Crkve koja se u raznolikosti putova svetosti najbolje očituje.²⁴⁹ Kršćanski, a onda i svećenički život, proizlazi iz nasljedovanja Krista i hoda na putu svetosti. To nasljedovanje ostvaruje se stalnim umiranjem i ustajanjem na nov život s njim. Uz to svetost je življena ljubav u punini.²⁵⁰ Uz nabrojene elemente ljudske izgradnje kao vidljiva negacija ove ljudske je visoki stupanj oholosti. Od samih početaka duhovni pisci i učitelji su u ovom

²⁴³ Usp. AL, 232-233.

²⁴⁴ Usp. AL, 241-246.

²⁴⁵ Ulaženjem u sve dimenzije koje ovaj dokument donosi premašili bismo opseg ove teme, stoga smo samo naveli neke vidove obiteljskog pastoralu u kojima se pojedini evangelizator može pronaći. Svakako, s obzirom na identitet prezbitera ustvrđujemo kako prezbyter svojom sposobnošću ali i ljudskošću i duhovnošću treba biti onaj koji će uspijevati svakom vjerniku u svakom stanju i staležu približiti *Ljubeće lice Crkve* - O obiteljskom pastoralu imamo dosta literature. Navest ćemo samo neke. S. ŠOTA, Pastoralno djelovanje s rastavljenima i civilno vjenčanima prema pobudnici *Amoris laetitia*, u: *Diacovensia* 25(2017.)2; N. VRANJEŠ, Elementi, etape i perspektive pastoralu braka i ljubavi prema apostolskoj pobudnici *Amoris laetitia*, u: *Diacovensia* 25(2017.)2; A. TAMARUT, *Bog milosrđa i radosti*, Zagreb, 2017.

²⁴⁶ GE, 177.

²⁴⁷ Usp. GE, 3.

²⁴⁸ Usp. GE, 4-8.

²⁴⁹ Usp. GE, 9-11.

²⁵⁰ Usp. GE, 19-22.

grijehu prepoznavali korijen svakoga grijeha. Na tu duhovnu oholost upozorava papa Franjo u svojoj najnovijoj pobudnici *Gaudete et exultate* gdje takav spomenuti stav naziva modernim pelagijanizmom, odnosno pelagijanističkim ili polupelagijanističkim mentalitetom.²⁵¹

„Iako sladunjavo govore o Božjoj milosti, 'u konačnici se uzdaju samo u vlastite snage i smatraju se većima od drugih jer se pridržavaju određenih pravila ili zato što su nepokolebljivo vjerni određenom katoličkom stilu' (...) Žele ignorirati da 'svi ne mogu sve učiniti' i da u ovom životu ljudske slabosti nisu u cijelosti u jednom zasvagda izliječene milošću.“²⁵²

Za svećenički identitet potrebno je njegovanje „duha svetosti“ koji će prožimati sav rad, službu i život te tako činiti da svaki trenutak stupnjevito postaje izraz samopožrtvovne ljubavi. Svetost nije nešto čega se trebamo bojati. Ona proizlazi iz najdubljeg čovjekovog identiteta i to ne onog kojeg čovjek po vlastitom samoodređenju doživljava, već milosni Božji dar za svakog čovjeka. Svetost ne čini čovjeka manje ljudskim već ga uvodi u njegov istinski identitet krštenika.²⁵³ „Samo je jedna žalost na svijetu – žalost što nismo sveti.“²⁵⁴

Hod na putu svetosti nije nimalo lak put. On zahtjeva plivanje protiv struje, napuštanje vlastitih interesa i poniranje u dublja otajstva Kristova života. U nekoliko jednostavnih rečenica papa Franjo je prerekao temeljne oznake svetosti koje proizlaze iz blaženstava. Biti siromašan u srcu, reagirati s poniznom krotkošću, znati plakati s drugim, biti gladan i žedan pravедnosti, gledati i djelovati s milosrđem, čuvati srce čisto od svega onoga što može ukaljati ljubav, širiti mir oko sebe, prihvaćati svakodnevno put evanđelja iako nam može stvoriti probleme - to je svetost.²⁵⁵ Naizgled obični, jednostavni poticaji otvaraju put rasta u svetosti kroz obične, čovjeku bliske geste i stvarnosti. Takav *recept* nam daje Kristova riječ koju na jednostavan način papa Franjo izlaže u ovom dokumentu. On navodi

²⁵¹ Dokument ističe dva tumora, podmukla neprijatelja odnosno opasnosti u duhovnom životu elitizam, kojemu je u pozadini gnosticizam i pelagijanizam. Gnosticizam je filozofski sustav koji je u različitim krivovjerjima kroz čitavu povijest Crkve pronalazio plodno tlo. Od prvih vremena Crkva se razračunavala s ovim misaonim sustavom jer je to bila bitka za njezin vlastiti identitet. Velika je bila privlačnost i zamamnost takvih ideja jer se jednostavno mogla poistovjetiti s kršćanskom porukom. Takav sustav u pozadini nosi platonističku viziju svijeta koju je i Plotin još dodatno razradio. Znanje odnosno spoznaja put je koji oslobađa od ovoga svijeta te dovodi do oslobađanja od materijalnog i uvodi u *gnosis* posredstvom kojega se dobiva udjela u vječnom božjem umu. S obzirom na ovaj dokument i aspekt koji se tiče kršćanskog života jest u tomu što gnoza nije vjerovala da se bilo koji pojedinac može uzdići do spasenjske spoznaje. To je bila povlastica samo nekih. Otkupljenje je razumijevano kao oslobođenje od tereta prolaznosti. I danas su aktualni slični misaoni koncepti. Dovoljno je samo ukazati na istočnjačke meditativo-oslobađajuće vježbe koje služe zapravo za oslobađanjem od ovozemnog. Usp. J. RATZINGER, *Duh liturgije*, Split, 2015., 29-30.

Drugi utjecaj je neopelagijanizam koji zapravo krije jednu okorjelu oholost koja ima uvjerenje da spasenje ovisi o vlastitim dometima i vlastitim sposobnostima. Pelagijanistički vjernici nastoje svoje spasenje zaraditi. Oni drže da im ne treba »nikakva« Božja milost, u smislu da oni svojim uzornim životom primoravaju Boga da ih nagradi. Jasno da takav stav nema veze s kršćanskim govorom o spasenju i sveopćoj grešnoj i paloj ljudskoj naravi.

²⁵² FRANJO, *Gaudete et exultate*, 49.

²⁵³ Usp. GE, 31-33.

²⁵⁴ *La donna povera*, Reggio Emilia, 1978., 375., prema GE, 34.

²⁵⁵ Usp. GE, 67-94.

„Sveci nisu čudaci, nepristupačni, nepodnošljivi zbog svoje taštine, negativnosti, ogorčenosti.“²⁵⁶ „Biti svet, dakle, ne znači da nam se oči trebaju cakliti kao da smo pali u mistični zanos (...) uočiti ga poglavito na licu onih s kojima se htio poistovjetiti.“²⁵⁷

Kršćanska svetost nije nekakvo izvanredno stanje koje zahtjeva negaciju ljudskoga, upravo izvorno ljudsko jest biti u stanju svetosti. Ostvarivanje Božjeg poziva nije ništa drugo doli odgovaranje na poziv svetim životom. Da bi svećenik u tom procesu uspijevaao to je uvijek dar milosti jer ona omogućuje. Nedovoljno je kad se želi označiti svećenika kao stručnjaka u duhovnom životu. Niti jedna znanost ne može Boga obuhvati, pa da se zove i teologija. Znanje o Bogu dolazi od Duha Svetoga koji podučava. Samo su svetci „stručnjaci“ na Božjoj znanstvenoj sceni.²⁵⁸ Istinsko središte života Crkve i prezbiterova identiteta je u Kristu. Samo je On svet. Po njemu i Crkva biva sveta. Svetost Crkve prenosi se i na svećenika. Ona stoji ispred njegove osobne svetosti što ne znači da on ne treba raditi na svojoj svetosti, štoviše upravo svetost Isusa Krista i svetost Crkve obvezuje svećenika da teži za svetošću.²⁵⁹

Svećenički identitet treba odražavati traganje za svetošću. Traganje za svetošću nije ništa drugo doli izraz ljubavi prema Kristu. Svećenički identitet je posvemašnja uronjenost u Kristovo otajstvo koje kao njihov službenik slavi. U susretu s Kristom kao otajstvom i sakramentima koje slavi, trajno dotaknut njihovom posvetiteljskom, objektivnom snagom ulazi u krug milosti koji, otvorenosću biva djelatan i za njega koji ta otajstva vjere slavi kao posrednik Crkve i Krista. Svetost koja proizlazi iz jednostavnog, svakodnevnog izraza ljubavi stvorenja prema Stvoritelju odgovor je na pitanje identiteta svećenika kao svakodnevnog odgovaranja na ponudu spasenja koja je u svojoj srži odgovor na život u punini ljudskosti koja se, tek u Božjoj blizini ostvaruje u svoj svojoj izvornoj zamisli, unatoč slabostima i grijesima koji su sastavni dio dramatike tog ljubavnog odnosa čovjeka i njegovog Boga. Prisutnost trajne želje za održavanjem toga odnosa, koji je uvijek ljubavni, iako nije uvijek obostrani, залог je očuvanja identiteta.

²⁵⁶ GE, 93

²⁵⁷ GE, 96.

²⁵⁸ Usp. A., ŠTRUKELJ, *Život iz punine vjere*, Zagreb, 2017., 269-270.

²⁵⁹ Usp. Isto, 272-274.

Zaključak

Na koncu ovoga rada želimo još jednom promisliti nad svećeničkim identitetom koji čini jezgru ovoga rada. Svećenički identitet kad ga sagledavamo u njegovoj punini duboko je ukorijenjen u Božjoj objavi koja ga je povijesno stupnjevito oblikovala, ostvarila u Isusu Kristu te ostvarenoga darovala Crkvi unutar koje se svećeništvo i dalje ostvaruje. Jedna od tajni koje moramo prepoznati u Crkvi jest Božji poziv. Koliko god tražili uzorke na koji način se taj poziv događa, u kojem kontekstu se pojavljuje te koji sve procesi na njega plodonosno djeluju, ipak moramo priznati kako u potpunosti ne možemo dokučiti logiku i narav Božje metodologije koju koristi kada poziva na posebne službe u Crkvi. Prepoznamo kako svakom svojem stvorenju daruje jedinstveni poziv kojega svatko na svoj način treba prvenstveno pronalaziti i osluškivati, a onda sve napore usmjeravati kako bi taj poziv ostvario. Ova dimenzija sveopće pozvanosti svih ljudi oslobađa pozvane na svećeništvo na osjećaj umišljene posebnosti. Naravno da poziv na ministerijalno svećeništvo ima svoju posebnost i istaknutost, no također ono nosi dimenziju služenja unutar Crkve koja je zbor pozvanih u različitosti.

Odgovor koji se rađa u srcima onih koje Bog poziva nosi u sebi snagu koju treba razvijati i dalje poticati te razlučivati i prepoznavati što je zadaća Crkve, napose svećenika. Oduševljenje pojedinaca koje se pojavljuje u svim vremenima u većoj ili manjoj mjeri znak je da Bog i dalje svoju Crkvu vodi i nadahnjuje.

Željeli smo u radu istaknuti bitno kristološko – eklezijalnu dimenziju koja treba opstojati u prezbiterskom identitetu. Prvenstveno da je on identitet koji izrasta iz Kristova identiteta. Krist, jedini pravi svećenik to svećeništvo je ostvario. Po Kristu svaki svećenik dobiva vlast na njegovu svećeništvu. Svoj identitet koji svaki prezbiter nosi ugrađuje u Kristov identitet čime on postaje sve više njegov identitet. Taj proces nije kratak i ne nastaje sam po sebi. On izrasta iz molitvenog života koji je odgovor ljubavi stvorenja koje svojem Stvoritelju puninom svoje egzistencije želi odgovoriti, želeći svoje osobne ambicije zanemariti, odnosno ugrađivati u Kristov identitet. Uz ovu, neizostavnu relaciju prema Kristu, ne možemo zanemariti dimenziju Crkve unutar koje se rađa, razvija i raste vjernički život i kršćanski identitet. Po zajedništvu Crkve pozvanomu se otvara odgovor na slutnju koju mu Bog namjenjuje i unutar Crkve pozvani prepoznaje da ga Bog zove na posebnu službu unutar Crkve.

Ljepota svećeničkog identiteta nije prvenstveno unutar okvira ljudskih postignuća jer bi taj identitet, kao ljudski izraz pokazao manjkav, neautentičan i često kontradiktoran.

Konkretna nesuživljenost sa svećeničkim i Kristovim identitetom ne umanjuje objektivnu vrijednost i ljepotu prezbiterskog identiteta. Ipak, ne možemo se samo zadržavati na idejno objektivnoj dimenziji identiteta kada uvidamo da postoje mnogobrojne manjkavosti u subjektivnim realizacijama istoga. Aktualnost različitih skandala o kojima svakodnevno možemo čitati poziv je na ozbiljnije promišljanje svećeničkog identiteta kao i na ozbiljniji pristup samoj formaciji unutar koje se treba naglašavati nužnost ideala. Put osrednjosti unutar formacije koji je često prisutan može samo rezultirati svećenicima koji su ispunjeni gorčinom, koji se bave drugim stvarima, koji zanemaruju duhovni život. Takva formacija ne može nikako biti pokretačka snaga za daljnju trajnu izgradnju.

Naviještanje i novu evangelizaciju ne trebamo razumijevati prvenstveno kao nekakav verbalni govor koji će otvoriti ljude na obraćenje i slušanje riječi. Autentičnost kršćanskog, a po njemu i svećeničkog identiteta temelj je navještaja Crkve. Današnji čovjek više nego ikad zahtjeva da objektivno postaje subjektivno. Da ono što se govori da se to istovremeno u životu inkorporira kao vlastito.

S obzirom na temu koju smo obradili dokument *Gaudete et exultate* nam ukazuje na svojevrstan zaključak i odgovor na pitanje što je identitet, svećenički identitet. Poteškoća ove teme jest upravo u bogatstvu različitih odgovora na to isto pitanje te se onda iz mnoštva odgovora teško može razabrati istiniti ili barem približan odgovor. Svetost je zahtjev svećeničkog, zahtjev kršćanskog života. Po svetosti se ostvaruje svaki navještaj i crkveno djelovanje. Ta svetost o kojoj govorimo nije nekakav nedostižan zahtjev, ona ne isključuje prisutnost grešnosti. Svetost o kojoj govorimo upravo je traganje za identitetom u Kristu. Traganje koje je cjeloživotni proces unutar kojega osluškujući Božji poziv, svojim životom i vršenjem ostvarujemo vlastiti identitet Božje djece koja životom potvrđuju ljepotu kršćanskog života koji čitavu stvarnost preobražava i vodi eshatološkoj preobrazbi.

Bibliografija:

BENEDIKT XVI, *Svjetlo svijeta*, Split, 2010.

BENEDIKT XVI. *Intima Ecclesiae natura, duboka narav Crkve*, Zagreb, 2014

BENEDIKT XVI., *Apostoli i prvi Kristovi učenici*, Split, 2011.

BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis*, u: Dokumenti 146., Zagreb, 2007.

FRANJO, *Gaudete et exultate*, Zagreb, 2018.

FRANJO., *Amoris laetitia, radost ljubavi*, Zagreb, 2016.

FRANJO., *Evangelii gaudium, radost evanđelja*, Zagreb, 2013.

FRANJO, *Minorum tutela actuosa* (22.3.2014.)

IVAN PAVAO II, *Pastores dabo vobis*, Zagreb, 2012.

IVAN PAVAO II., *Pisma svećenicima*, Split, 2010.

PAVAO VI., *Sacerdotalis caelibatus*, Zagreb, 1967.

RATZINGER, J., *Isus iz Nazareta*, Split, 2007.

RATZINGER, J., *Teološki nauk o principima. Elementi fundamentalne teologije*, Rijeka, 2010.

RATZINGER, J., *O relativizmu i vrednotama*, Split 2009.

RATZINGER, J., *Duh liturgije*, Split, 2015.

KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi, obrisi spolnoga odgoja*, Zagreb, 1996.

KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi, obrisi spolnoga odgoja*, Zagreb, 1996.

KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Odgojne smjernice za formaciju za svećenički celibat*, 1974.

KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Smjernice za korištenje psihološke struke u primanju i odgoju svećeničkih kandidata*, Zagreb, 2009.

KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Teološka formacija budućih svećenika*, Zagreb, 1976.

KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Upute za formaciju budućih svećenika o problemima vezanim uz ženidbu i obitelj*, Zagreb, 2003.

KONGREGACIJA ZA KLER, *Dar svećeničkog zvanja. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, Zagreb, 2017.

KONGREGACIJA ZA KLER, *Direktorij za službu i život prezbitera*, Zagreb, 1994

KONGREGACIJA ZA KLER, *Prezbiter, pastir i vođa župne zajednice*, Zagreb, 2003.

KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Dominus Iesus*, Zagreb, 2000.

KONGREGACIJA ZA KLER, *Svećenik – služitelj Božjega milosrđa*, Zagreb, 2014.

PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i kristologija*, Zagreb, 2006.

PAPINSKO DJELO ZA CRKVENA ZVANJA, *Nova zvanja za novu Europu, (In verbo tuo...)*, Zagreb, 2000.

TREĆA SINODA BISKUPA, *Ministerijalno svećeništvo i pravda u svijetu*, Zagreb, 1972.,

BISKUPI JUGOSLAVIJE, *Odgoj i obrazovanje svećeničkih kandidata i drugi dokumenti*, Zagreb, 1986.

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Formacija svećeničkih kandidata, Načela i smjernice*, Zagreb, 2012

ANSELMO CANTERBURYJSKI, *Zašto je Bog postao čovjekom, Cur Deus homo*, Zagreb, 2014.

ANTIĆ, J., *Čvrsti temelji braka i obitelji*, Mostar, 2013.

Apostolski oci I., I. Bodrožić (ur.), Split, 2010.

Apostolski oci II., I. Bodrožić (ur.), Split, 2010.

ARAČIĆ, P., DŽINIĆ, I., *Mladi roditelji o Bogu, Crkvi i odgoju*, Đakovo, 2013.

AUGUSTINI, G., *Pozvani na radost, ohrabrenje za svećenike*, Zagreb, 2016. 119-121.

BALOBAN, J., Mentalni sklop pastoralnih djelatnika i pontifikat pape Franje, u: *Bogoslovska smotra*, 87(2017.)¹

- BALTHASAR, H. U., Devet teza za kršćansku etiku, u: *Bogoslovska smotra*, 45 (1975.) 4.
- BALTHASAR, H.U., *Svećenička duhovnost*, Zagreb, 2010.
- BOŠNJAKOVIĆ, J., (ur.), *Izgrađivati zrelu osobnost za plodne međuljudske odnose*, Đakovo, 2014.
- BRAJIČIĆ, R., ZOVKIĆ, M., *Dogmatska konstitucija o Crkvi Lumen gentium: Komentari dokumenata Drugog Vatikanskog Sabora*, Zagreb, 1981.
- COURTH, F., *Sakramenti*, Đakovo, 1997.
- ČATIĆ, I., *Načinimo čovjeka... (Post 1,26) Antropološki naglasci u Post 1,1-2,4a*, u: *Diacovensia*, 29 (2011.)
- DE MATTEI, R., *Diktatura relativizma*, Split, 2010.
- DOMAZET, A., *Kršćanska objava. Fundamentalno- teološka studija*, Split, 2015.
- DUDA, B., Kristovo svećeništvo prema poslanici Hebrejima, u: *Bogoslovska smotra*, 41 (1971.) 1.
- DŽINIĆ, I., RAGUŽ, I., (ur.) *Iščekivati i požurivati dolazak Dana Božjega*, Đakovo, 2009.
- FUMAGALLI, M., BROCCHERI, B., PARODI, M., *Povijest srednjevjekovne filozofije*, Zagreb, 2013.
- GJERGJI, L., *Svećenik- Kristov učenik*, Zagreb, 2016.
- GNILKA, J., *Isus iz Nazareta*, Zagreb, 2009.
- GOLUB, I., *Prisutni, misterij Boga u Bibliji*, Zagreb, 1983.
- GRGUR NISENSKI, *Spis o djevičanstvu*, Split, 1982.
- HILDEBRAND, D., *Celibat i kriza vjere*, Zagreb, 1973.
- KASPER, W., *Crkva Isusa Krista, ekleziološki spisi*, Zagreb, 2013.
- LACOSTE, Y., I., (ur.) *Povijest teologije*, Zagreb, 2013.
- LUJIĆ, B., *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka*, Zagreb, 2010.
- LUJIĆ, B., *Isusova otvorena antropologija*, Zagreb, 2005.

- LUJIĆ, B., *Vjera u Boga uvijek novih mogućnosti*, Zagreb, 2014.
- MARX, R., *Kapital*, Zagreb, 2009
- MERČEP, V., *Dekret o svećeničkom odgoju i obrazovanju Optatam totius*, Zagreb, 1988.
- NIKIĆ, M., Svećenička duhovnost – integrativni čimbenik svećeničkog identiteta, u: *Bogoslovska smotra*, 80 (2010.) 3.
- NIMAC, S., (ur.), *Praktična teologija danas, stanje i perspektive*, Lepuri, 2016.
- RAHNER, K., *Sluge Kristove, razmatranja o svećeništvu*, Sarajevo, 1978.
- RAHNER, K., VORGRIMELER, H. (ur.), *Teološki rječnik*, Đakovo, 2004.
- REBIĆ, A., *Središnje teme Starog zavjeta*, Zagreb, 1996.
- RULLA, L. M., *Antropologija kršćanskog poziva*, Zagreb, 2001.
- SKA, J L., Svećeništvo u Starom i Novom zavjetu, u: *Služba Božja*, 49 (2009.). 2.
- STARIĆ, A., (ur.) *Enciklopedijski teološki rječnik*, Zagreb, 2009.
- ŠETKA, J.(ur.) *Hrvatska kršćanska terminologija*, Split, 1976.
- ŠOLIĆ, P., Uloga duhovnika u odgoju svećeničkih kandidata, u: *Obnovljeni život*, II (42), 1987.
- ŠOTA, S., Poimanje kerigmatske i mistagoške kateheze: Osobne i pedagoške značajke te tipologija evangelizatora u evangeliji gaudium, u: *Crkva u svijetu*, 51(2016) 1.
- ŠPEHAR, M., *Nekorisni sluge. Svećenička duhovnost u duhu Isusovih riječi*, Zagreb, 2011.
- ŠTRUKELJ, A., *Život iz punine vjere. Teologija kršćanskih staleža u Hansa Ursa von Balthasara*, Zagreb, 2017.
- TAMARUT, A., *Bog milosrđa i radosti*, Zagreb, 2017.
- VUKOVIĆ, D., Svećenik i radost – od iskustva do navještaja evanđelja, u: *Diacovensia*, 22 (2014.) 4.
- XAVIER LÉON DUFOUR (ur.), *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb, 1980.
- ZOVKIĆ, M., *Poziv biblijskih proroka*, Zagreb, 2012.

Sadržaj

Sažetak.....	2
Summary.....	3
Uvod	4
1. Narav svećeništva u Svetom pismu	7
1.1. Identitet svećeništva u Starom zavjetu	7
1.2. Identitet svećeništva u Novom zavjetu	11
2. Prikaz teologije svećeništva od otačkog vremena do pontifikata pape Franje	14
2.1. Otačko razdoblje.....	15
2.2. Srednji vijek.....	17
2.3. Novi vijek	19
2.4. Identitet svećeništva u dokumentima II. vatikanskoga sabora	19
2.5. <i>Pastores dabo vobis</i>	22
3. Identitet svećenika u izazovima suvremenog društva	26
4. Identitet svećeništva prema <i>Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis</i>	32
4.1. Temeljne postavke identiteta	33
4.2. Formacija svećenika - evangelizatora.....	35
4.2.1 Narav ljudske izgradnje	36
4.2.1.1 Celibat.....	38
4.2.2 Svrha duhovne izgradnje - Duhovno vodstvo (budućeg) duhovnog voditelja	43
4.2.3 Razložnost intelektualne izgradnje	45
4.2.4 Crkveno pastoralno djelovanje – rezultat i vrhunac formacije.....	47
5. Svećenik – evangelizator u pobudnici <i>Evangelii gaudium</i>	48
5.1. Identitet svećenika – evangelizatora.....	49
5.2 Identitet prezbitera, vođe i pastira župne zajednice.....	51
6. Identitet prezbitera – evangelizatora prema <i>Amoris laetitia</i>	53
6.1. Brak i obitelj u suvremenom kontekstu	53
7. Identitet prezbitera u <i>Gaudete et exultate</i>	55
Zaključak	58
Bibliografija:.....	60